

Olvasókönyv

boszorkányok **tündérmesék**

sárkányok **hősök**
mese és valóság

királyfik **kiráylányok**
törpék **gyermekmagazin**

II. kötet

Olvasókönyv

3. osztályosoknak

II. kötet

Eszterházy Károly Egyetem
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

A kiadvány 2017. április 4-től tankönyvi engedélyt kapott a TKV/2272-10/2017. számú határozattal.
A tankönyv megfelel az 51/2012. (XII. 21.) számú EMMI-rendelet 1. melléklete Kerettanterv az általános iskola 1–4. évfolyama megnevezésű kerettanterv 1.2.1. Magyar nyelv és irodalom tantárgy előírásainak.

A tankönyvvé nyilvánítási eljárásban közreműködő szakértők: BÓDI CSILLA, KEMPFNER ZSÓFIA
Tananyagfejlesztők: FALUSINÉ VARGA TÜNDE, FARKAS ANDREA, KONRÁD ÁGNES, KÓRÓDI BENCE,
MISKOLCI SZILVIA, PIRISI ANNA
Alkotószerkesztők: MISKOLCI SZILVIA, GÁL SZILVIA, FARKAS ANDREA
Szakmai és vezető szerkesztő: KÓRÓDI BENCE
Tudományos-szakmai szakértő: DR. STEKLÁCS JÁNOS
Pedagógiai szakértő: DR. GOMBOS PÉTER
Nyelvi szakértő: HEDVIG OLGA MÁRIA
Olvasószerkesztő: BARTUS CSILLA
Fedélterv: SLEZÁK ILONA
Fedéllusztáció: SZABÓ ATTILA
Látvány- és tipográfiai terv: DÁNIEL ANDREA, FEKETE GABRIELLA, KOZÁRI ZSOLT, SZABÓ ATTILA
Illusztrációk: SZABÓ ATTILA, HORVÁTH ÁKOS, RACSKÓ JÚLIA, RADNÓTI BLANKA
Fotók: © 123RF, © Cultiris Kulturális Képgyűjtemény, Wikipedia

A tankönyv szerkesztői köszönetet mondanak a korábban készült tankönyvek szerzőinek. Az általuk megteremtett módszertani kultúra ösztönzést és példát adott e tankönyv készítőinek is. Ugyancsak köszönetet mondunk azoknak az íróknak, költőknek, képzőművészeknek, akiknek alkotásai tankönyveinket gazdagítják.
Köszönjük azoknak a tanároknak és diákoknak a munkáját, akik hasznos észrevételeikkel és javaslataikkal hozzájárultak e kiadvány végső változatának kialakításához.

© Eszterházy Károly Egyetem, 2017

ISBN 978-963-436-055-1

Eszterházy Károly Egyetem
3300 Eger, Eszterházy tér 1.
Tel.: (+36-1) 235-7200, Fax: (+36-1) 460-1822
Vevőszolgálat: vevoszolgalat@ofi.hu

Kiadásért felel: dr. Liptai Kálmán rektor

Raktári szám: FI-501020302/1
Műszakiiroda-vezető: Horváth Zoltán Ákos
Műszaki szerkesztő: Horváth Zoltán Ákos, Kóródi Csukás Márta
Nyomdai előkészítés: Kozári Zsolt, Fekete Gabriella
Terjedelem: 23,69 (A/5 ív), tömeg: 470 gramm
1. kiadás, 2017

A könyvben felhasználtuk a Mondaton innen, mondaton túl – Olvasókönyv 3. osztályosoknak, 2. kötet című művet (Műszaki Kiadó, 2012).

Szerzők: Jegesi Krisztina, Jordánné Tóth Magdolna, Falusiné Varga Tünde
Grafikus: Bódi Katalin
Alkotó- és felelős szerkesztő: Kóródi Bence

Az újgenerációs tankönyv az Új Széchenyi Terv Társadalmi Megújulás Operatív Program 3.1.2-B/13-2013-0001 számú, „A Nemzeti alaptantervhez illeszkedő tankönyv, taneszköz és Nemzeti Köznevelési Portál fejlesztése” című projektje keretében készült. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

Nyomta és kötötte:

Felelős vezető:

A nyomdai megrendelés törzsszáma:

Varázslatos mesék

Megyek nyárból őszbe.
Őszből fehér télbe.
Ballagok tavaszba.
Futok nyár vizébe.
Szaladok sebesen
meséből mesébe.

Hargitai Gyula: A tündér

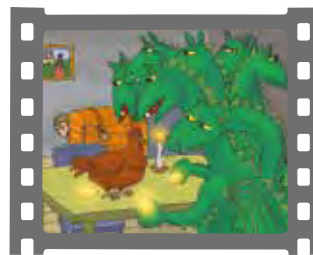

Égig érő mesefa

Hogyan születik a mese? Miért van az, hogyha hallasz egy népmesét, sok ismerős részletet fedezel fel benne? Milyen hasonlóságok jellemzik a népmeséket? Miben különböznek mégis? Hogyan változik, alakul, szövődik új és új alakban ugyanaz a történet?

1. Emlékeztek még Az égig érő paszuly című mesére? Mondjátok el a tartalmát!

2. Mit gondoltok, milyen lehet egy égig érő mesefa? Miért ér az égig?

Égig érő mesefa

Egyszer volt a világon egy szegény öregember. Magányosan teltek-múltak a napjai, nem volt annak se fia, se borja. Egyszer, ahogy hazafelé ballagott, talált egy szem babot. Hazavitte, és elültette az udvarába.

Hát a bab kikelt, és elkezdett nőni. Nőtt, növekedett, mintha húzták volna, olyan egykettőre szárba szökkent. Addig-addig igyekezett, hogy egy szép magas fa lett belőle. De még akkor sem állt meg, hanem csak nőtt tovább.

No, a végén már fölért az égig. Annál magasabbra már nem nyújtózkodhatott, elkezdett hát szélteben terjeszkedni. Gyönyörű szép ágai lettek, aztán minden ágból egy kisebb ág is kihajtott.

Az öregember nagyon megörült, mert az óriásfa hús árnyékot adott az udvarában. Még csak akkor lett nagyobb a boldogsága, mikor az égig érő fa elkezdte hullajtani a meséket. Szórta, szórta a sok mesét, utóbb már nem is győzte hallgatni az öreg.

Annyi mese termett a fán, hogy megtelt velük az udvar, a falu, a város, a világ. A gyerekek persze nem bánták, éjjel-nappal elhallgatták volna a meséket.

Egyszer aztán a fa tetején, de pont a kellős közepén nőtt egy szem bab. Ez a bab megérett. Mint a barack, úgy leesett a fáról, és alig ért földet, hopp, kiugrott belőle egy szépséges kisfiú.

Az öregember meg örömeiben elnevezte Babszem Jankónak. De hiába örült a kislegénynek, az bizony nem akart nála maradni.

– Nincs nekem itt maradásom, öregapám. Elindulok a világba, mert várnak a gyerekek.

Azzal vette a tarisznyáját, és elindult világgá. Amerre ment, ezer kaland, ezer csoda kísérte útján.

A nagy, égis éró mesefán pedig még azóta is teremnek a mesék. Egyik szebb, mint a másik. Mindenki ismeri őket.

Babszem Jankó meg csak vándorol, mindenhová benéz, hátha még nem hallottak róla. Ti meg, gyerekek, ha elmentek az égis éró mesefához, olyan mesét hallotok, amit még eddig nem meséltek nektek.

magyar népmese

- ▶ Ki a mese főszereplője? Mit talált? Mit gondolsz, mit tesz majd a babbal?
- ▶▶ Mi lett a babszemből? Mitől különleges ez a fa?
- ▶▶▶ Miért ment világgá Babszem Jankó?
- ▶▶▶▶ Hogyan ismerik meg az emberek a meséket? Te miről hallgatnál szívesen mesét a mesefa alatt?

3. Nézd meg a diafilmeket! Nevezd meg a mesék címét!

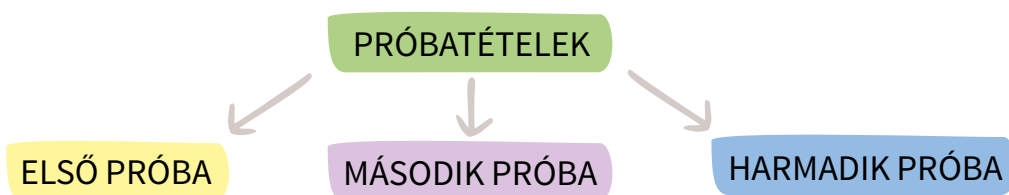

A csillagszemű juhász

A népmesék hőse eszes, erős és bátor. Sokszor azonban még ez sem elég, hogy elérje a célját, mert nagyon nehéz próbák elé állítják. Emberfeletti képességek vagy segítők nélkül nem tudja megoldani a feladványokat. És ha még csak egy próba lenne? De nem egy van. Hanem?

1. Ismersz olyan mesét, amelyben a főhőst próbák elé állítják? Általában hány feladatot kell megoldania, hogy elérje a célját? Ezek könnyen megoldhatóak?

2. Legyél te Meseország királya vagy királynője! Adj érdekes, izgalmas és szellemes próbákat az udvarodba érkezőknek!

Közhírré tétetik!

Meseország királya annak adja leánya kezét és fele királyságát, aki kiállja a három próbát! Csak az jelentkezzen, aki rátermett, bátor, és szembe mer nézni bármilyen veszéllyel!

3. Koccintáskor, evés után és tüszentéskor is mondjuk, hogy

Váljék egészségedre!

vagy csak egyszerűen ennyit:

Egészségedre!

Vajon miért? Vitassátok meg!

A csillagszemű juhász

Hol volt, hol nem volt, túl az Óperenciás-tengeren, volt egyszer egy király. Ez a király folyton-folyvást csak tüsszentett. Ahogy reggel fölérredt, mindjárt tüsszentett egyet. De tüsszentett ebéd után is, vacsora után is, sőt még álmában is megesett vele, hogy eltüsszentette magát. Ilyenkor pedig az ország népének ezt kellett mondania:

– Egészségére, felséges királyom!

Mondta is mindenki engedelmesen, mert a király hatalmas volt, s az emberek félték tőle. Csak egyetlenegy alattvalója nem mondta, a csillagszemű juhász.

Meg is ragadták a katonák, s vitték a király eleibe.

Azt mondja a király:

– Hallottam, hogy te nem mondd, hogy egészségemre.

– Mondom én, felséges királyom, hogyan mondanám – erősködött a csillagszemű juhász. – Egészségemre!

– Nem a te egészségedre – mérgelődött a király –, hanem az én egészségemre!

– Az én egészségemre! – vágta rá a csillagszemű juhász.

– Hát nem érted? – méltatlankodtak a katonák. – Nem a te egészségedre, hanem a felséges királyunk egészségére!

– Hát azt én nem mondom – bökte ki a csillagszemű juhász.

– Ugyan mért nem mondd? – kérdezte megrökönyödve az egyik katona.

– Addig biz én nem mondom, amíg a király nekem nem adja a leányát feleségül.

Megmérgeedett a király. Megparancsolta a **porkolábnak**¹:

– Vigyétek a legmélyebb börtönnek a fenekére. Van ott egy kiéhezett fehér medve, az majd széttépi!

Megragadták a csillagszemű juhászt a katonák, s levitték a börtönnek a legmélyebb fenekére. Mikor belökték a juhászt, a medve rámordult, de a csillagszemű juhász csak jól belenézett a medve szemébe, s az megszelídült.

– Hát te élsz? – kérdezték ijedten a katonák, mikor reggel bementek a börtönbe.

– Élek hát, persze hogy élek – felelte a juhász. – Nem is halok én meg addig, amíg a királynak a leánya a feleségem nem lesz!

¹ porkolábnak: várparancsnoknak vagy börtönőrnek

2

Viszik megint a király elé. Tudakolja a juhásztól:

- Na, mondod-e már, hogy egészségemre?
- Nem mondom én, felséges királyom, amíg a lánya a feleségem nem lesz.

Rettentő haragra gerjedt a király. Azt parancsolta, hogy vessék a juhászt a vad **szőrdisznók**² közé, hadd egyék meg. De mikor a juhászt oda bevetették, elővette a furulyáját, és elkezdett furulyázni.

Erre a szőrdisznók mind megszelídültek, és táncolni kezdtek.

Reggel mennek a katonák, hogy ami maradt a juhászból, összeszedjék. De látják ám, hogy bizony nem halt meg a juhász, hanem édesen alszik a szőrdisznókkal együtt.

Megfogták, és vitték a király elé.

- Na, mondod-e már, hogy egészségemre?
- Nem mondom én, felséges királyom, amíg a lánya a feleségem nem lesz.

A király ekkor éktelen haragra gyúlt. Megparancsolta, hogy a csillagszemű juhászt vessék be a kaszákútba. Egy kút ki volt rakva kaszákkal. Gondolja magában a csillagszemű juhász, ennek fele se tréfa! Ha ide belelöknek, innen én ki nem tudok jönni.

Azt mondja az öröknek:

- Halljátok-e! Kicsit várjatok, hátha meggondolom magam!

Az örök elmentek félre, a csillagszemű juhász meg a juhászbotját beletette a kútnak a szélébe, ráakasztotta a bundáját és a kalapját. Mondja az öröknek:

- Hát meggondoltam a dolgot. Mégsem mondom, hogy egészségére, felséges királyom!

Ekkor a katonák betaszították a juhász botját és holmiját a kútba. Másnap, mikor mennek, hogy valóban meghalt-e, látják ám, hogy a csillagszemű juhásznak a haja szála sem görbült! Olyan egészséges, mint a makk!

- Na, mondod-e már, hogy egészségemre?
- Nem mondom én, felséges királyom, amíg a lánya a feleségem nem lesz.

3

2 szőrdisznók: sünök (itt: ártó kis manók)

Belátta a király, hogy így nem boldogul a juhással, mást gondolt ki hát.

– Nézd csak, juhász, itt ez az ezüsterdő. Neked adom, ha mondd, hogy egészségemre.

– Nem mondom én, felséges királyom, amíg a lánya a feleségem nem lesz.

Ígért a király aranytavat, gyémántrétet, de a juhász csak nem mondta, hogy egészségére. Ekkor a király ezt mondta:

– Hát egye fene, neked adom a lányom kezét. Mondod-e, hogy egészségemre?

– Mondom hát, mondom, felséges királyom!

Csaptak is nagy lakodalmat. Erősen kezdte csípni az orrát a királynak a jó erős tormás hús, tüszögött rettentően. Ahogy prüszentett, a csillagszemű juhász csak mondta, mondta:

– Egészségére, felséges királyom! Egészségére, felséges királyom!

– Elég, elég, te kötélrevaló! – kiáltotta a király. – Ne mondd tovább!

De a csillagszemű juhász nem akarta abbahagyni. Csak mondta, mondta. A királynak úgy megtetszett a csillagszemű juhász, hogy az egész királyságát is reáíratta. Olyan jó király nem is volt, nem is lesz több a földön, mint amilyen az volt. Már messziről mondta mindenki a csillagszemű juhásznak, hogy egészségére, felséges királyom!

Még ma is élnek, ha meg nem haltak. Itt a vége, fuss el véle!

magyar népmese

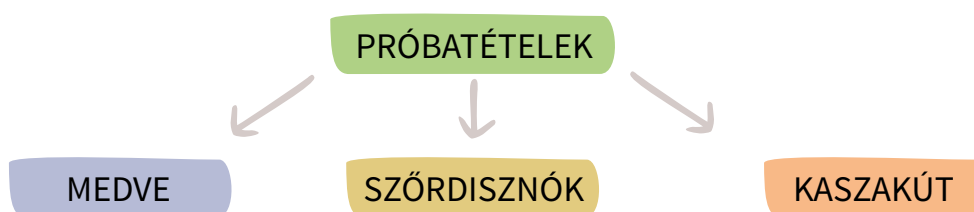

4. Milyen új mesekártyával találkoztál? Mi a jelentése?

5. Válaszolj a kérdésekre a mese alapján!

- Mi okozta a bonyodalmat a mesében? Miért lett mérges a király a csillagszemű juhászra?
- Kinek az akarata érvényesült végül? A király akarata győzött a juhászé felett, vagy fordítva?
- A juhász mely tulajdonságait ismerted meg a mesében? Sorold fel! Indokold is!

6. Mondd el, milyen próbatételeket kellett kiállnia a juhásznak!

A deákból lett király

Észrevettétek, hogy a magyar népmesék főszereplője gyakran a szegény ember vagy annak a legkisebb fia? Ezek a mesék olyan világban születtek, ahol ha valaki szegény volt, az is maradt, csak különleges képességekkel tudott kiemelkedni. A mesékben viszont minden lehetséges.

1. Olvasd fel A csillagszemű juhász című mese első és befejező két mondatát! Majd olvasd fel A deákból lett király első és befejező mondatát! Mit vettél észre?

2. Párosítsd a szétszakadt mesebefejezéseket!

Aki nem hiszi,

ha meg nem haltak.

mese volt!

Így volt, vége volt,

járjon utána!

Még most is élnek,

3. Versenyezzetek! Gyűjtsetek csoportban minél több mesekezdő és mesezáró mondatot az olvasókönyvben!

A deákból lett király

Hol volt, hol nem...

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy deákleány, aki nagy útra indult. Nem volt ugyan egy árva garasa sem, de világot akart látni. Azt gondolta, hálóhelye majd csak akad a szalmakazlak tövében, a betevő falatját pedig megtermik az út menti almafák, szederbokrok. Vándorútja közben olyan vidékekre került, ahol sok borsó termett, sok szét is szóródott, ő meg gondolta, jó lesz ez a borsó az ínséges napokra. Fölszedegette hát az elhullott szemeket, és szépen zsebre rakta.

Ment, mendegélt, már messze járt a hazájától, mikor takaros falu határába érkezett. A falubéliek megkérdezték, mi járatban van. A deák meg azt mondta, hogy csak úgy jön-megy a nagyvilágban, aztán mert közeledik az este, most éppen hálóhelyet keres éjszakára. No, a derék falusiak elvitték a deákot a királyuk palotájába, van ott ágy elég, minek hálna a szénakazal tövében? A király meg a királyné szívesen fogadták a vándort, terített asztalhoz ültették. Ott is a szépséges hajadon lányuk mellé.

A deáknak megtetszett a királylány, de még ránézni is alig-alig mert, nem az ő számára nőtt ez a szépséges leány, úgy gondolta. Csakhogy az öreg királynénak kedvére volt a leány, oda is súgta az urának:

– Hallod-e, édes uram, éppen ilyen derék királyfit szeretnék a leányom jegyeséül!

– Nem királyfi ez, asszony, csak egy szegény vándordeák.

– Már én azt el nem hiszem, édes uram! – ellenkezett a királyné. – Alighanem lánynézőbe jött, csak titkolja, hogy kicsoda. No, megtudom én hamarosan, király-e vagy deák!

Aznap este csak amolyan szegényes ágyat vetett a deáknak, éppenséggel nem királyi nyoszolyát. Amikor a deák nagy álmosan lehajolt, hogy kifűzze a cipőjét, a zsebéből kiszóródott a rengeteg borsó. A takarékos természetű deák meg hajnalig szedegette.

A királyné szolgálai a kulcslyukon át leselkedtek, s csak azt látták, hogy a deák nem alszik, hajnalig hajladozik, szöszmötöl. Reggel aztán jelentették úrasszonyuknak, hogy a vendég nem aludt.

Ismét este lett, közelgett az éjszaka. No, erre az éjszakára az öreg királyné fejedelmi ágyat vettetett a vendégnek. Az meg úgy kifáradt az előző éjszakai sok hajladozásban, borsószedegetésben, hogy fejedelmien aludt a fejedelmi ágyban. Több sem kellett az öreg királynénak, majdhogy táncra perdült örömeiben.

– Királyfi ez, édes uram! Adjuk hozzá feleségül a lányunkat.

– Hát adjuk – mondta az öreg király.

Délben aztán megmondták a deáknak, hogy neki szánják a lányukat, feleségül venné-e? A deák meg egyre mondogatta, hogy a királylány nál jobban senkit sem szeret a világon, de hát szegény legény ő, nincs neki vára, de még szalmafüdeles kunyhója sem. De ugyan beszélhetett, senki sem hallgatott a szavára. A királykisasszony még el is sírt a magát, úgy megijedt, hogy nem lehet a vándorlegény felesége. A deák, nehogy tovább sírjon a szép leány, gyorsan feleségül vette, ráadásul megkapta a fele királyságot is, és mire az öreg királyné meg a király csakugyan elhitték, hogy ő valóban vándordeák, és nem álruhás királyfi, addigra úgy megszerették, hogy el nem cserélték volna őt királyfiért sem.

Nagy lakodalmat csaptak, Hencidától Boncidáig folyt a sárga lé. Aki nem hiszi, járjon utána!

magyar népmese nyomán

4. Válaszolj a kérdésekre!

- Kik a mese főszereplői?
- Miből gondolta a királyné, hogy a deák álruhás királyfi?
- Hogyan bizonyította ezt be a királynak?

IX.	X.	XI.
XII.	I.	II.
III.	IV.	V.
VI.	VII.	VIII.

IDŐJÓSAINK JELENTIK

Most, februárban járva két állatra is érdemes figyelniük, hogy a tél hosszúságáról, illetve a tavasz közeledtéről első kézből tőlük értesülhessünk.

Az egyik időjósunk az idei évben Medve Miska. Miska nem természetes élőhelyén, hanem állatkertben él, ezért előrejelzése nem mindig megbízható. Ma, február második napján feszült figyelemmel néztük Miska barlangjának kijáratát. Lestük, vajon kijön-e. Ha ugyanis a barlangjából kicammogva meglátja az árnyékát, akkor visszamegy. Ez pedig azt jelenti, hogy soká tart még a hideg tél. Idén sajnos kedvenc medvénk még az orrát sem dugta ki a barlangjából.

De se baj, hiszen egy másik helyszínen kollégáim éppen Pacsirta Pankát figyelik. Ha ugyanis Panka dalolni kezd, az azt jelenti, a tavasz bizony még várat magára. ...és igen! Panka gyönyörű dalba kezdett, amelyről hangfelvétel is készült. Így, kedves olvasóink, idén a tél még eltart egy ideig.

Weöres Sándor

JÖN A TAVASZ, MEGY A TÉL

Jön a tavasz, megy a tél,
barna medve üldögél,
kibújás vagy bebújás?
Ez a gondom, óriás!

Ha kibújok, vacogok,
ha bebújok, hortyogok;
ha kibújok, jót eszem,
ha bebújok, éhezem.

Barlangból kinézzek-e?
Fák közt szétfürkészek-e?
Lesz-e málna, odú-méz?
Ez a kérdés, de nehéz.

Kányádi Sándor

HÓVILÁG, HÓVIRÁG

Hóvilág,
holdvilág –
alszik még a
hóvirág.

Félöles,
méteres
paplan alatt
aluszik:

számoljuk ki,
hányat kell még
aludnia
tavaszig.

BALÁZS NAPJA

A keresztény kalendárium február 3-án Szent Balázs napját ünnepli. A magyar néphagyomány ezzel szemben az ősi táltos terményvarázsló napot üli meg. Ezen a napon különösen fontos a torok védelme.

Szent Balázs egy város püspöke volt. Rendszeresen enyhített a város lakóinak baján. Egyszer megmentette egy asszony fiának életét, aki halszálkát nyelt le. A csodás eset után a szent életű püspököt a torokbetegségek gyógyítójaként kezdték tisztelni. Balázs püspököt a középkor óta a 14 segítő szent közé sorolják, ő elsősorban a kikiáltók, énekesek védőszentje.

BALÁZSJÁRÁS

Hazánkban és a környező országok nagy részében elterjedt szokás volt a balázsjárás. Ilyenkor az iskoláskorú gyerekek végigjárták a falvak házait, és áldást kívántak a családoknak. A gyerekek közül az egyik fiú Szent Balázs püspöki ruhájába bújt, a többiek pedig különféle jelmezeket öltöttek magukra. Nyársat is vittek, és az áldást kérő szövegek elmondása után a háziak étellel jutalmazták meg őket. A falujárás után az ételeket elvitték az iskolába vagy a templomba, hogy azzal támogassák a közösséget. Ott az étel egy részét közösen fogyasztották el.

„De mivel, hogy fáradságunk ne legyen hiába,
Alamizsnát, kolbászt, tojást rakjatok kosárba,
Hogy odébb mehessünk, mást is köszönthessünk,
Ily örömet, vidám kedvet mindenütt hirdessünk.”

Tündérek

A mesék főszereplői általában a valóságban is léteznek, például királyok, szegény emberek. A főhősök ellenségei vagy éppen segítői azonban sokszor kitalált lények: sárkányok, óriások, törpék, boszorkányok vagy éppen tündérek. Ismerjük meg őket!

1. Hallottál már a tündérekről? Melyik mesében hallottál róluk? Milyenek képzeled őket?
2. Olvasd el Weöres Sándor Bóbita című versét! Válaszolj a kérdésekre! Oldd meg a feladatokat!

A tündér

Bóbita, Bóbita táncol,
Körben az angyalok ülnek,
Béka-hadak fuvoláznak,
Sáska-hadak hegedülnek.

Bóbita, Bóbita játszik,
Szárnyat **igéz**¹ a malacra,
Ráül, ígér neki csókot,
Röpteti és kikacagja.

Bóbita, Bóbita épít,
Hajnali köd-fal a vára,
Termeiben sok a vendég,
Törpe-király fia-lánya.

Bóbita, Bóbita álmos,
Elpihen őszi levélen,
Két csiga őrzi az álmát,
Szunnyad az ág sűrűjében.

Weöres Sándor

- a) Játsszátok el a versszakokat némajátékkal vagy szoborállítással! A szóvivőtök olvassa fel hozzá a verset!
- b) Miért tündér Bóbita? Indokold meg a vers alapján!
- c) Mondj olyan tulajdonságokat, amelyek szerinted igazak lehetnek Bóbitára! Ezek vajon az összes tündérré igazak? Indokolj!

¹ igéz: varázsol

A két tündér

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon túl, még az Óperenciás-tengeren is túl, volt egyszer két tündér.

Megegyeztek, hogy elmennek világot látni. Hát, ahogy mentek, beértek egy faluba. Esteledett, ezért **bekéredztek**¹ egy házba. Jómódú ember s asszony lakott ott, nem volt gyermekük. Mikor bekéredztek, köszöntek illendően:

– Jó estét!

Az asszony rájuk támadott.

– Miféle **keringők**², csavargók, mit keresnek itt? Elmenjenek!

– Jóasszony, ne kiabáljon, éjjeli szállást kérnénk – mondta az egyik tündér.

– Kifele innét! – kiabált a gazdasszony.

Hát a tündérek **elsompolyogtak**³, kimentek. Megszégyellték magukat. Bementek a másik szomszédba. Ott annyi gyermek volt, hogy azt se tudom, hány, mint a rosta lika, még eggyel több. Bekopogtak.

– Jó estét! Jó estét!

– Adjon isten!

– Szállást kérnénk két vándor részére – mondták a tündérek.

De nem ismerte meg senki se, hogy azok tündérek, mert rongyos gúnyában voltak, úgy vándoroltak.

– Adunk szállást szívesen, hogyne adnánk! – Azzal a szegény ember betessékelte a vendégeket.

– Üljenek csak le! Vacsoráztak-e? – A szegény ember szívesen fogadta őket. Amijük volt, azzal megkínálta. Lefeküdtek, s mikor reggel felkelnek, azt mondja az egyik tündér a másiknak:

– Hallod-e, ezek olyan jók voltak hozzánk, meg kellene valamivel jutalmazzuk.

– Mivel tudnánk megjutalmazni?

– Én már kigondoltam, tudod, mit? Reggel, aminek nekikezdenek, egész nap azt csinálják.

Hát a szegény asszony, mikor elmentek a vendégek, volt egy darabcska vászna, s gondolta, hogy ő kifehéríti. Kivitte, belemártotta a vízbe, s húzta a pázsiton végig, húzta. Vitte a kertbe, tette a kerítésre, de

1 bekéredztek: azt kérték, hogy bemehessenek, bekéredzkedtek

2 keringők: kószálók, csavargók

3 elsompolyogtak: megszégyenülten elmentek, eloldalogtak

akárhova tette, örökké csak szaporodott, s csak több lett belőle, s csak több lett belőle. Már a végén nem volt, ahova terítse. Átfutott a szomszédba.

– Szomszédasszony, engedje meg, hogy ide terítsek egy kicsi vásznat.

– Hát hogyhogy, kendernek annyi vászna van? – irigykedett a szomszédasszony.

– Hát én nem tudom, miféle vándorok jártak itt az este, de úgy megszorították ezt a vásznat, hogy azt se tudom, hova terítsem.

Gondolkozott a gazdag asszony. Ezek biztosan azok lehetnek, akik az este náluk is jártak. Kiabál az urának:

– Menjen hamar utánuk! Ha utoléri, hívja vissza ebbe a szent helybe őket.

Hát az ember nem akart menni. Ő bizony szégyelli, az este elküldték, s most menjen utánuk. De az asszony csak erősködött:

– Takarodjon a szemem elől! Maga miatt kellett az este elküldjem őket! Így-úgy! – A gazdaember összeszedte magát, s utánuk ment. Utol is érte a falu végén a két vándort.

– Jó napot! Jöjjenek csak vissza hozzánk! Ne haragudjanak, de az este egy kicsit nem jól éreztük magunkat.

S kezdett szép szóval hízelegni s beszélgetni nekik. Addig-addig, hogy visszacsalta őket. Pedig tudták azok jól, hogy áll a dolog. Azért voltak tündérek. Visszamentek a nagy könyörgésre. Az asszony jó reggelit adott, s egész nap ottmarasztalta őket. Finomabbnál finomabb ételeket tett eléjük, s éjszakára puha ágyat vetett nekik.

Reggel a vándorok elbúcsúztak, s azt mondja egyik a másiknak:

– Na, ezt most mivel jutalmazod meg?

– Hát ezt is azzal, amivel a másikat. Reggel, amit csinál, egész nap azt csinálja!

Hát a gazdag asszony elprüsszentette magát, s egész nap csak prüsszögött. Egyebet nem csinált, csak haptic, haptic, prüssz, prüssz, prüssz, s ez így ment estig. Este aztán az ura azt mondja:

– Úgy kell neked! Látod-e, téged nem jutalmaztak meg egyébbel, csak a prüsszögéssel, mert rossz voltál.

Lehet, hogy még ma is prüsszög, hogyha meg nem unta.

bukovinai székely népmese

4. Válaszolj a mese alapján!

- Kikhez kéredzkedett be először a két tündér?
- Hogyan fogadták ott őket? Mit gondolsz, miért?
- Kik vendégelték meg szívélyesen a vándorló tündéreket?
- Tudták-e, hogy tündérek érkeztek hozzájuk? Indokold meg!
- Hogyan jutalmazták meg a tündérek a szegény ember jó cselekedetét?
- Mondd el, szerinted miért hívták vissza a jómódban élők is a tündéreket!
- Mi volt a jutalma mindkét gazdasszonynak?

5. Olvasd el a következő szövegrészlet címét! Miről szólhat?

6. Mese vagy valóság?

- Keress és olvass fel olyan részeket, amelyek könnyedén megtörténhetnek a valóságban is!
- Mi az, ami szerinted csak a mesében lehetséges?

Tündér a vonaton

A kis virágtündér, Flórika egy mályvakehelyből potytyan a vonatülések mögé. Hamar barátokra lel, és e titkos rejtekhelyen az ott felejtett sokféle limlomból otthonos lakást rendez be.

„Olyan zsvaj töltötte be a **bakterházat**¹, mint egy pályaudvart kettős ünnepek előtt.

– Milyen jól játszanak! – mondta boldogan Józsi bácsi.

– És milyen boldogok azzal a kis tündérrel! – mosolygott rá Juliska néni, kinek látása erősen megromlott már, és a játék vonatot is alig látta szemüveg nélkül, nemhogy Flórikát. – Milyen boldogok attól, amit kitaláltál nekik, hogy tündér utazik a vonaton.

A kék-ezüst kis játék vonat pedig vidáman futott körbe-körbe utasával, ki olyan parányi volt, hogy csak a gyerekek láthatták... az ő szemüket még nem rontotta el semmi.”

Bálint Ágnes – részlet

¹ bakterházat: a vasúti ór szolgálati lakását

Boszorkányok

Minden boszorkány ismer és használ varázsigéket, legtöbbjüknek van varázshotja vagy varázspálcája. Sőt, rendelkeznek más varázserejű tárgyakkal, és varázsfőzeteket is tudnak készíteni. A varázsfőzet készítése közben pedig egy rendes boszorkány varázsigéket mormol az orra alatt, vagy hangosan kántál.

1. Melyik szókapcsolat nem illik a többi közé? Miért?

vasorrú bába

vén boszorkány

öreg néne

gonosz boszorka

2. Gyűjtsetek minél több olyan kifejezést, amely a boszorkányokhoz kapcsolódik!

3. Olvasd el a verset! Milyen a versbeli boszorkány?

Banya

Rút banya vagyok, orrom csupa vas!
Körmöm fekete: lesz majd nemulass!

Vasorrú bába, fekete ruhába,
seprűnyélen lovagolok el a banyabálba!

Rút banya vagyok, piszkafa a lábam,
kendőm denevér, vipera a sálam.

Gryllus Vilmos

4. Olvasd el az alábbi meserészletet! Milyen új ismereteket szereztél a boszorkányokról?

Mert nem szelíd lámpafény csalta ám oda, hanem boszorkánytűz fénye. Boszorkánytűz fölött fortyogó fekete katlan, s a fortyogó fekete katlan fölé hajolva maga a Vasorrú Bába nézett szembe vele. Borzas haján denevérek csüngtek. Két fekete macska kucorgott a vállán. Hosszú, görbe orra álláig fityegett, s háromlábú boszorkányszéke alatt csigák mászkáltak, kígyók sziszegtek és **varasbékák**¹ undorkodtak.

Wass Albert: Szerencsés Pista – részlet

¹ varasbékák: rücskös bőrű békák, varangyos békák

A vén boszorkány éppen a sütőkemence előtt ült. Kapja a szénvonó lapátot, rápattan a nyelére, s a táltos még neki sem iramodhatott, ott volt a sarkában.

Benedek Elek: Hamupipőke királyfi – részlet

– Ugye csodálkozol, te legény. Hát tudd meg, hogy én voltam az a vén banya, aki neked a virágot s a keszkenőt adta. Az Isten vezérelt ide, mert én elátkozott királykisasszony voltam, s az is maradok, ha te ide nem jössz. Te az enyém, én a tied, ásó, kapa s a nagyharang válasszon el minket.

Benedek Elek: A banya – részlet

5. Válasszatok ki egy meserészletet! Mi történhetett előtte? Hogyan folytatódik? Mondjátok el! Használjátok a mesekártyákat!

Ártatlan boszorkányok

- Képzeld, apu, ma a boszorkányokról olvastunk!
- Boszorkányokról? Anya, tündérem, gyere csak! Rólad olvastak a gyerekek az iskolában!
- Na, apu, ne vicceld el, tényleg izgalmas volt. És... félelmetes is.
- Félelmetes? Kisfiam, te tényleg azt hiszed, hogy a boszorkányok léteznek?
- Hát, nem is tudom. Amikor becsukom a szemem, igen.
- Fiam, figyelj csak! Vannak dolgok, amelyek léteznek ugyan, de csak a képzeletünkben. Tudod, amit nem tudunk megmagyarázni, azt félelmetes, gonosz varázslatnak képzeljük el. Vagy valami rossz történet velünk, és ráfogjuk a másokra, hogy ő tehet róla.
- Úgy, mint ma, amikor Sári a konyhás nénire fogta, amiért nem ette meg a levest, apu?
- Nem egészen. Nagyon régen megtörtént, hogy egy özvegyasszony pénzt kért kölcsön egy másik asszonytól. A pénz viszont hamar elfogyott, ezért ráfogta a másokra, hogy boszorkány. Az emberek hittek a boszorkányokban, így hát elhitték neki a történetet. Hiába hozott Könyves Kálmán királyunk törvényt arról, hogy boszorkányok pedig nincsenek, sokáig üldözték is őket.
- Kálmán király?
- Fiúk! Kész a vacsora!

Kóródi Bence

A királykisasszony találós kérdései

Szépséges, fiatal. Férjet keres. Vagy elrabolták. Az is lehet, hogy a gonosz hétfejű sárkány foglya. Vagy kiűzték apja birodalmából. Bárhogyan is van, a királykisasszony maga a jóság. A mese központi alakja.

1. Játsszatok memórijátékot!

A királykisasszony csomagol. Minden játékos egyvalamit „tesz” az utazótáskába, de emlékeznie kell arra is, amit a többiek már beletettek.

Beleteszem az utazótáskába a legyezőt.

Beleteszem a legyezőt és a ...

- Nehéz volt vagy könnyű minden tárgyra emlékezni? Miért?
- Használtak-e valamilyen fortélyt, hogy megjegyezzétek a becsomagolt tárgyakat?

Hol volt, hol nem...

1

A királykisasszony találós kérdései

Volt egyszer egy királykisasszony. Szépségének messze földön híre járt, s mikor eladósorba ért, a királyi palota kilincsét egymásnak adogatta a sok vitéz dalia. A királykisasszony meg hírül adta, hogy csak ahhoz megy feleségül, aki meg tud felelni három találós kérdésére; aki meg nem tud válaszolni, annak fejét véteti.

Egyszer aztán egy királyfi kopogott be a palotába:

– Szép királylány, hadd hallom az első kérdést!

A királylány megmondta:

– Egyvalaki átöleli az egész föld kerekét, s nincs párja a széles világon.

Mi az?

– Könnyű a válasz – mondta a királyfi. – Az egész föld kerekét átöleli a fényes nap, s nincs párja a széles világon!

Az udvari bölcsek örvendezve kiáltották:

– Kitalálta! Kitalálta!

– És most halld a második kérdést! – mondta a királykisasszony. – Melyik az az anya, amelyik táplálja a kicsinyeit, de mihelyt megnőnek, elnyeli őket?

– A tenger – mondta a királyfi. – A tenger párája táplálja, növeli a patakokat, a nagy folyamok meg a tengerbe ömlenek, s az elnyeli őket.

– Kitalálta! Kitalálta! – örvendeztek az udvari bölcsek.

– Következik a harmadik kérdés – mondta a királykisasszony. – Jól figyelj! Van egy fa, amely fölváltva hajt világos leveleket és sötét leveleket. Mi az, kitalálod-e?

– Szép királylány, az év az a fa, világos levelei a nappalok, sötét levelei az éjszakák.

– Kitalálta! Kitalálta! – kiáltoztak boldogan a bölcsek.

A királyfi feleségül vette a királykisasszonyt, s boldogan éltek, míg meg nem haltak. Így volt, mese volt.

görög mese – Bartócz Ilona átdolgozása

2

3

2. Válaszolj a kérdésekre a mese alapján!

- Mit gondolsz, miért tett fel a királykisasszony a kérőinek találós kérdéseket?
- Mivel voltak kapcsolatosak a kérdések?
- Miért örvendeztek a bölcsek?

3. Válaszold meg a találós kérdéseket felváltva a pároddal!

Mikor lefekszel, ő akkor kél.
Egyszer egész, máskor csak fél.
Nincsen tüze, mégis lámpás,
A vándornak szinte áldás.

Sötét bársony széjjelterül,
Rajta ezer lámpácska ül.

Csillag fent a fellegekben,
s vízzé válik tenyeredben.

Virág – télen virágzik,
meleg napon elázik. Mi az?

4. Alkossatok csoportokat! Találjatok ki találós kérdéseket, és tegyétek fel egymásnak!

Milyen lehet királyi családba születni? Mi az, amit megtehet egy uralkodó és egy hétköznapi ember nem? Milyen kötelességei vannak szerinted egy királyi sarjnak? Te mit tennél szívesen egy király vagy királynő helyében, és mihez nem lenne kedved?

1. Honnan lehet felismerni egy álruhás királynőt? Beszélgetek erről!

Borsószem hercegkisasszony

Volt egyszer egy királyfi, aki hercegkisasszonyt akart feleségül venni, de nem ám holmi jöttment hercegleányt, hanem olyat, aki igazán trónra tett. Bejárta az egész világot, hogy meglelje a hozzá illőt, de minden választottjában talált valami kivetnivalót. Hercegkisasszony akadt ugyan elég, de a királyfi kételkedett benne, hogy vérbeli hercegkisasszonyok, mert mindegyik tett valami olyat, ami nem illett hozzá. Hazatért hát a királyfi a birodalmába, és igen elbúsult, hogy nem lel magához való feleséget.

Egy este szörnyű vihar kerekedett, dörgött-villámlott, az eső meg úgy zuhogott, mintha dézsából öntötték volna. A nagy égzengésben egyszer csak megverte valaki a palota kapuját. Az öreg király maga ment kaput nyitni.

Egy hercegkisasszony állt a küszöbön. De uramteremtőm, hogy megtépázta a zuhogó eső meg a vad szél! A hajáról, ruhájáról patakokban szakadt a víz, a cipője orrán befolyt az eső, a sarkán meg kifolyt. S mégis azt merte mondani, hogy ő vérbeli hercegkisasszony!

– No majd elválík, hogy igazat mondott-e – gondolta magában az öreg királyné, de nem szólt senkinek; bement a hálókamrába, kiemelt az ágyból minden dunnát, párnát, derékaljat, s egy szem borsót tett az ágydeszkára. Aztán rárakott

a borsószemre húsz derékaljat, azokra meg húsz vastag pehelydunnát, s odavezette éjjeli hálásra a hercegkisasszonyt. Reggel aztán megkérdezte tőle, hogy esett az alvás.

– Egy szemhunyást sem aludtam – panaszolta a hercegkisasszony. – Isten tudja, mi volt abban az ágyban! Egész éjjel nyomott valami, akár melyik oldalamba fordultam. Csupa kék-zöld folt a testem. Resteltem megmondani, de sosem volt még ilyen kényelmetlen ágyam!

Most már aztán láthatták, hogy vérbeli hercegkisasszony a vendégük, mert húsz derékaljon és húsz pehelydunnán keresztül is megérezte azt a kicsi borsószemet. Csak egy javából való, igazi hercegkisasszony lehet ilyen kényes.

A királyfi nyomban feleségül vette, úgy megörült, hogy igazi hercegkisasszonyra akadt. A borsószem meg a királyi kincseskamrába került, ott mutogatják mind a mai napig, ha ugyan azóta el nem lopta valaki.

Aki nem hiszi, járjon utána.

Hans Christian Andersen [hansz krisztian anderzen]

2. Válaszolj a kérdésekre a mese alapján!

- Miért akart a királyfi vérbeli hercegkisasszonyt feleségül venni?
- Milyen volt az időjárás a kisasszony megérkezésekor?
- Hogyan tette próbára a hercegkisasszonyt az öreg királyné?

3. Nézzétek meg a mesebeli névjegyet! Vajon kié lehet? Jellemezzétek a tulajdonosát a névjegy alapján szóban!

4. Készítsétek el Borsószem hercegkisasszony névjegyét a füzetetekbe!

5. Hasonlítsátok össze a királylányokról szóló meséket! Beszéljétek meg a hasonlóságokat és a különbségeket!

6. Alkossatok csoportokat! Vezessétek be a látogatókat a királyi kincseskamrába, és meséljétek el a mesebeli borsószem történetét!

7. Szerinted milyen egy valóságos királykisasszony?

Királylányok, királykisasszonyok

A királykisasszonyoknak, előkelő hölgyeknek gyakran egészen fiatal korukban el kellett távozniuk a szülői háztól, és leányneveldeken, kolostorokban, lovagvárakban kellett szert tenniük a tudásra. Illendő volt megtanulniuk énekelni, táncolni, hímezni és franciául beszélgetni, hogy ezzel is fényt vigyenek a hétköznapiakba. Fontos volt, hogy ünnepnapokon, vendégeskedéskor úgy tudjanak viselkedni, ahogyan azt az illem diktálja.

Nem ártott, ha a harcászathoz is értettek valamit, mert gyakran az otthon maradó asszonyoknak kellett megvédeniük a várat, amíg a várúr távol harcolt. Épp ezért ajánlatos volt a sebkötözést, a betegápolást is megtanulniuk.

A művelt társalgáshoz elengedhetetlen volt az idegen nyelvek ismerete, így tanultak latinul és görögül is. Mégis, a hölgyek számára a legfontosabb tudomány az erényesség és a jóság ismerete volt.

8. Láttál-e vagy olvastál-e olyan mesét, amelyben a királylány vagy a hercegkisasszony vívott vagy más módon harcolt? Mesélj erről a többieknek!

A kíváncsi királynő

Ablakából ki-kiles
Borsókirály lánnya.
Látja, apja
egyedül
jár a réten,
hegedül,
három napja,
három éje,
elveszett a koronája,
sehol se találja.

Ablakából ki-kiles
Borsókirály lánnya.
Látja, anyja
sírdogál,
gyűszűjét egy
kismadár
három napja,
három éje,
elvitte a tollasbálba,
azóta se látta.

Ablakából ki-kiles
Borsókirály lánnya.
Látja, néneje
torzonborz,
fésűjét egy
kicsi borz
három napja,
három éje
összevissza rágicsálta,
nem akadt még párja.

Tarbay Ede

9. Beszélgetsetek arról, hogy kiben milyen érzéseket kelt a vers!

A szerencsepróbáló királyfi

Eddigi olvasmányaitokból megismertétek a népmesék legfontosabb szereplőit, és megtudtátok, hogyan kezdődik és hogyan fejeződik be általában a mese. Most azt figyeljétek meg, milyen kifejezések, szófordulatok jellemzők a magyar népmesékre!

1. Csoportban dolgozzatok! Találjatok ki rövid meséket, amelyekben szerepelnek az alábbi kifejezések, mondatok!

Ment, mendegélt egész nap.

Mi járatban errefelé,
ahol a madár sem jár?

Szerencséd, hogy
öreganyádnak szólítottál!

hetedhét országra szóló lakodalom

2. Olvasd el A szerencsepróbáló királyfi című mesében a zölddel kiemelt mesei kifejezéseket! Mondj még hasonlókat!

A szerencsepróbáló királyfi

Volt egyszer egy királyúrfi. Ez a királyúrfi azt mondja az édesapjának:
– Felséges apámuram! Én **elmegyek szerencsepróbálni**, de engedje meg, hogy elvigyem magammal az én öreg szolgámat is.

Azt feleli erre az öreg király:

– Én nem bánom, édes fiam, menj el, s vidd a hűséges szolgádat is, csak az életedre ügyelj!

Felkészülődik a királyúrfi, s jó hajnalban elindulnak. **Mennek, mendegélnek**, s hát egyszer egy nagy rengetegbe érnek. Abban a rengetegben találnak egy forrást, mellé megtelepednek, s eléveszik a tarisznyát, hogy egy kicsit falatozzanak.

Hát amint az ebédet elköltenék, jó egy kicsi emberke, akinek **hétsinges¹** volt a szakálla, s a vállán egy mázsás botocskát cipelt. Ez a kicsi emberke csak belészökik a forrásba, s eltűnik.

– No – mondja a királyúrfi –, megyek utána, mert ez bizonyosan Tündérországba ment. Te pedig, öreg szolgám, menj vissza, s mondd meg az édesapámnak, hogy hová mentem, s ha egy esztendő múlva vissza nem kerülök, csináltasson nagy temetést az emlékezetemre, mert akkor, tudom istenem, nem leszek az élők között.

¹ hétsinges: négy méter hosszú (1 sing kb. 60 cm)

Azzal beszélnek a forrásba, nagy hirtelen lemerül, s hát egy szempillantásra egy gyönyörűsége szép réten találja magát. Ezen a réten volt egy aranyvár, de az egész fekete gyással volt bévonva. Találkozik egy emberrel, kérdi, hogy miért vonták azt a várat talpig feketébe.

– Azt bizony azért – feleli az ember –, mert a városon kívül van egy tó, s abban lakik egy hétfejű sárkány, akinek minden áldott nap egy leányt kell adni ebédre, különben az egész várost elpusztítja még a föld színéről is. Most éppen a király leányára került a sor. Senki sem ajánlkozik megmentésére, pedig aki azt megcselekedné, ugyan boldog lenne: neki adná a király a leányát, s melléje **fele királyságát**.

Gondolja a királyúrfi, hogy ő bizony szerencsét próbál. **Egy élete, egy halála**, ha addig él, sem engedi meg, hogy a király leányát a sárkány bekebelezze.

Hát csakugyan jött a királykisasszony fekete gyászruhában, mellette a porkoláb. Sem a várból, sem a városból nem mert senki lélek velük jönni, csak úgy messziről húzta tizenkét banda a szomorú **marsot**² is. Mikor a tóhoz értek, a hétfejű sárkány már ott **hemmedezett**³ a tó partján, szörnyű hét száját tátogatta, s úgy várta az ártatlan leányt.

De csak odaszökik ekkor nagy hirtelenséggel a királyúrfi, felöleli a királykisasszonyt, egy-két lépést odébb teszi, s neki a sárkánynak! Hej, szegény világ – lett itt verekedés! Csurgott a verejték mind a kettőről, mint a patakfolyás. Hanem a királyúrfi nem hagyta magát, s hat fejét le is vágta a sárkánynak. Aj, szegény egy feje, hát könyörgött a sárkány, hogy ne ölje meg egészen, hagyja meg ezt az egy fejét. A királyúrfi bizony nem engedett, a hetedik fejét is levágta a sárkánynak.

Mikor ezzel készen volt, odafordult a leányhoz, s azt mondta neki:

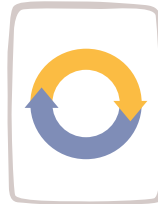
– Felsőleges királykisasszony, most menjünk haza apádhoz, hadd örüljön!

No, lett **heted hét országra szóló lakodalom!**

Olyan kedve is volt minden léleknek, hogy csupa gombostűkön táncoltak.

Aközben eltelt egy esztendő, s a királyúrfinak eszébe jutott, hogy neki haza kéne menni. Hatlovas hintóba ült feleséggestül, s úgy kihajtott a forrásra, hogy meg se vizesedett senki, semmi. Hát mikor kiérnek, az apja ott várja az egész udvarnéppel. Volt öröm! Szinte megették egymást... Hazamentek, nagy vendégséget csaptak.

Benedek Elek nyomán

2 marsot: a lépések ritmusára írt zenét, indulót

3 hemmedezett: heverészett

IX.	X.	XI.
XII.	I.	II.
III.	IV.	V.
VI.	VII.	VIII.

MÁRCIUS 15.

Március 15-e nemzeti ünnepünk. Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc kezdetének napja.

Petőfi Sándor

NEMZETI DAL

Talpra magyar, hí a haza!
Itt az idő, most vagy soha!
Rabok legyünk vagy szabadok?
Ez a kérdés, válasszatok!
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

Rabok voltunk mostanáig,
Kárhozottak ősapáink,
Kik szabadon éltek-haltak,
Szolgaföldben nem nyughatnak.
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

(részlet)

Március 15. megnevezésére azt is szokták mondani választékos nyelven, hogy március idusa. Az idus szó a régi római naptárakban a hónapok közepét jelentette.

Petőfi Sándor,
a költő és forradalmár

Nagy Bandó András

TAVASZODIK

Előbújt a medve végleg,
jó a tavasz most már tényleg!
Ugrál már a szöcskegyerek,
villanydróton fecskesereg.
Nézd, a gólyánk kelepel rég,
fészkeből a fele kell még.
Bár még a fánk kopaszodik,
rügy fakad már, tavaszodik!

Egyed Emese

TAVASZVARÁZSLÁS

A téli tücsökágy diólevél.
Jól szigetel, nem fújja szét a szél,
és illatos, meleg álmod sugall
nyáremlékű árnyék-zugaival.

Lapul az élet lágy avar alatt.
Csírák óvnak a réteges havak.
Hosszú a tél: türelmünk, mint a jég,
a nap forró kezét óhajtja rég,

és zene kell! Hé, tücskök, madarak!
Rozsda rágja hangszáraitokat;
gyertek elő! Hangoljatok hamar;
tavaszvarázslás legyen ez a dal.

Király Levente

KISZÁMOLÓ

Egyszer a, kétszer a
csöndben,
egy csuda, két csuda
csörren;
három, a négy odamászik,
fákon a szél bogarászik;
öttször a, hatszor a
házak,
reszket az utca, ha
fáznak;
hétszer a, nyolcszor
télbe
bújik a hó puha
lépte;
s míg a kilenc dala
várja,
nyíljon a fák arany-
ága:
tízszor a, tízszer a
mámor
zeng a tavasz madarától!

Balázs Imre József

BLANKA BIRODALMA

Megmondhatok valamit?
Színes rétet, tavaszt,
Könnyű záport, szivárványt,
Zöld ruhában királylányt.

Megmondhatok valamit?
Pintyfiókák dalait,
Szürkésbarna lovakat,
Karkötőnek fonalat.

Megmondhatok valamit?
Vadgesztenyét, tavalyit,
Kis dobozban kincseket,
Hajfogókhöz tincseket.

Megmondhatok valamit?
Elbújt manók szavait,
Megtalált recepteket,
Mécsben fénylő képeket.

Mezősárnyasi

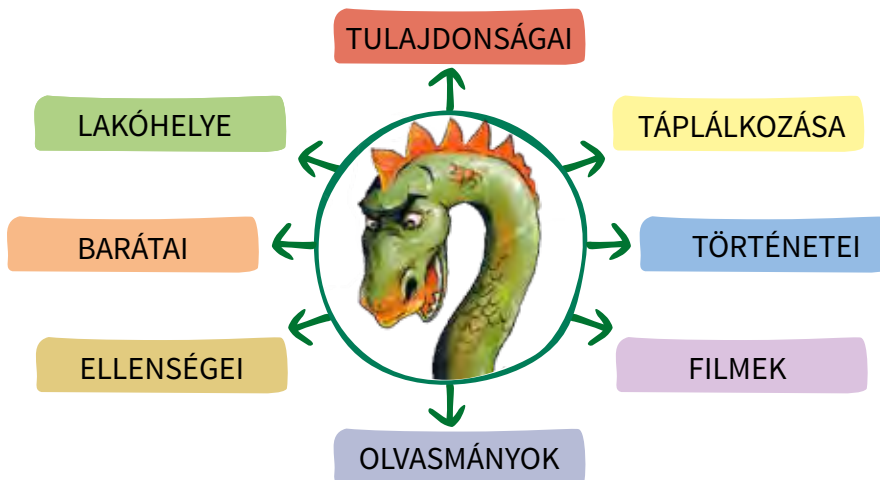

Egy- vagy többfejű, tűzokádó, félelmetes... A népmesék gyakori szereplője egy emberi tulajdonságokkal felruházott szörnyeteg. A mesehős feladata, hogy megölje a gonosz sárkányt, aki elrabolja az emberek legféltettebb kincseit.

1. Találj ki egy mesét a kártyák alapján! Változtasd meg a kártyák sorrendjét! Most így alkossd meg az új meséd!

2. Alkossatok csoportot! Gyűjtsétek össze az ábra segítségével, amit a sárkányokról tudtok!

3. Figyeld meg a műalkotást! Mit ábrázol? Hogyan lehet egy sárkányt legyőzni?

4. Keresd a mesében a narancssárgával kiemelt meseszámokat! Mondd el, miből mennyi van!

5. Emlékszel más mesékből hasonló meseszámokra? Mondd el!

Kolozsvári testvérek:
A sárkányölő Szent György szobra

Mezőszárnyasi

Egyszer volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, volt egy öreg király, akinek az országában sem Nap, sem Hold nem volt, de még csillag sem. Ennek a királynak három lánya volt, fia egy sem, s azt a **három** leányát is elrabolták a sárkányok. Kihirdette az országban, hogy aki visszahozza a Napot, a Holdat, a csillagokat s a három leányát, annak adja három leánya közül azt, amelyik jobban tetszik, s holta után a királyságát.

Hallja ezt egy szegény özvegyasszony, elmegy a királyhoz, s mondja:
– Felséges királyom, van nekem **három** nagy legényfiam, adjon ezeknek lovat, kardot s pénzt, majd visszakerítenek ezek mindent.

– Jól van, szegény asszony – mondja a király –, küldd hozzám a fiaidat. A szegény asszony el is küldi a fiait, de a legkisebb legénynek, mikor a királyhoz indult, **megsuttintotta**¹ a nénje, aki boszorkány volt, nehogy az aranyszőrű paripák közül válasszon, hanem van a király udvarában a szemétdombon egy bolyhos sánta csikó, azon próbálgon szerencsét.

Elmennek a legények a királyhoz, ad az nekik mindjárt pénzt elegendőt, kardot, puskát. Kimennek az istállóba, s ott a két idősebb legény kiválasztja a két legszebb aranyszőrű paripát, de a legkisebb legény nem választott ezek közül, azt mondta, jó lesz neki az a bolyhos csikó is. [...]

Hát, jól van, a két idősebb legény előrevágtat az aranyszőrű paripákon, a legkisebb legény pedig nagy kínnal-bajjal kivezeti a városból a bolyhos csikót. Ott aztán megrázkódik a csikó, ragyogó szép aranyszőrű paripa lesz belőle, s mondja a legénynek:

– Ülj fel a hátamra, édes gazdám! Hogy menjek? Úgy-e, mint a madár? Úgy-e, mint a villámlás? Úgy, mint a gondolat? Mert úgy tudd meg, hogy most egyenesen az ég kovácsához vislek.

– Nem bánom én, édes lovam, akárhogy vigy, csak se tebenned, se énbennem hiba ne essék.

Hej, nekirugaszkodik a csikó, fel a levegőégbe, s mire a legény a szemét behunyta, hogy le ne szédüljön, már fenn is volt az ég kovácsánál.

▶ Sorold fel, milyen szereplőkre számíthatunk a mesében!

▶▶ Hogyan választottak a legények paripát, fegyvert? Miért?

¹ megsuttintotta: megsúgta

Köszön a legény illendőképpen, a kovács fogadja:

– Hát te mi jóban jársz itt, fiam?

Mondja a legény:

– Azért jöttem, hogy tüzesítsen meg **kigyelmed**² egy százmázsás **golyóbist**³, s csak hagyja a tűzben, amíg visszajövök érte.

– Jól van, fiam, de hát hogy hínak téged?

Mondja a legény:

– Kereszteljen meg kigyelmed engem, az lesz a nevem.

▶ – Hát jól van, legyen a te neved Mezőszárnyasi.

Azzal a legény elbúcsúzik a kovácstól, felpattan a csikájára, levágtat az égből, s éppen az ólomhídnál szállott le a földre. Hát ott vannak a bátyjai is, szemük-szájuk elállott ezeknek a csodálkozástól, amikor meglátták, hogy az öccsük is aranyszőrű csikón jár. Ott az ólomhíd mellett volt a selyemrét. A lovakat kieresztették, hadd legeljenek. Ők maguk leheveredtek, s megegyeztek, hogy ma éjjel a legidősebb legény **álljon istrázsát**⁴, nehogy valaki megcsúfolja őket.

De bizony a legidősebb legénynek hamar lekoppant a szeme, csak Mezőszárnyasi maradt ébren. Ott hagyta a bátyjait, elment az ólomhíd alá, s a kardja hegyét a hídon egy kicsit kidugta.

Hát jön a **hétfejű** sárkány a lován nagy **dobrokolással**⁵, s a ló megbotlik a kard hegyében.

– Nye, te, nye – rikkantott a hétfejű sárkány –, hogy a farkasok egyenek meg! Már te is félsz Mezőszárnyasitól, attól a híres vitéztől?!

Kiszól a híd alól Mezőszárnyasi:

– Hát mért nem hagysz aludni, én nem bántottalak téged!

Visszafelel a hétfejű sárkány:

– Gyere csak ki a híd alól, küzdjünk meg!

Kiugrik a híd alól Mezőszárnyasi, kezébe veszi a kardját, s egy csapásra levágja a hétfejű sárkánynak hat fejét.

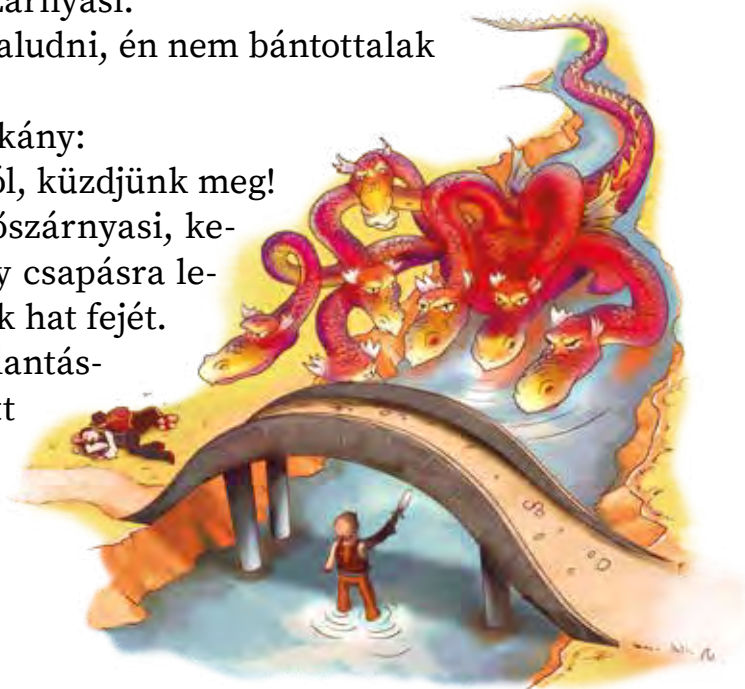
Éppen abban a szempillantásban repült el a fejük felett **két** holló.

2 kigyelmed: kegyelmes uram

3 golyóbist: golyót, vasgolyót

4 álljon istrázsát: álljon őrt, őrködjön

5 dobrokolással: dobogással

Felkiált a sárkány:

– Eresszetek rám egy csepp vizet, aztán **két** dögöt adok nektek!

Mondja Mezőszárnyasi:

– Reám ereszétek a vizet, mert én **hét** dögöt adok nektek!

Gondolták a hollók, jobb hét dög, mint kettő, s Mezőszárnyasira eresztették a vizet. Attól mindjárt nekielevenedett, s levágta a sárkánynak a hetedik fejét is. Azzal szépen, mintha semmi sem történt volna, visszament a bátyjaihoz, lefeküdt, s aludott reggelig.

Másnap estére a rézhídhöz értek. Errefelé lakott a **tizenkét** fejű sárkány, pulykalábon forgó rézpalotában. Most a második fiú volt a soros, annak kellett volna istrázsálni. De ez is elaludott, csak Mezőszárnyasi maradt ébren. Ment a rézhíd alá, kidugta a kardja hegyét a hídon. Jó a tizenkét fejű sárkány, s annak is a lova megbotlik a kard hegyében.

– Nye, te, nye – rikkantott a tizenkét fejű sárkány –, hát te is megijedsz Mezőszárnyasitól, attól a híres vitéztől?!

Aztán lekiáltott a híd alá:

– Gyere ki, Mezőszárnyasi, hadd lám, mit tudsz!

No hiszen, megmutatta ennek is Mezőszárnyasi, hogy mit tud. Tizenegy fejét vágta le egy csapásra. Akkor repült el fejük felett **hét** holló. Felszólt a sárkány:

– Hé, adjatok egy csepp vizet, s **két** dögöt adok! Amellett a rézerdőben szabadon lakhattok, költhettek.

Felszólt Mezőszárnyasi:

– Nekem adjatok a vizet, mert én **tizenkét** dögöt adok, s lakhattok, költhettek a rézerdőben ezután is.

A hollók Mezőszárnyasira cseppentettek vizet. Attól egyszeriben nekielevenedett, s levágta a sárkánynak a tizenkettedik fejét is.

Harmadnap este az aranyhíd mellett háltak a legények. Az aranyhídon a **huszonnégy** fejű sárkányt ölte meg Mezőszárnyasi azon módúlag, mint a másik kettőt.

7

12

7

12

24

- ▶ Miért kaphatta ezt a nevet a fiú? Vajon mire kell majd neki a tüzes golyóbis?
- ▶▶ Hogyan győzte le Mezőszárnyasi a hétfejű sárkányt? Mit gondolsz, ezzel vége a megpróbáltatásoknak?
- ▶▶▶ Hogyan ölte meg Mezőszárnyasi a másik két sárkányt? Mit gondoltok, hogyan folytatódik tovább a történet?

3

Mondja Mezőszárnyasi a bátyjainak:

– No, most menjünk, nézzük meg a sárkányok várát. Van ide nem messze három vár. Az első a hétfejű, a második a tizenkét fejű, a harmadik a huszonnégy fejű sárkányé.

Azt felelik az idősebb legények:

– De bizony nem megyünk mi, mert megölnek azok minket.

– Hiszen van kardotok – mondja Mezőszárnyasi –, ne féljetek.

De így, de úgy, ők nem mennek.

– No, ne féljetek – mondja Mezőszárnyasi –, megöltem én mind a hármat. Menjünk el, s nézzük meg, mi van a várunkban.

Elmennek előbb a hétfejű sárkány várához. Hát az úgy forog egy kacsalábon, mint a forgószelel. Kiált Mezőszárnyasi:

– Forgó vár, állj meg!

– Nem az uram parancsolja! – felelt vissza a vár.

– De bizony az urad parancsolja, állj meg!

Ebben a pillanatban megáll a forgó vár, bemennek a legények, s hát ott ül az ablakban egy gyönyörű szép leány, az ő királyuknak a legidősebb lánya, s ím – halljatok csudát! – abban a pillanatban egy kicsit felsütött a nap az öreg király országában.

Hej, megörül a királykisasszony, mikor hallja, hogy kik s mik ők, hogy utána jöttek. Hogy a hétfejű sárkányt megölték. Ne féljen semmit, csak maradjon itt egy keveset, míg a másik két királykisasszonyt elhozzák.

Elmennek a legények a tizenkét fejű sárkány várába. Ott megtalálják a középső királykisasszonyt. Onnét mennek a huszonnégy fejű sárkány várába, ott megtalálják a kicsi királykisasszonyt. De volt szép a másik kettő vagy nem, ez olyan szép volt, hogy a napra lehetett nézni, de rá nem. Meg sem állottak, vitték a kicsi királykisasszonyt, azután a középsőt, középső után a legnagyobbat, s mikor elindultak, akkor a sötét ország nem volt sötét többet. Feljött a Nap szép ragyogva. Feljött este a Hold is, s felragyogtak a csillagok is.

No de volt a sárkányoknak egy vén boszorkány nénjük, akinek akkora szája volt, mint egy ötvenvedres kád. [...] Kitátotta rettentő nagy száját, s olyan nagy hideget eresztett rájuk, hogy majd megfagytak.

Egyet gondolt Mezőszárnyasi, fölszáll az égbe a kovácshoz, s mondja:

– No, bátyámuram, látja-e a földön azt a rettentő nagy száját?

– Látom, fiam, látom.

– No, ha látja, dobja belé azt a százmázsás golyóbist.

Fölkapja a kovács a tüzes golyóbist, megcélozza a vén boszorkány száját, beledobja egyenesen. Elégett a boszorkány, s lett melegség mindjárt.

Azzal a legények útnak eredtek, s szép csendesen hazamentek a király udvarába. Ott sétált a király föl s alá a palota tornácán, gyönyörködött a Nap ragyogásában. De még csak akkor örült igazán a szíve, amikor hozták a legények a három királykisasszonyt. Mindjárt hívtak három papot. Összeadták a három királykisasszonyt a három szegény legénnyel. Hanem az országot s egész királyságát Mezőszárnyasinak adta a király.

Így volt, vége volt, mese volt.

Benedek Elek

- ▶ Hogyan szabadult ki a középső és a legkisebb királykisasszony?
- ▶▶ Ki volt az öreg boszorkány? Hogyan végeztek vele?
- ▶▶▶ Hogyan fejeződik be a mese? Találj ki másik befejezést!

A hős sárkányölő

Hallottatok már sárkányölő Szent Györgyről? A róla készült festményeken és szobrokon egy hős vitézt láthattok, aki legyőzi a sárkányt a **legenda** szerint. György egy keresztény vallású római katona volt. Jézus halála után 300 évvel a keresztény vallás híveit üldözték. Györgyöt is szörnyű kínzásoknak vetették alá, hogy tagadja meg a vallását. Ő azonban ellenszegült, szembeszállt a gonoszokkal, és haláláig Jézus követője maradt. Ezért őt később szentté avatták. Ettől kezdve a neve sárkányölő Szent György lett. A sárkány a gonoszság jelképévé vált.

Később lovagrendek, foglalkozások (például hentesek, katonák), városok (például Moszkva), sőt országok (például Anglia, Görögország) is védőszentjüknek tekintették.

Raffaello: Szent György legyőzi a sárkányt

A hős sárkányölő legendája

Mese vagy valóság?

Egyszer jártában-keltében György, a római hadsereg kiváló fiatal tisztje jajveszékelő emberekre lett figyelmes. Tudakolta tőlük a bánatuk okát. Az emberek ezt mondták:

– Egy sárkány keseríti meg az életünket! A forrásnál tanyázik, és csak akkor hagy nekünk onnan vizet meríteni, ha naponta adunk neki egy juhot. Egy ideje már naponta egy fiatal lányt is követel tőlünk!

– Ma éppen a hercegünk gyönyörűséges leányán, a hercegisasszonyon van a sor! – mondta egy másik helybéli.

Na, a sok csatában edződött Györgyünknek sem kellett több! Lóra pattant, és kivágtatott a forráshoz. Rettenes összecsapás kezdődött el. Az egyfejű sárkány hatalmas és erős volt. Nem adta könnyen az életét! De végül György győzedelmeskedett felette.

A helybéliek alig tudtak megszólalni az örömtől. A gonosz sárkányt megölte a hős vitéz!

VICC

Angliában egy utazó bekopog a György és a Sárkány nevű fogadóba. Egy mogorva nő nyit ajtót.

– Kaphatnék egy kis ételmet és szállást? – kérdezi a fáradt utas.

– Nem! – válaszolja a nő, és bevágja az ajtót. Az utazó nem adja fel, és újra bekopog. Megint a nő nyit ajtót. Azt mondja neki az utazó:

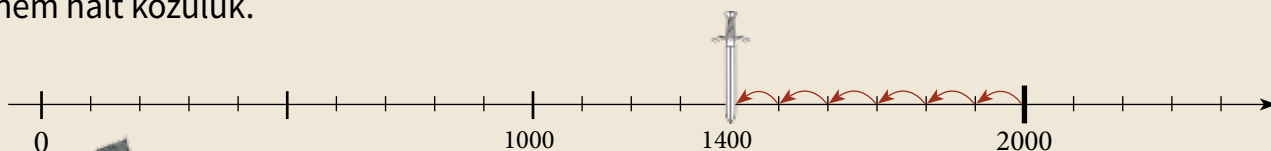
– Nem beszélhetnék inkább Györggyel?

APRÓHIRDETÉS

Keresem lándzsámat, amelyet a forrásnál veszítettem el. A becsületes megtalálónak magas jutalom jár. Mivel a lándzsa varázserejű, kéretik óvatosan bánni vele!

Sárkány Lovagrend

A Sárkány Lovagrendet Zsigmond magyar király alapította. A rend jelvénye az önmagát a farkával megfojtó egyfejű sárkány. A középkorban a sárkány a gonoszságot, a gonoszt testesítette meg. A lovagrend tagjai ez ellen küzdöttek. Eredetileg 22 tagja volt. Új tagot nem vettek fel addig, míg valaki meg nem halt közülük.

A leghíresebb sárkányölő Szent György szobor

A Sárkány Lovagrend védőszentjét, Szent Györgyöt gyakran ábrázolják címereken és érméken is. A leghíresebb szobor Kolozsvári Márton és György közös alkotása, mely jelenleg Csehország fővárosában, Prágában áll. A szobor másolata sok helyen, például Budapesten is megtalálható a Halászbástya lépcsőjénél.

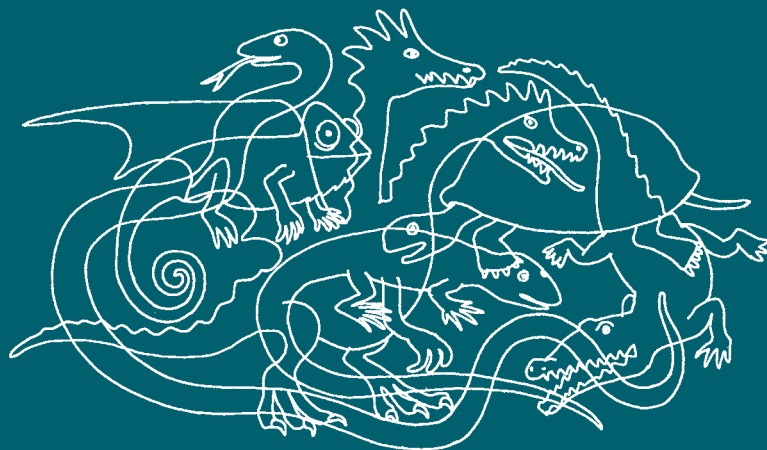
OLVASÓINK KÉRDEZTÉK

Mi a különbség a mese és a legenda között?

A legendák és a mesék közös vonása, hogy csodás elemeket tartalmaznak. Minden megtörténhet bennük. Míg a mesék hősei elképzelt, kitalált lények, addig a legendák főszereplői valaha élt, valóságos emberek. Ezeknek a személyeknek a szent életéről: hőstetteiről vagy jó cselekedeteiről, csodatételeiről olvashatunk a legendákban.

REJTVÉNY

Hány sárkány bújt el a rajzon?

Mit jelent a sárkány szó?

A **sárkány** szó hajdani értelme ez volt: sziszegő, mérges köpésű. A jelentés valószínűleg az egyfejű sárkányokkal kapcsolódik össze. Hogyan lehetséges ez?

A néphit szerint nemcsak a mesékből ismerős többfejű sárkányok léteztek, hanem egyfejűek is. Ezek nem palotában, hanem réteken, mocsaras területeken éltek. Hüllőkhöz, kígyóhoz, gyíkhoz hasonlítottak, és gonoszok voltak, le kellett győzni őket. Ennek az emlékét őrzi számos településünk neve is: Szilsárkány, Bősárkány, Sárkánysziget, Bakonysárkány, Sárkánypuszta, Sárkánydűlő stb.

A sárkánynak ezt a változatát népiesen mocsári sárkánynak, zomoknak, zomoksárkánynak, zomokkígyónak és sárkánykígyónak is nevezik, nem véletlenül.

VICC

A páncélos lovag bőszen közelít a sárkány barlangjához, hogy megküzdjön vele, miközben a sárkány – megpillantva a lovagot – ekként dűnnyög:

– Na ne, már megint konzervkaja...

– Mi az, 3 feje van és 7 nyaka?

– ???

– Hétfejű sárkány a mese végén.

A komodói sárkány

Komodó szigete a sok ezer szigetből álló Indonéziához tartozik. A sziget mára már környezetvédelmi terület. A környékbeli halászok számoltak be először egy nagy természetű szörnyetegről, amelyet szárazföldi krokodilként is említenek a régi feljegyzések.

Kiderült azonban, hogy ez a szörnyeteg nem krokodil, hanem a tudomány számára eddig ismeretlen gyík, egyfajta varánusz. Mégpedig a varánuszok között is a legnagyobb a Földön. A sárkánygyík méretei elképesztők.

Méretei

Hossza: 4 méter

Súlya: 100 kilogramm

Magassága: 90 centiméter

FILMAJÁNLÓ

Az **Így neveld a sárkányodat 1-2.** című mese-film a viking harcosok és vad sárkányok világában játszódik. A történet középpontjában egy viking tinédzser áll, aki Berk szigetén él, ahol a sárkányokkal való küzdelem a mindennapi élet része. Elérkezik a beavatás

ideje, amikor hősünk bizonyíthatja rátermettségét törzsének és apjának. Ám amikor találkozik egy sebesült sárkánnyal – akivel végül összebarátkozik –, a kis „sárkányölő” világa a feje tetejére áll. Persze Hablaty körül mindig történik valami izgalmas.

A viking sárkánybűvölő és tűzokádó barátja, Fogatlan a második részben visszatér, de úgy, hogy abba beleremeg a Hibbant-sziget. Amíg Astrid,

Takonypóc meg a többiek sárkányversenyekkel múlatják az időt, az immár elválaszthatatlan páros meghódítja a tágas eget. Egyre magasabbra, egyre messzebb merészkednek, olyan tájakra jutnak, ahol nem járt még viking. Így fedeznek fel egy titkos jégbarlangot,

amelyben több száz idomíthatlan sárkány fészkel. A tűzköpő fenevadaktól Hablaty nem ijedne meg, ám a barlang őre, a titokzatos sárkánylovás már komolyabb ellenfélnek tűnik. Hablatyék miatta keverednek bele életük legnagyobb háborúságába: a rájuk váró nagy csatán nemcsak az ő életük múlik, hanem az emberek és a sárkányok jövője is.

forrás: port.hu

Ásító szörnyeteg

...Na, jó, akkor elmesélem Ásító Szörnyeteg történetét! Tulajdonképpen valamikor Ásító Sárkány volt...

Picur félbeszakította:

– Ásító? Nem kevered te össze a dolgokat? Hallottam már hét-

fejű sárkányról meg tűzokádó sárkányról meg papírsárkányról meg sárkányvasútról, de ásító sárkányról még nem hallottam. Biztos, hogy van ilyen?

Csukás István:
Pom Pom meséi – részlet

Mirkó királyfi...

Nem biztos, hogy felismered. Lehet, hogy a legsoványabbnak, a legértéktelebbnek tűnő ló mind közül. Ahogy szokták mondani, igazi gebe. Azonban ha szelíd szóval kéri, égő parázzsal etetik, táltos paripává válik, amely repül, mint a szél, vágat, mint a gondolat.

1. Olvasd el figyelmesen a szavakat!

- Magyarázzátok el a szavak jelentését!
- Van közöttük olyan, amelyik nem illik ebbe a csoportba. Tudod, miért?

abrak

csikó

kengyel

nyereg

lószerszám

sárga

konda

kanca

ménes

széna

2. Olvasd el figyelmesen a versrészletet! Válaszolj a kérdésekre!

- Vajon kik a vers szereplői?
- Hogy hívják a lovat a versben?
- Találkoztál már lovakkal? Mi volt a nevük?
- Ha neked volna paripád, hogyan neveznéd el? Miért?

Baron Peter Klodt: Fekete ló szobra

A bujdosó

Szelek szárnyán járó,
Édes lovam, Ráró!
Előtted van az út,
Ne várd a sarkantyút,
Csak előre sebesebben,
S a világból vigy ki engem!

Gyulai Pál – részlet

A táltosok lova

A táltosok varázslatos hatalommal rendelkező személyek voltak a régi magyarok elképzelése és hite szerint. Ez maradt fent róluk népmesekincsünkben is. A táltos mindig segítőkész szándékú, a jóért küzd, gyógyít, előre lát. A lovát is így választja meg. A legelesettebb állatból varázsol magának paripát.

Mirkó királyfi meg a táltos paripa

Volt egyszer egy király, volt annak három fia. Ennek a királynak az egyik szeme mindig sírt, a másik mindig nevetett. Megkérdezte egyszer a legkisebbik fia, Mirkó királyfi, mi az oka annak, hogy király apja egyik szeme sír, a másik meg nevet.

– Nagy oka van annak, édes fiam – mondta a király. – Három derék fiam van, ezért nevet az egyik szemem. Egy tündér viszont azt jósolta, hogy jó király csak abból a fiamból lehet, aki majd megtalálja, az országomba el is hozza az aranyvirágot és az aranyalma is. Ezért sír a másik szemem. Honnan is tudhatnátok, hol keressétek?

– Egyet se búsulj, édesapám – mondta Mirkó királyfi. – Elmegyek én is meg a két bátyám is, haza sem jövünk aranyvirág meg aranyalma nélkül.

Így is lett. A király istállójában két szép paripa volt bekötve, csak hogy ezt elvitte a nagy útra a két idősebb királyfi. Mirkónak csupán egy öreg, sovány gebe jutott. Megveregette Mirkó királyfi a gebe oldalát, s szelíd szóval biztatta:

– Egyet se félj, derék öreg jószágom! Megitatlak, megetetlek minden reggel, minden este, aztán valahogyan csak eljutunk abba az országba, ahol az aranyvirág és az aranyalma van. – Azzal felült a gebe hátára, s ő is elindult a hosszú útra. Mikor esteledett, megszólal az öreg ló:

– Mit parancsolsz, édes gazdám? Szálljak-e, mint a szél, vagy repüljek-e, mint a gondolat? Mert tudd meg, hogy táltos paripa vagyok én, csak arra vártam, hogy szelíd szóval szóljanak hozzám!

– Röpülj, lovam, táltos lovam, röpj, mint a gondolat! – örvendezett Mirkó királyfi. Röpült is a táltos, röpj, mint a sebes gondolat.

Mirkó királyfi egy palota udvarába ért. Az ablakából éppen kinézett egy szépséges leány.

– Hát te ki vagy, galambom? – kérdezte Mirkó, a legkisebb királyfi.

– Én a király leánya vagyok, de mit keresel az én apám udvarában, te idegen vitéz?

3

– Téged kereslek, galambom, mert nálad szebb aranyvirágot még nem látott a szemem! Most már csak az aranyalmát kell megtalálnom!

A királylány sehogy sem értette, mit akar az idegen vitéz. Akkor Mirkó királyfi meg a táltos paripa háromszor megkerülte a palotát. A király meg a szépséges leánya kijöttek a palotából, és ahogy átlépték a küszöböt, a király aranyalmává, a leánya meg aranyvirággá változott. Mirkó királyfi a kalapja mellé tűzte a virágot, az almát meg zsebre vágta, s mint a sebes gondolat, szállt vissza az édesapjához.

– Apámuram, meghoztam az aranyalmát, meghoztam az aranyvirágot, aztán most már nevensen ám mind a két szeme!

Volt nagy öröm! A két öreg király és a két fiatal is egymásra találtak. Hetedhét országra szóló mulatságot tartottak. Az ünneplés talán még ma is tartana, ha egyszer csak vége nem lett volna.

francia eredetű vándormese – Bartócz Ilona nyomán

3. Válaszolj a mese alapján!

- Sorold fel a mese szereplőit! Mutasd be őket!
- Hol játszódik a mese?
- Keresd ki a szövegből, miért boldog és szomorú is egyben az öreg király!
- Miért indulnak útnak a királyfiak?
- Mitől válik táltos paripává Mirkó lova?
- Hogyan talált rá Mirkó az aranyvirágra?
- Ki vált a mesében aranyalmává a küszöböt átlépve?

4. Keress a mesékre jellemző kifejezéseket, mesei szófordulatokat!

5. Készítsetek vázlatláncot a mesekártyák segítségével! Dolgozzatok csoportokban! A szóvivőtök mondja el az osztálynak a csoport meséjét!

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy király...

Elsősorban azért, mert királynak lenni nem csupán azt jelenti, hogy valaki fejére koronát tesznek, palotába vezetik és díszes trónra ültetik.

Mit jelent királynak lenni?

Mennyi csodálatosan szép mese kezdődik ezekkel a szavakkal! Vajon miért volt fontos őseinknek, hogy meséket őrizzenek meg és adjanak tovább az emberemlékezet számára – a mi számunkra – bölcs és jó uralkodókról, igazságos királyokról?

A meséket a régi korokban nem gyerekeknek mesélték. Felnőttek ültek össze estéről estére, hogy meghallgassák a mesemondót, aki történeteket tudott a szegény legényekről, az elvarázsolt emberekről, csodás állatokról, messzi birodalmakról, no és persze jó királyokról... Azonban gyerekek is ültek a felnőttek között, vagyis a mesék mindenkihez szóltak. A mesemondók pedig példaként állították a királyokat a mesehallgatók elé, mintha azt üzenték volna: »Legyetek ti is olyanok, mint a királyok! Induljatok útnak, győzzétek le az ellenségeket, lépjeteek szövetségre a segítőtársakkal, és keressétek meg a világszép királykisasszonyt! Uralkodjatok igazságosan, vezessétek az életeteket bölcsen!«

A mesét hallgató felnőttek és gyerekek azt is megtudhatták, ki a bölcs uralkodó, és ki a jó király.

Jó király az, aki bátor.

Jó király az, aki megsegíti a rászorulókat.

Jó király az, aki igazságosan dönt.

Jó király az, aki soha nem feledkezik meg semmiről, ami élő: legyen az ember, állat, fű, fa, kő, víz, csillag, a Nap vagy a Hold.

A királyokról szóló mesék a mai kor embereinek, gyermekeinek sem üzennek mást, mint azt:

Legyetek ti is olyanok, mint a mesebeli királyok!
Hiszen a mesék azt mondják: király bárkiből lehet!

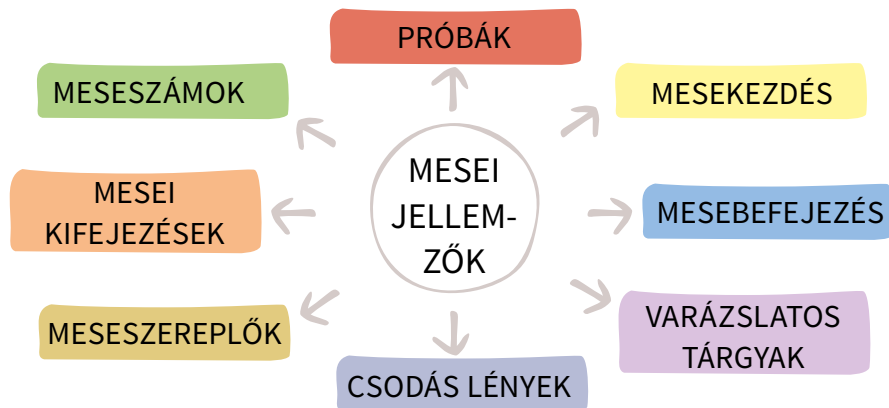
És még korona, palota, díszes trón se szükségeltetik hozzá...

A didergő király

Régen kukoricafosztáskor, aratáskor, amikor sokan összegyűltek, akkor mesélték el egymásnak azokat a történeteket, amelyeket népmeséknek nevezünk. Ma már szinte alig vannak ilyen közösségi események. Hogyan élhet tovább a népmesei hagyomány?

1. Foglaljuk össze, mit tudunk meg a népmesékről! Segít az ábra!

2. Válasszatok egy mesekezdet, és folytassátok!

„Egyszer volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, túlonnan túl, innen innen volt egy...”

„Egyszer volt, hol nem volt, magam sem tudom, hol, de volt valahol ezen az élő világon egy...”

3. Az itt felsorolt tárgyak, állatok varázserővel rendelkeznek. Beszéljétek meg, melyik miben segíti a mesehóst!

hétmérföldes csizma

botocska

köpönyeg

aranszórú paripa

kiskakas

aransíp

4. Vajon mennyi? Szóban egészítsd ki számokkal!

... királykisasszony él a palotában.

... próbát kell kiállni.

... országon túl

... fia van a királynak.

... feje van a gonosz sárkánynak.

5. Olvasd el Móra Ferenc *A didergő király* című meséjét! Miben hasonlít, miben különbözik a népmeséktől ez a mese? Mondd el!

A didergő király

Mese, mese, mátká, pillangós határba:
Volt egyszer egy király Nekeresdországba.
Nevenincs királynak nagy volt a bánata,
Csupa siralom volt éjjele, nappala.
Hideg lelte-rázta, fázott keze-lába,
Sűrű könnye pergett fehér szakállába:
– Akármit csinálók, reszketek és fázom,
Hiába takargat aranyos palástom!
Aki segít rajtam: koronám, kenyerem
Tőle nem sajnálom, véle megfelezem!

Százegy **kengyelfutó**¹ százkét felé szaladt,
Tökszárdudát fújtak minden ablak alatt:
Ki tud orvosságot a király bajáról,
Hol az a bölcs ember, aki jót tanácsol?
Adott is ezer bölcs ezeregy tanácsot,
De együtt se ért az egy falat kalácsot.
Didergő királynak csak nem lett melege,
Majd megvette szegényt az isten hidege.
Körmét fúvogatta, keserűn köhintett,
Bölcs doktorainak bosszúsan legyintett:
– Bölccsel az időt ne lopjuk, azt mondom,
Hívjátok elő az udvari bolondom!

¹ kengyelfutó: szolgál, aki a gazdájának hintaja előtt fut

Bukfenc-vetegetve jön elő a bolond,
Cseng-peng, kong-bong rajta a sok aranykolomp.
Mókázna a jámbor, serdül, perdül, fordul,
De a király rája haragosan mordul:
– Hallod-e, te bolond, szedd össze az eszed,
Adj nekem tanácsot, akárhonnán veszed.
– Teli van énnám ésszel a **szelence**²:
Hideg ellen legjobb a meleg kemence.
Gyűjtass be csak, komám – nevetett a bolond,
S nevetett köntösén a sok aranykolomp.

Kergeti a király ki a sok **léhűtőt**³:
Hozzák fülön fogva az udvari fűtőt!
– Hamar **cédrusfával**⁴ a kandallót tele,
Urunk-királyunknak attól lesz melege!
Nagy volt a kandalló, akár egy **kaszárnya**⁵,
El is égett benne vagy száz **cédrusmáglya**⁶,
Sergett is a király előtte, megette,
Utoljára mégis csak azt dideregte:
– Fűtsetek, mert megvesz az isten hidege,
Már a szakállam is csak úgy reszket bele!

Nyöszörög a fűtő: – Felséges királyom,
Életem-halálom kezedbe ajánlom,
Most dobtam bele az utolsó forgácsot,
Jó lenne hívatni az udvari ácsot!

2 szelence: kis tartó, dobozka
3 léhűtőt: mihaszna személyt
4 cédrusfával: egyfajta fenyőfával
5 kaszárnya: katonák lakta nagy épület
6 máglya: meggyújtott nagy farakás

Nekibúsul erre a didergő király.
Szigorú paranccsal a kapuba kiáll:
– Vágjátok ki kertem minden ékességét,
A szőlő szőlőnek **aranyvenyigéjét**⁷,
A mosolygó almát, a csengő barackot,
Hányjátok a tűzre minden kis **harasztot**⁸!
Széles ez országban amíg erdőt láttok,
Kandallóm kihűlni addig ne hagyjátok.
Jaj, mert mindjárt megvesz az isten hidege,
Csak úgy kékelik már az ajkam is bele!

Csattognak a fejszék, sírnak erdők, berkek,
Recsegnek, ropognak a gyümölcsös kertek.
Sok lakójuk fejét bujdosásnak adta,
Fészkit ezer madár jajgatva siratta.
A rengeteg fákból egy szál se maradt ott,
Aranyos kandallón mind elparazsallott.
Didergő királynak de minden hiába,
Nyögve gubózik be farkasbőr-bundába:
– Fűtsetek, mert megvesz az isten hidege,
Csak egy fogam van már, az is vacog bele!

7 venyigéjét: szőlővesszőjét, hajtását

8 harasztot: száraz faleveleket

Nekeresdországban van is nagy kopogás,
Ripegés-ropogás, siralom, zokogás.
Dolgozik a csákány, fűrész, balta, horog –
A király ajtaja egyszer csak csikorog.
Betipeg egy lányka, icike-picike,
Gyöngyharmat tündöklük lenvirágszemibe.
Az ajaka kláris, a foga rizskása,
Csacsog, mint az erdők zengő muzsikása:

– Ejnye de rossz bácsi vagy te, király bácsi!
Megfordul a király: – Ácsi, kislány, ácsi!
Azt se tudom, ki vagy, sohase láttalak.
Mért haragszol reám? Sohse bántottalak! –
Kerekre nyitotta a csöppség a szemét:
– Minek szedtetted le a házunk tetejét?
Hó is hullongázik, eső is szemezik,
A mi padlásunkra az most mind beesik:
Elázik a bábum kimosott ruhája,
Vasárnap délután mit adok reája?

Mint amikor nap süt a jeges ereszre,
A király jégszíve harmatot ereszte.
Szemében buggyan ki szívének harmatja,
Szöghaját a lánynak végigsimogatja:
– Ne félj, a babádat ruhátlan nem hagyom,
Bíborköntösömet feldarabolatom.
Bársonyrokolyája⁹, selyemfőköttője,
Lesz ezüstköttője, aranycipellője! –

⁹ bársonyrokolyája: bársonyszoknyája

Most meg már a kis lány mondta azt, hogy: ácsi,
Mégiscsak jó bácsi vagy te, király bácsi!
Örömeben ugrált, tapsikolt, nevetett –
S a didergő királynak nyomban melege lett!
A tükörlakot sarokra nyitotta,
Városa lakóit összekurjantotta:
– Olyan meleg van itt, hogy sok egymagammak,
Juttatok belőle, aki fázik, annak!

Tódult is be nyomban a sok szegény ember,
A márványtéglákon nyüzsgött, mint a tenger.
Ki is szorult tőlük a király a konyhára,
Rájuk is parancsolt mindjárt a kuktákra:
– Asztalt terigetni, ökröt sütögetni.
Fussatok a hordót csapra ütögetni!

Ily kedves vendég még nem járt soha nálam,
Mint a saját népem – nagy Meseországban...

Móra Ferenc

6. Válaszolj az alábbi kérdésekre a mese alapján!

- Milyen tanácsokkal láthatták el a bölcsek a királyt?
- Kitől kérhetett még tanácsot a király?
- Következtess, miért hívatja az udvari ácsot a király!
- Számon kérni vagy segíteni érkezett a kislány a királyhoz?
Érvelj!
- Milyen érzéseket keltett bennetek a mese? Beszélgetsetek róla!

7. Melyik állítás fejezi ki legjobban a mese mondanivalóját szerinted? Választásod indokold!

- A történet arról szól, hogyan próbálják megoldani, hogy a királynak melege legyen.
- Jó vagy rossz a király? Ez a fő kérdés.
- A mese a szeretetről szól.
- Ebben a mesében az a legfontosabb, hogy egy szegény gyermek el meri mondani a királynak az igazságot.

PROGRAMAJÁNLO

Mesemúzeum

NÉPMESÉK A BUDAI VÁR TÖVÉBEN

2013. október elején nyitotta meg kapuit
a Mesemúzeum és Meseműhely

A múzeum fő célja, hogy maradandó élményeket nyújtson a klasszikus és a kortárs gyermekirodalom alkotásaival.

A mesemúzeum alapötletét Kányádi Sándor költő adta, aki a múzeum utcájában élt – ő álmodta erre a helyszínre. „Olyan kiállítást szerettem volna létrehozni, ami a mesék birodalmába röpíti a gyerekeket és a felnőtteket egyaránt” – mondta.

A múzeum három, szorosan összefüggő, egymást kiegészítő részből áll. Az első a műhelyfoglalkozások terme, ahol árnyjátékok, báb- és színházi előadások zajlanak. A másodikban a magyar tündérmese világa című állandó kiállításon a látogató egy tündérmesébe csöppenve küzdheti le az akadályokat, hogy az út végén elnyerhesse a fele királyságot. A harmadik helyszín az időszaki kiállításoknak ad helyet, ilyen például a magyar mesegyűjtés első száz évéről szóló kiállítás.

A tündérmesék kiemelkedő szerepet töltenek be, konkrét mese helyett ezeknek az elemeit gyűjtötték össze a múzeum alapítói.

A múzeumi foglalkozásokon nem a kiállított tárgyak, hanem a történet adja a varázslatot. Van például egy szék, amely ránézésre csak egy átlagos bútordarab, aztán valaki mesélni kezd, és máris az Óperenciás-tengeren túli királyság trónszékévé válik. De van itt olyan tükörterem is, ahol a gyerekek tükörképükben ráismerhetnek Nyakiglábra, Csupahájra és Málészájra.

A foglalkozásokon a mesék hőseié a főszerep. A gyerekeknek mindig aszerint kell kiválasztaniuk a hős egyik tulajdonságát, hogy nekik melyik hiányzik a próbák teljesítéséhez. Az igazságpróbánál aztán apróbb valloások következnek játékos formában (Húzza meg a fülét az, aki hagyott már rendetlenséget maga után!).

Nyárra három különböző napközis tábor szerveznek a 7-10 éves gyerekek részére különféle témák – például Rumini hajós tábor, könyvkészítés, filmforgatás – köré csoportosítva.

MESEMÚZEUM

1013 Budapest, Döbrentei u. 15.

<http://www.mesemuzeum.hu>

Időbolt

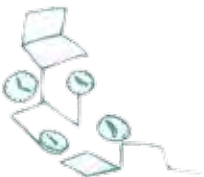

Tegnapelőtt titokban
időboltot nyitottam.
Kapható volt minden nap:
a holnapután s a tegnap...
Hol van már a tavalyi hó?

Nem gondoltam, hogy a boltban
olyan lesz a forgalom,
hogy a percek,
másodpercek
nyitás után mind elkelnek.
Itt állok most idő nélkül,
semmim, semmim, semmim nincsen –
csak a születésnapom.

Mi lesz akkor énvelem,
Hogyha azt is eladom?!...

Barak László: Időbolt

Mából a múltba

Szerinted fontos, hogy egy esemény most, tegnapelőtt vagy évekkel ezelőtt történt? Ahhoz, hogy a világban magabiztosan tudj tájékozódni, fontos ismerned, hol és mikor játszódott le, amiről olvastál vagy hallottál. A történelmi olvasmányok előtt egy kis időutazásra hívunk.

1. Itt és most. Határozd meg a lehető legpontosabban a helyzeted!

Melyik országban?
Melyik városban?
Melyik iskolában?
Hányadik padban?
Ki ül mellettem?

Melyik évben?
Melyik évszakban?
Melyik hónapban?
Hány órakor?

Melyik órán?
Milyen témánál?
Hányadik oldalon tartunk a könyvben?

2. Olvasd el a verset! Értelmezzétek közösen! Idézzétek fel, mi történt veletek tegnap, tegnapelőtt!

Idő

Holnap hatéves nagyfiú leszek!
De mit jelent a „holnap”, nem tudom,
mert reggel, hogyha újra felkelek,
a mába fut megint a holnapom.

Holnap ma lesz, s ma volt a tegnap is,
tegnap nem lesz, s holnap nem volt soha,
a ma a mából csak a mába visz,
elindul este – reggel ér oda.

A mai-mában élni kell nekem,
a többi bennem él, ha otthagynom:
a tegnap-mára jól emlékezem,
a holnap-mára vágyom már nagyon.

Ranschburg Jenő

3. Mi az első emléked a gyermekkorodból? Milyen fontosabb eseményekre emlékszel vissza? Meséld el!

- a) Készíts tablót fényképekkel életed legfontosabb állomásairól! Kérd szüleid segítségét!
- b) Ha elkészültél, mutasd meg a padtársadnak! Ő pedig meséljen a tablód alapján rólad!

4. Ismerd meg a szüleid életét! Kérd meg őket, hogy meséljenek neked arról, milyen volt az élet gyermekkorukban! Alkossatok csoportot, írjátok össze, kinek a szülei mit meséltek!

5. A nagyszüleid mikor születtek? Milyen események zajlottak akkor? Milyen tárgyak vették körül őket? Mivel játszottak? Csoportban dolgozzatok! Gyűjtsétek össze, amit megtudtatok!

6. Most, régebben, nagyon régen. Tegyük egy utazást az időben!

a) Milyen óráid voltak ma? Melyik órán mivel foglalkoztatok?

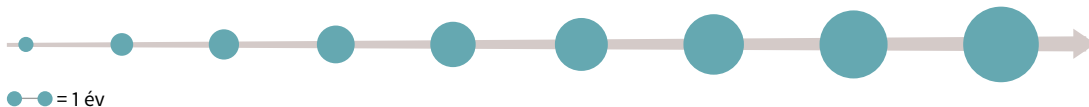
b) Meséld el, mi történt veled tegnap az órákon látható időpontban!

c) Gondold át, mi történt veled a héten! Meséld el!

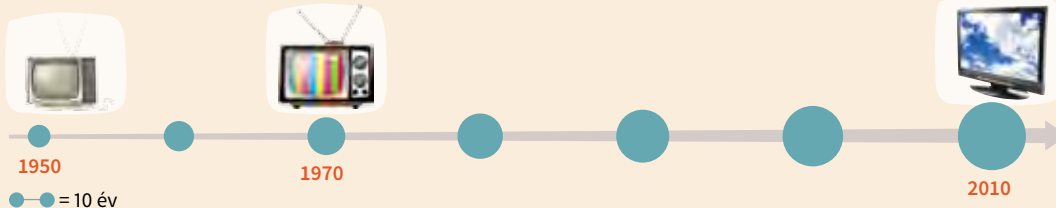
7. Hogy telik az idő? Figyeld meg az időszalagon!

a) Ezen az időszalagon minden ● = 1 év. Most úgy rajzoltuk meg, hogy a te életedben eltelt időt ábrázolja. Mesélj az életeredől úgy, hogy mondj az eseményekhez egy-egy évszámot!

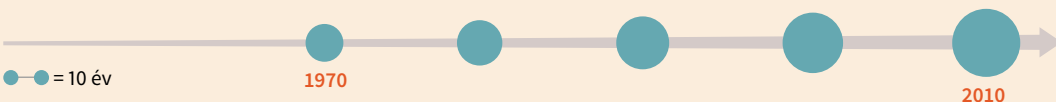

b) Most lépeghessünk visszafelé tízesével az időszalagon! Mióta nézhetünk televíziót? Hány éve léteznek mobiltelefonok? Megtudhatod az alábbiakból!

Magyarországon az 1950-es években kezdődött meg a televíziózás. Akkor még fekete-fehér adásokkal. A 70-es évektől már színes filmeket is nézhettek rajta a tévénézők. Sokáig hétfőn nem volt adás.

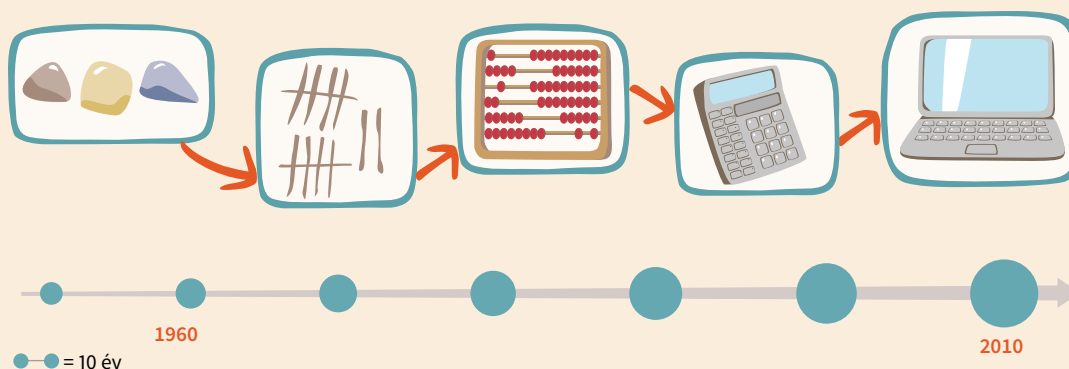

Az első mobiltelefon-hívást 1973-ban bonyolították le. Az eszközt közel tíz éven át fejlesztették. A világon 1984-ben adták el az első mobiltelefont. Magyarországon 1990 óta juthatnak hozzá az emberek. Jelenleg világszerte minden második embernek van mobilja.

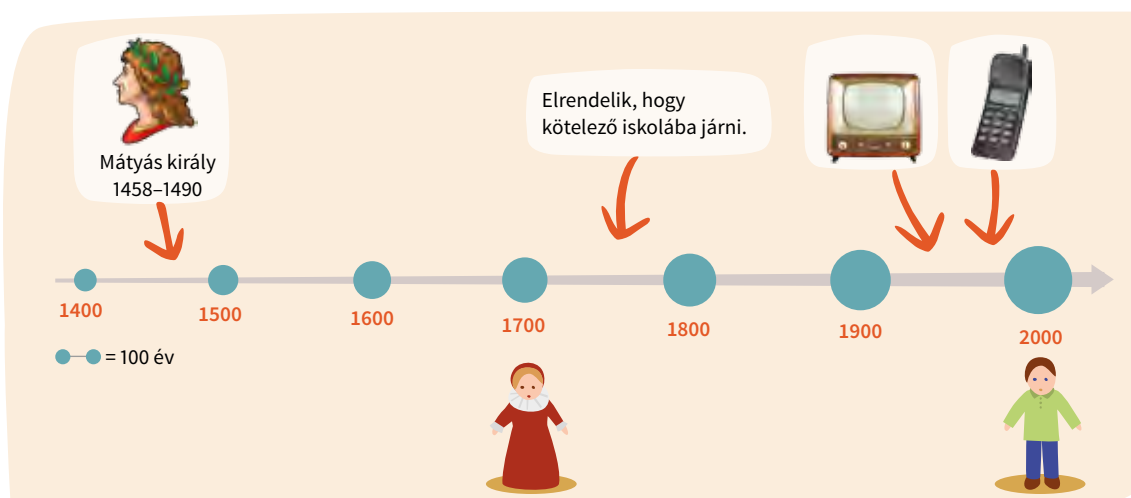

c) Bonyolult műveletek végrehajtására képes számítógép ma már szinte minden családban van. De honnan indultunk? Olvasd el!

Az ember először az ujjait használta számolásra. Majd eszközöket, például köveket. Ezeket a köveket rúdra felfűzve jött létre az első számológép, az abakusz. Sokkal később, az 1600-as években jelent meg az első fogaskerekekkel működő számológép. Ezzel a szerkezettel még csak összeadásokat és kivonásokat lehetett elvégezni. 300 évet várni kellett az első programozható számítógép megjelenéséig. Az első generációs számítógépek 30 tonnát nyomtak, és egy egész szobát elfoglaltak. Csak az 1960-as évektől jelentek meg a személyi számítógépek. Napjainkban közel 2 millió számítógép van Magyarországon.

d) Most az időszalagon százával lépkedünk visszafelé. Mondd el, melyik évszámnál áll a kisfiú! Hol áll a kislány? Mennyi idő választja el őket egymástól? Tegyé fel kérdéseket az ábrával kapcsolatban!

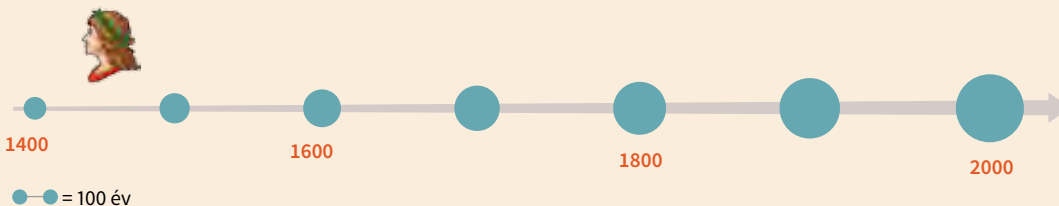
8. Figyeljétek meg a rajzot! Milyen furcsaságokat vesztek észre?

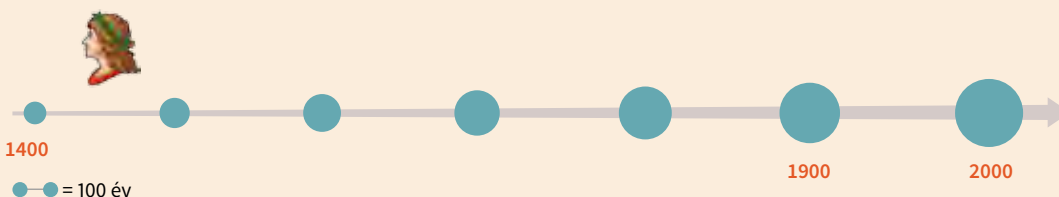
9. Olvasd el az alábbi szövegeket! Észrevetted már korábban is ezeket az oda nem illő tárgyakat a fenti rajzon?

„Miért kell az embernek villát használnia, amikor Isten két kezét adott neki?” – kérdezték az angolok az 1600-as években, amikor egy utazó a királyi udvarba vitte a villát. Bár már az ókori görögök is használtak két ágból készült evőeszközt, mégsem terjedt el sokáig Európában. A korábban csak főúri luxusnak számító evőeszköz az 1800-as években terjedt el.

Amerikát 1492-ben fedezték fel. A paradicsomot Amerika felfedezői hozták be Európába. Sokáig csak főve fogyasztották. Csak mintegy 100 évvel ezelőtt, az 1900-as években jelent meg az asztalokon nyers fogyasztásra.

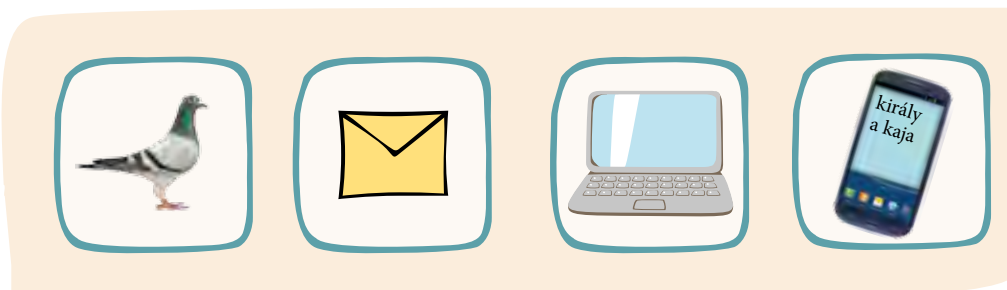
10. Figyeld meg a tárgyakat! Mi változott meg az idők során? Mit gondolsz, miért?

11. A játékok is változnak.

- Mit gondolsz, milyen játékokkal nem játszhattak a szüleid gyermekkorukban?
- Szerinted milyenek lesznek a jövő játécai?

12. Figyeld meg a képeket a társaddal! Miben egyeznek meg? Beszéljétek meg! Melyik nem illik a többi közé? Indokoljátok meg! Több jó megoldás is lehetséges.

Hónapról hónapra

Kerek élet fája, szép tizenkét ága, szép tizenkét ágán ötvenkét virága, ötvenkét virágán hét gyöngylevelecske, gyöngylevelecskén huszonnég yerecske. Mi az?

1. Mi a közös a következő szavakban? Szerinted melyik látható a képen?

falnapár

zsebnaptár

plakátnaptár

kártyanaptár

asztali naptár

2015																
Január				Február				Március								
H	5	12	19	26	H	2	9	16	23	H	2	9	16	23	30	
K	6	13	20	27	K	3	10	17	24	K	3	10	17	24	31	
Sz	7	14	21	28	Sz	4	11	18	25	Sz	4	11	18	25		
Cs	1	8	15	22	29	Cs	5	12	19	26	Cs	5	12	19	26	
P	2	9	16	23	30	P	6	13	20	27	P	6	13	20	27	
Sz	3	10	17	24	31	Sz	7	14	21	28	Sz	7	14	21	28	
V	4	11	18	25	V	1	8	15	22	V	1	8	15	22	29	
Április				Május				Június								
H	6	13	20	27	H	4	11	18	25	H	1	8	15	22	29	
K	7	14	21	28	K	5	12	19	26	K	2	9	16	23	30	
Sz	1	8	15	22	29	Sz	6	13	20	27	Sz	3	10	17	24	
Cs	2	9	16	23	30	Cs	7	14	21	28	Cs	4	11	18	25	
P	3	10	17	24	P	1	8	15	22	29	P	5	12	19	26	
Sz	4	11	18	25	Sz	2	9	16	23	30	Sz	6	13	20	27	
V	5	12	19	26	V	3	10	17	24	31	V	7	14	21	28	
Július				Augusztus				Szeptember								
H	6	13	20	27	H	3	10	17	24	31	H	7	14	21	28	
K	7	14	21	28	K	4	11	18	25	K	1	8	15	22	29	
Sz	1	8	15	22	29	Sz	5	12	19	26	Sz	2	9	16	23	30
Cs	2	9	16	23	30	Cs	6	13	20	27	Cs	3	10	17	24	
P	3	10	17	24	31	P	7	14	21	28	P	4	11	18	25	
Sz	4	11	18	25	Sz	1	8	15	22	29	Sz	5	12	19	26	
V	5	12	19	26	V	2	9	16	23	30	V	6	13	20	27	
Október				November				December								
H	5	12	19	26	H	2	9	16	23	30	H	7	14	21	28	
K	6	13	20	27	K	3	10	17	24	K	1	8	15	22	29	
Sz	7	14	21	28	Sz	4	11	18	25	Sz	2	9	16	23	30	
Cs	1	8	15	22	29	Cs	5	12	19	26	Cs	3	10	17	24	31
P	2	9	16	23	30	P	6	13	20	27	P	4	11	18	25	
Sz	3	10	17	24	31	Sz	7	14	21	28	Sz	5	12	19	26	
V	4	11	18	25	V	1	8	15	22	29	V	6	13	20	27	

2. Figyeld meg a naptárt! Keresd meg a születésed napját! Beszéljétek meg a pároddal, ki született előbb! Hány hónap van a születésnapotok között?

3. Mely hónapokra gondoltunk?

Február előtt áll.

Augusztust követő hónap.

Márciust követi.

Szeptember és november között van.

Előtte január van.

Júliust megelőző hónap.

Április után következik.

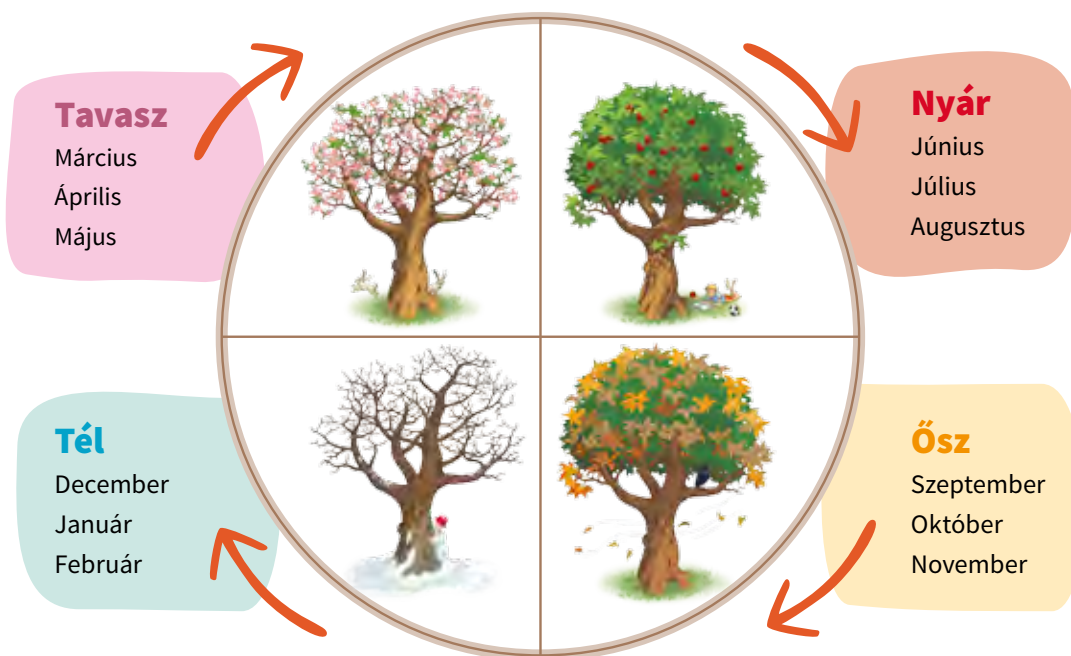
4. Keresz magazinokat az olvasókönyvben! Megtalálod az összes hónapot?

a) Melyik hónappal kezdődik a magazinok sora? Miért?

5. Figyeld meg a hónapok nevét a naptárban!

- Olvassátok fel felváltva a pároddal!
- Játsszatok **Kérdezz, felelek!** játékot az előző feladat segítségével! Találjatok ki kérdéseket, válaszoljatok a megfelelő hónap nevével!

6. Figyeld meg az évkört! Tanuld meg az egyes évszakokhoz tartozó hónapok nevét!

7. Olvasd el egy levegővétellel a következő sorolót!

Hétfőn te jössz énhozzám, kedden én megyek tehozzád,
szerdán te jössz énhozzám, csütörtökön én megyek tehozzád,
pénteken te jössz énhozzám, szombaton én megyek tehozzád,
vasárnap együtt leszünk.

8. Mondd egyre gyorsabban, erőteljes szájmozgással, tiszta kiejtéssel!

Már vagy őszi volt szinte, mikor egy ősziinte őszi inte,
legyek ősziinte, mert ő szintén ősziinte.

9. Lapozz egyet előre! Olvasd el a verset a hónapok sorrendjében! Minden harmadik hónap után állj meg! Foglald össze, amit a hónapokról megtudtál!

10. Olvasd el Varró Dániel Maszat-hegyi naptár című versének részleteit! Mely hónapok hiányoznak a versből?

JANUÁR

Az óév, íme, por és hamu már,
elolvadt, mint a nyugati boszorka,
latyakba tapicskol a kis Január,
a cipőt meg a zoknit is összekoszolta.
Fehér ma a föld és sáros a láb,
maszatút barnállik utána a hóból.
Egy tejbegríz ez a téli világ,
s lábunk nyoma rajta sok kakaópor.

FEBRUÁR

Esők szaladnak pizskafa-lábon,
most tiszta az égbolt, most havazgat,
a hónapvégi maszkabálon
a tél beöltözik tavasznak.
Felébred a medve kócos orral,
szemében álmok zöld csipája,
kinéz a barlangból, és ó, jaj,
bajszát a napfény megcibálja.

MÁRCIUS

Az ember most egyre badarabb,
csipognak vígan a madarak,
pittyeg a mobil, hogy föltöltsék,
verseket írnak a költőcskék.
Nyilaznak vaksi kis ámorok,
a kisfiúk lelke háborog,
jön a sok anyuka, noszogat:
hordd szépen széjjel a koszoskat.

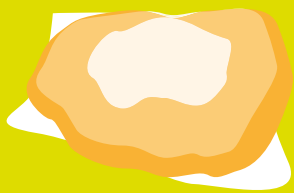
MÁJUS

Jó süvegét emelintve a Május,
az orgonabajszú, aranyhasú mágus,
csiribí-csiribá, abrakadabra,
mennyi fagyit bírsz tömni magadba?
Körte, vanília, málna, ribizli,
mennyi ruhát tudol összefagyizni?
Mák, pisztácia, mandula, kókusz,
kend mind a trikódba, hókuszpókusz.

JÚLIUS

Szállnak a gondok szerte, huss,
mint tűzből pattant, röpke szikrák,
szép, szőke lány a Július,
a büfé felé megy meztláb.
A strand szemével követi,
s a lomb is lopva néz le rá most,
ahogy szájához emeli
a dundi, zsíros krumplilángost.

AUGUSZTUS

Mekkora a rumli a hajnali utcán!
Még lumpol az éj, a nyakunkba kacag.
Most túlad végre sok hajdani cuccán,
kidobálja, mi limlom és ócska kacat.
Lepotyognak az égről a csillagok, ajjaj!
Látnád, ha kinyitnád most szemedet,
hogy narancssárga ruhát vesz a hajnal,
s felsöpri – nahát – az ezüst szemetet.

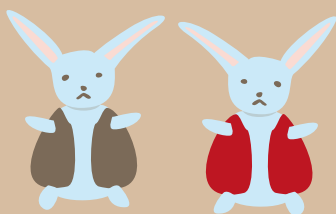
OKTÓBER

Fognak a nappalok, nyúlnak az esték,
teli pöndörödő levelekkel a fák,
mintha kispriccelt volna a festék,
oly sokszinű lett ez az őszi világ.
És mintha a bőrön ecset kaparászna
arcunk kipirul, belekékül a szánk,
egy piktör az ősz, és nincs neki vászna,
színeket ken ezért maszatolva miránk.

NOVEMBER

Ablak tátong a rossz falon,
becsordogál az alkonyat,
neszeznek polcon, asztalon
kis, bolyhos orrú plüssnyulak,
November néni üldögél,
a hintaszék alatta ring,
elmúlt az ősz, és itt a tél,
kötött mellényke kell megint.

DECEMBER

Hideg van, szél fúj, jégeső ver,
az ég egy párás, téli ablak,
December apó vállán fenyővel
az utcákon szuszogva caplat.
Verítéke homlokára dermed,
mielőtt még alácsorogna.
Egy bögre forralt borra gondol,
s szép, ausztrál karácsonyokra.

11. Nézz utána, hogy neked melyik hónap melyik napján van a névnapod!

JANUÁR
9.
Marcell, harcol,
hogyha harc kell.

FEBRUÁR
27.
Ákos, mindenkihez
barátságos.

MÁRCIUS
22.
Beáta, ha kérdik,
senki se látta!

ÁPRILIS
20.
Tivadar, azt se tudja,
mit akar.

MÁJUS
4.
Mónika,
várja piros pónija.

JÚNIUS
29.
Péter, szembeszáll
a széllel.

JÚLIUS
5.
Emese,
a szíve repes-e?

AUGUSZTUS
28.
Ágoston, legszebb
harc a várostrom.

SZEPTEMBER
18.
Diána,
szívem meridiána!

OKTÓBER
9.
Dénes, jobb a karaj,
mint a krémes.

NOVEMBER
29.
Taksony, főzzünk
pontyot Pakson.

DECEMBER
6.
Miklós, szeretlek,
na mit szólnsz?

Mese és monda határán

„...Háromszor repült az korona az égbe,
Háromszor is szállt az Mátyás szép fejére,
Így lett az országnak jó vitéz vezére,
Így lett az magyarnak dicső fejedelme.
Milyen király volt ő?
Íme bizonyása,
Igaz tetteinek szép históriája.”

Mátyás király meséi főcímdala

Mátyás király meg a juhász

Eddig olyan népmeséket olvastál, amelyekben a mesehősök általában elégedetlenek az uralkodóval. Most egy olyan királyról fogsz olvasni, aki ennek éppen az ellenkezője: bölcs és igazságos. Miért ez a nagy változás? Erre derül fény ebben a fejezetben.

1. Játsszátok el A juhász kincse című játékot!

Üljetek körbe, középen álljon a juhász csukott szemmel! Szórjatok a juhász elé néhány „aranyforintot”, ezek lesznek a kincsei. Lopakodjon felé valaki nesztelenül, és próbálja megszerezni a juhász kincsét. Ha sikerül – vagyis nem fogja meg a csukott szemű juhász –, akkor ő lesz az új juhász, ellenkező esetben másvalaki próbálkozhat.

Mátyás király meg a juhász

Egyszer, mikor Mátyás király az országot járta, ráesteledett, és egy juhászhoz tért be éjszakára. A juhász éppen birkapaprikást főzött, és meghívta a királyt is, mert nem tudta, hogy ő a király. Mikor esznek, egyszer csak a király bicskájára egy olyan darab hús akadt, ami nem kellett neki, és visszalökte a bográcsba. Erre a juhász fogta magát, és a kése nyelével egy nagyot csapott a király kezére.

– Tanuljon meg becsületesen enni! – aszongya.

Megették a paprikást. Reggel köszöni a király a szállást meg a vacsorát, és aszongya a juhásznak, hogy látogassa meg őt Budán, mer ő ott varga a királynál.

– Olyan pár bocskort szabok kendnek – aszongya –, hogy haláláig eltart.

Mikor hazaért, mindenkinek mondta, hogy ha jön egy juhász, igazítsák hozzá. Nemsoká el is jött a juhász. Kérdezi a palota kapujában az öröket, hogy hol van a Mátyás király vargája. Azok aztán vezetik is mindjárt a királyhoz. Csak elbámult a juhász, mikor látta a szebbnél szebb szobákat, hát még mikor látta az ő ismerősét a fényes urak közt.

A király szépen fogadta a juhászt, mindjárt hívta ebédelni, de megmondta neki, hogy ezeket az urakat is tanítsa meg enni, mint ahogy őt tanította.

Leülnek az ebédhez, hát az egyik úr mindjárt visszalöki a késéről a tálba, amit kivett.

A juhász meg a kés nyelével egy jót rácsapott a kezére.

- Tanuljon meg az úr emberségesen enni!
Az urak mindjárt előrántották a kardjukat, hogy összevagdossák a juhászt, de a király aszongya:

- Hagyjátok csak, engem is így tanított meg emberségesen enni.

No, mikor vége van az ebédnek, aszongya a király:

- Mutassa meg kend ezeknek az uraknak, hogy hogy szokott a juhász nézni a birkái után!

A juhász mindjárt rátámaszkodik a botjára, és néz. Aszongya a király az uraknak:

- Próbáljuk ki, mennyit bír el ez a juhász!

Azzal fogja a drága szép köpenyét, és ráteríti a juhászra. Int az uraknak, hogy ők is csinálják utána. Mikor már mind ráterítette a köpenyét, aszongya a király:

- Gazember az, aki ennek a juhásznak nem ad tíz aranyat a saját köpenyéért.

Nem nagyon tetszett az uraknak, de mindegyik, aki levette a köpenyét, adott neki tíz aranyat. Alig fért bele a juhász szűre ujjába.

- No - aszongya a király -, most má mehet, földi, olyan bocskort varrtam kendnek, hogy haláláig eltart.

magyar népmese, Zenta (Vajdaság)

2. Válaszolj a kérdésekre!

- Miért mondta a juhász Mátyásnak, hogy tanuljon meg emberségesen enni? Mit jelent ez?
- Hogyan hálálta meg Mátyás a juhász vendéglátását?

A mese valósága

A régi korok emberei, közösségei a tudásukat, tapasztalataikat mesékben adták tovább. A gyermekek akkor kezdtek felnőtté válni, amikor felismerték a mesék csodái mögé rejtett hétköznapi igazságokat. A népmesék tanulságai segítettek abban is, hogy az emberek megérték életük eseményeit és a világot maguk körül.

Mátyás király valóságos, élő magyar uralkodó volt, nem a népmesék mesebeli királya. Alakját, emlékét és példáját a mesemondók a róla szóló mesés és gyakran tréfás, csattanós történetekben őrizték meg, ugyancsak fontos igazságokat tanítva.

Kóródi Bence

A nép között álruhában járó Mátyás királyt sok mese megörökítette. Ezek a történetek az egyszerű, szegény embereket bölcsnek, nagylelkűnek, igazságosnak mutatják, míg a gazdagokat igazságtalannak, oktondinak, kapzsinak. Vajon így van ez ebben a mesében is?

3. Gyűjtsetek olyan szólásokat, közmondásokat, amelyekben a kutyaszó vagy annak rokon értelmű megfelelői szerepelnek!
4. Olvassátok fel a **Kaparj, kurta, neked is jut!** szólás jelentését az alábbiak közül!

Sokat kell a malacnak ahhoz túrnia, hogy élelemhez jusson.

Igyekezni, dolgozni kell, ha valamire jutni akarunk.

Az éhes kutyáknak ki kell kaparniuk az elásott csontokat.

Egyszer volt Budán kutyavásár

Egyszer Mátyás király a határban meglátott két szántóvetőt. Az egyik ember két szegény, sovány tehénnel kínlódott. A másiknak hat ökör volt az ekéjébe fogva. Hat ökör előtt járt az ostoros gyerek. Mátyás megszólította a kéttehenes gazdát:

– Gazduram, mért kínozza úgy ezeket a szegény párákat? Hát ezek olyan soványak, hogy már csak a bőr tartja őket össze!

– Nincs mit tennem, uram! Nekem mindennap három kenyeret kell az asztalra tennem.

– Hát aztán, minek kendnek az a három kenyér?

– Ebből egyet kölcsönadok, egyet adósságba, egyből meg én élek a feleségemmel.

– Hát, ezt meg hogy értsem? – kérdezte a király.

– Kölcsönadok egyet a fiamnak, hogy majd ha megöregszem, s nem tudok dolgozni, akkor ő is tartson el engem. Egy kenyeret

a szüleimnek adok, hálából, hogy felneveltek. A harmadik kenyérből meg én élek a feleségemmel.

Tetszett a beszéd a királynak. Mindjárt meg is kérdezte a gazda nevét, aztán otthagyta, továbbállt, s elment a hatökrös gazdához.

– Gazduram, mért nem ad kölcsön két ökröt annak a szegény szomszédjának, amíg azt a kicsi földecskét felszántja?

– Elment az úrnak az esze?! Hogy az én drága jószágaimat odaadjam annak a kódnak? Tudja az úr, hogy van a mondás? „Kaparj, kurta, neked is jut!” Dolgozzon a szomszéd, majd neki is lesz hat ökre.

Mátyás meghallgatta ezt a gonosz beszédet, aztán otthagyta a gazdát. Térült, fordult, s egykettőre Budára érkezett. Nemsokára fullajtárt szalasztott a szegény gazdához: Adja el a teheneit, s minden pénzt, amit kap értük, **verje kutyákba**¹! Vasárnap reggel Budán kutyavásár lesz, s a király parancsára vigye fel őket, s adja el!

Nem gondolkodott sokat a szegényember, eladta a két hitvány tehénkét, s ami kis pénzt kapott, kutyákba fektette. Ahány hitvány, bűdös, bolhás ebet talált a környéken, egy szíjra **ráfűzte**², s szép lassan **feleregélte**³ Budára.

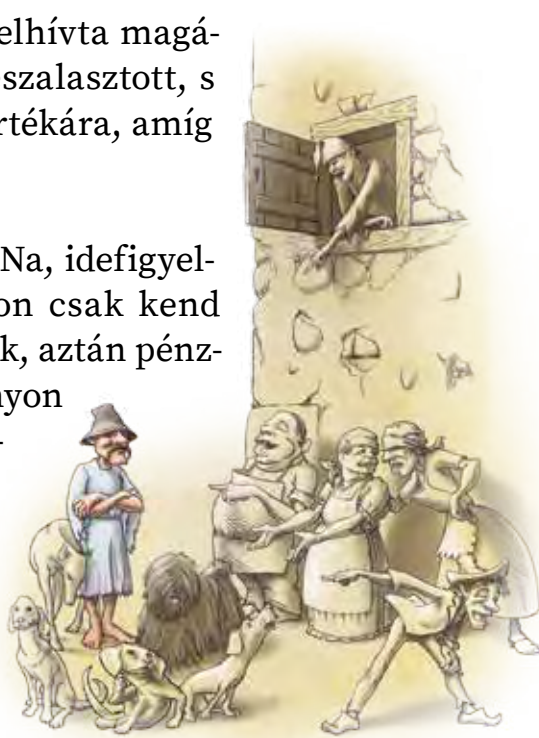
Vasárnap hajnalban fel is érkezett a piac sarkába, a király nagy kutyaugatásra, lármára ébredt. Kihajolt az ablakon, s hát látta, hogy megérkezett az ő embere.

Akkor, mindjárt leszalasztott egy szolgát, felhívta magához a szegényembert. Egy másik szolgát is leszalasztott, s annak azt mondta, hogy vigyázzon a drága portékára, amíg ő szót vált ezzel az emberrel!

Akkor azt mondta a király a gazdának:

– Gazduram! Jól tette, hogy hallgatott rám. Na, idefigyeljen! Ma jól megréfáljuk az urakat. Húzódjon csak kend a piac sarkába. Majd én nemsokára arra megyek, aztán pénzé tesszük a kutyákat. A legkisebbet száz aranyon alul ne adja, s a nagyobbakért még háromszázat is elkérhet.

Na, visszament az ember a piac sarkába, amennyi árus, vásárló volt a piacon, mind a szegényembert kacagta, de a szegényember

1 verje kutyákba: verje el, költse kutyákra

2 szíjra ráfűzte: szíjhoz kötötte

3 feleregélte: ráérősen, a kutyákat maga előtt laza szíjra eresztve felment

nem törődött semmivel. Dél felé megérkezett a király az urakkal. Úgy tett, mintha soha nem látta volna a gazdát. Megszólította fennhangon:

– Jó napot, gazduram! Mi az ára ezeknek a kutyáknak?

– A kisebbeknek az ára száz arany, a nagyobbakat háromszáz alatt nem adom!

Az urak morgolódni kezdtek, hogy ezekért a ronda, nyüves dögökért ennyi pénzt van képe elkérni? De a király azt mondta:

– Nem is sok! Na, ezt a kicsit mindjárt megveszem! Uraim, vegyenek kendtek is a kutyákból, mert holnaptól ez lesz a divat!

Hát, ha ez lesz a divat, akkor az urak is sorra **lepengették**⁴ a pénzeiket. A szegényember **fertály**⁵ óra alatt megszabadult a kutyáitól. Aztán fogta a sok szép pénzt, hazament, birtokot vásárolt, nemsokára ő is hat ökörrrel szántott.

A szomszédja álmélkodva nézte. Hogy tudott ez a szegény gazda ilyen rövid idő alatt ekkora birtokra szert tenni. Egyszer nem állhatta tovább, megszólította:

– Szomszéd, mondja meg, hogyan tudott kend ekkora vagyonra szert tenni.

– Nem titok az! Eladtam a két hitvány tehénkémet, a pénzt kutyákba fektettem, s felhajtottam Budára, a kutyavásárba. Budán most az a divat, hogy az urak nagy pénzen kutyákat vesznek.

Na, a gazda nem szántott még egy **barázdát**⁶ se többet! Mind a hat ökrét pénzzé tette, s a környéken amennyi bűdös, agg ebet kapott, mind felvásárolta, szíjra fűzte őket, s egy vasárnap reggel ő is felcsörtetett Budára. Felverte az egész piacot. Nagy lárma, ribillió, felébredt Mátyás király, kitekintett az ablakon. Magában kacagott, na itt az én emberem! Mindjárt leküldte a szolgálait, hogy azt a kutyás embert takarítsák el a piacról. Mondják meg neki, hogy menjen el innen kutyástól, amíg jó dolga van!

A gazda erősködött, hogy ő azt hallotta, hogy Budán az a divat, hogy gazdag emberek nagy pénzen kutyákat vesznek.

– Azt hallottam, hogy itt ma kutyavásár lesz!

Azt mondták a szolgálak:

– Csak volt, csak egyszer volt Budán kutyavásár!

magyar népmese, Kóka Rozália gyűjtése

4 lepengették: leszámolták, kifizették (pengő hangot adó fémpénzt)

5 fertály: negyed

6 barázdát: az ekével a földbe vágott egy sor vájatot, mélyedést

Mátyás, a keménykezű uralkodó

Hunyadi Mátyásra, Mátyás királyunkra is igaz az, hogy nem mindig akkor jönnek rá érdemeinkre, amikor éppen megtettük. Jóval a halála után születtek azok a történetek, amelyekből a népszerű és igazságos uralkodót megismerhetjük. Mátyás keménykezű és keményfejű volt, mivel tudta, hogy az országnak mi a valódi érdeke a török veszély idején. A főurak ezért gyakran fel is lázadtak ellene. A nép fiaiból hadsereget szervezett, és adót is szedett, a nép nemtetszése ellenére. Csak később jöttek rá az elégedetlenkedők, hogy milyen jó uralkodó is volt Mátyás. Jóval Mátyás 1490-ben bekövetkezett halála után, 1575-ben Heltai Gáspár a krónikájában is sokat írt az uralkodóról.

Krónika a magyarok dolgairól

Életében mind az egész ország **reá kiált vala** Mátyás királyra, hogy igen kevély, nagyravágyó, hirtelen haragú és **felette** igen telhetetlen volna. Megnyúzná és megenné az országot a sok **vámokkal** és a nagy **rovásokkal**, mert négyszer **rója vala** minden esztendőben az országot. De mihelyt meghala, minden ember ottan dicsérni kezdé őt, mert mindjárt **kezde bomlani** a békesség az országba. Ottan **megelevenülének** a törökek is, és az ország egyik nyavalyából a másikba **esék**. Akkoron **kezde** minden ember **megismerni**, micsoda jeles fejedelem vólt volna az Mátyás király. És akkoron kezdének mind az emberek mondani: De csak élne Mátyás király, bátor minden esztendőben hétszer róná meg az országot.

Heltai Gáspár – részlet

Krónikaszótár

esék: esett

felette: fölötte, különösképpen, nagyon

kezde bomlani: gyengülni, lazulni, bomlani kezdett

kezde megismerni: kezdte felismerni

megelevenülének: megélénkülnek

reá kiált vala: rákiáltott, haragosan, kiabálva rámondta

rovásokkal: terhekkal

rója vala: terhelte, adóterhet rótt, szabott ki rá

vámokkal: adókkal

vólt volna: lett volna, lehetett, volt is

Mátyás király udvari bolondja

Megtörtént vagy sem? Valóságos vagy kitalált? Ezeket azért fontos megkülönböztetned, mert mindegyikből másfajta, de hasznos következtetésre juthatsz, és másféle tudásra tehetsz szert. Azt is felfedezheted, hogy bizony más és más a mesélő célja is vele.

1. Vajon melyik hangszert használhatták Mátyás korában? Nézz utána a könyvtárban vagy az interneten!

A királyi udvarokban az ünnepi eseményeken, mulatságokon, lakomákon a vendégek és az udvar szórakoztatásáról a zenészek, a lantosok, az énekmondók és az udvari bolondok gondoskodtak. A főúri és királyi udvarokban az udvari bolondnak szinte mindent szabad volt. Olyan dolgokból is tréfát vagy gúnyt űzhetek, amelyekért mások komoly büntetést kaptak.

2. Milyen történeteket olvastatok vagy hallottatok eddig Mátyás királyról? Milyen embernek képzelitek el a hallott történetek alapján?

3. Képzeljétek el, hogy uralkodót kell választanotok! Milyen tulajdonságokkal kellene rendelkeznie egy jó uralkodónak? Játsszátok is el a választást és a koronázást!

4. Szerinted miért engedte meg a király, hogy az udvari bolond mindenből tréfát űzhessen?

Mátyás király udvari bolondja

Mátyás király egyszer munkától fáradtan kikönyökölt a kertbe nyíló ablakán. Egyszer csak azt látja, hogy udvari bolondja sietve megy.

– Hová-hová, fickó, ilyen **sebbel-lobbal**¹? – kiáltott le neki a király.

– Téged akarlak meglátogatni, komám.

– Hadd el, nem lehet az.

– Nem? És miért nem?

– Azért, mert bolondnak nem szabad ebbe a szobába jönni.

– Hát akkor te hogy jutottál be?

Ez a kérdés úgy meglepte Mátyást, hogy **hevenyében**² nem tudott rá felelni, azért nem haragudott egy csöppet sem.

magyar népmonda

5. Miben hasonlít ez a történet egy népmeséhez?

6. Mik a történet valóságos elemei?

7. Játsszátok el a történetet az eredeti szöveg szerint! Keressetek más-más befejezést a történethez, és játsszátok el ezeket is!

A bolond

A középkorban, sok száz évvel ezelőtt a királyi udvarokat el sem lehetett képzelni bolond nélkül. Vicces történeteivel, tréfáival szórakoztatta a királyt és az uraságokat. Szókimondása miatt még maga a király sem sértődhetett meg. Többnyire kis termetű ember volt, aki mókás öltözetet és csörgősipkát öltött magára. A bohókás külső azonban nem buta vagy bolond embert takart, sőt! Eszes volt ő, és gyakran az udvar legbefolyásosabb embere. Olyan ügyeket is el tudott intézni a királynál, amelyeket más nem. Keresték is a kegyeit az uraságok.

1 sebbel-lobbal: sietve, gyorsan

2 hevenyében: hirtelen(jében)

Mátyás király és Kinizsi

Eddig meséket olvastatok, amelyeknek egy valós szereplője volt: Mátyás király. Most olyan történettel ismerkedtek meg, amelyikben egy másik történelmi személy is szerepel: Kinizsi Pál. Nagy erejéről és sok-sok győzelméről írnak a krónikák. A többi csodálatos tette igaz volt? Ki tudja? Talán csak mendemonda.

1. Olvassátok el a Kinizsi Pálról szóló szöveget! Hasonlítsátok össze Kinizsit egy mesehőssel! Mondjatok hasonlóságokat és különbségeket a hőstetteik között!

Kinizsi Pál

Kinizsi Pál a magyar történelem egyik legismertebb hadvezére volt. Olyan hős, akit kiváló hadvezéri képességei, hatalmas ereje és sorozatos győzelmei hamar híres alakká tettek.

Élete során egyetlen csatát sem veszített el, ami az egész világon ritkaságszámba megy. A nagy erejű Kinizsi Pál egyszerű közemberből lett Mátyás király vitéze, hős hadvezére.

Mátyás király és Kinizsi

Történt egyszer, hogy Mátyás király a Bakonyban, Nagyvázsony környékén vadászott. Nagy meleg volt; a király beüzent a barátok klastromába, hogy erősen megszomjazott.

Mindjárt futottak a barátok, és aranykupában finom somlai bort hoztak a királynak.

De Mátyás király hozzá sem nyúlt, hanem azt mondta:

– Ilyen melegben nem iszom bort.

Meghallotta ezt a malomajtóból Kinizsi Pál, az erős molnárlegény, aki éppen malomkövet faragott. Beugrott hát a korsóért, és futott vele a királyhoz.

Amikor odaért, azt mondták a barátok:

– Ejnye, fickó, hát a tálca hol maradt?

Visszafut Kinizsi, felkapja a malomkövet, és azon nyújtja a korsót.

Mátyás királynak megtetszett ez a derék legény. Ott nyomban nekiajándékozta Nagyvázsonyt. Szót váltott vele, bevette seregébe, aztán harcba küldte a török ellen.

Amikor Kinizsi bátorságával is kitűnt, Mátyás még jobban megszerette, és egyszer azzal bízta meg, hogy követségbe menjen a török császárhoz.

De Kinizsi, aki a csatamezőn nem ijedt meg a töröktől, semmiképpen se akarta vállalni ezt a kitüntetést.

A király így biztatta:

– Jó hívem, Kinizsi Pál! Ha a török a te fejedet leüttetné, én a fejed helyébe harmincezer török fejet vágatok le!

– Úgy bizony – mondta erre Kinizsi –, de a harmincezer fej közül egy se illik úgy a Palkó nyakára, mint ez a mostani fejem.

dunántúli népmonda nyomán

2. Keresd meg a fenti monda valós elemeit!

3. Keress csodás, azaz mesei elemet is a szövegben!

4. Keresd meg az atlaszodban Nagyvázsonyt! Határozd meg a helyzetét a Balatonhoz képest!

Mi a monda?

A **monda** a mendemonda szavunkból rövidült ugyan, de annál hitelesebb. A mese és a monda között látszólag csak árnyalatnyi különbségek vannak, azonban a különbség közöttük jelentős. A mesétől a mondával szemben nem várunk hitelességet, nem várjuk azt, hogy igaz legyen, azaz tudjuk, hogy csak a fantázia szüleménye, valaki kitalálta.

A monda ezzel szemben (a csodás elemek ellenére) hihetőségre törekszik. Ilyen valós elemek lehetnek a mondákban a létező helyszínek vagy a valóságos szereplők, de lehet valóságos a történet egy része vagy egésze is. Azaz a monda inkább kötődik a hétköznapi valósághoz, nem mesei helyszíneken és mesei időtlen időben játszódik.

IX.	X.	XI.
XII.	I.	II.
III.	IV.	V.
VI.	VII.	VIII.

Április bolondja
Felment a toronyba,
Meggérdezte:
– Hány óra?
Fél tizenkettő;
Bolond ez a kettő.

népi mondóka – Vágfarkasd
(Mátyusföld, Nyitra vármegye)

Április első napján régi szokás az emberekkel bolondos tréfákat űzni. Ki lesz az „április bolondja”?

Ilyenkor leggyakrabban a gyerekeket szokás megviccelni, beugratni. Például bolondos megbízásokat kaphatnak, szaladjanak és hozzanak a boltból: kanyarfúrót, ködvágó kést, rákvért, tarhonyamagot, esetleg egyenes kampót, szúnyogháját. Helyenként még ma is tréfás jelmezbe öltözöttek mennek iskolába e napon a gyerekek.

Kormos István
**KEREK
ESZTENDŐ**

Április! Esőt érlelő,
Mindig felhőből bújsz elő!
Te is felhő vagy, csupa víz:
ázik rigó, fűrj, fecske, csíz,
a rét s réten a kiscsikó –
Szeszélyedben nincs semmi jó.
Fejünkre zuhogsz záporozva,
aj, Április, tavasz bolondja!

(részlet)

Beney Zsuzsa

MINDEN ÉVBEN

Futkosnak zöldhajú lányok,
a kis tavaszok.
Minden évben egy elindul:
hipp-hopp, ott vagyok,
ahol akarok.

Minden évben egyből nagylány
lesz, aztán mama –
hópólyában rugdalózik,
hópaplannal takarózik
dércsípte fia.

HÚSVÉT

A húsvét egybeesik az ősi termékenységi ünnepekkel. Ezek az ünnepek a tavasz beköszöntét, a feltámadást és a megtisztulást, az újjászületést ünneplik. A húsvét időpontja évről évre változik, minden évben más napra esik.

HÚSVÉTI JELKÉPEK, SZIMBÓLUMOK

MIÉRT ÉPPE A NYÚL HOZZA A HÚSVÉTI TOJÁSOKAT?

Fordítási hiba lett volna? Az egyik elképzelés szerint a nyúl és a tojás kapcsolata egy német eredetű hagyományra vezethető vissza.

Egyes német területeken gyöngytyúkot ajándékoztak egymásnak az emberek, a tojásaival együtt. A gyöngytyúk németül Hasel [házel], a nyúl pedig Hase [háze]. Lehet, hogy a magyarok félreértették volna ezt a nagyon hasonló két szót?

Egy másik elképzelés, egy mese szerint egészen más a magyarázat. A mesebeli tyúkanyó is tudta már, hogy húsvét ünnepe van. Így amikor megtojta aznapi tojását, rögtön ki is díszítette (népies nevén: hímezte) azt a szárnytollával. Ráfestett a hímezett, vagyis hímes tojásra mindent, ami csak eszébe jutott, még a gondolatait is: kendermagot, lenmagot, kukoricát, mindenféle finom csipegetnivalót. Aztán elkalandozott a figyelme, és akkor a tojás, zsupsz, legurult a domboldalról. Gurult, gurult, le a dombon, egészen annak az aljáig. Ahol is egy bokor tövében egy nyulacska álmodta éppen hajnali álmát. A tojás nekigurult, és felébresztette a nyusztit.

Amikor a falu népe húsvét vasárnapján, kora reggel misére indult, többen egy tapsifülest láttak kiugrani az egyik bokorból. Benéztek oda, s látták ám, hogy egy frissen festett, szépséges húsvéti tojás lapul a bokor aljában. Még ma is azt gondolják, hogy a nyuszi tojja a híres húsvéti tojásokat. Ő az, aki a színes tojásokkal telehordja az erdőt-mezőt-rétet.

A nyuszi pedig úgy megijed, hogy talán még ma is szalad valahol.

Kóródi Bence

KISZEHAJTÁS – NÉPSZOKÁS

Ez a népszokás virágvasárnaphoz, a húsvét előtti vasárnaphoz kötődik. A kiszehajtás elsősorban Nyitra, Hont (ma Szlovákiában található régi magyar vármegyék), Nógrád, Pest és Heves megyében gyakorolták. Az ünnepen a lányok tréfás játékokkal vettek búcsút a téltől, el akarták űzni a halált és a betegségeket. Női ruhába öltöztettek egy szalmabábút, amelyet vidékenként más-más névvel illettek. A bábút nagy ujjongással, énekszóval végigvitték a falun, aztán levetkőztették. A szalmát vízbe dobták vagy elégették. Közben rigmusokat mondogattak.

„Ég a kisse, lánggal ég,
bodorfüstje felszáll;
Tavasodik, kék az ég,
meleg a napsugár.
Mire füstje eloszlik,
egész kitavasodik.”

Hogyan került a holló...?

Ahogy zászló, címer is sokféle van. Minden országnak, minden városnak, minden régi családnak másfajta címere van. De hogyan került a holló Mátyás címerébe?

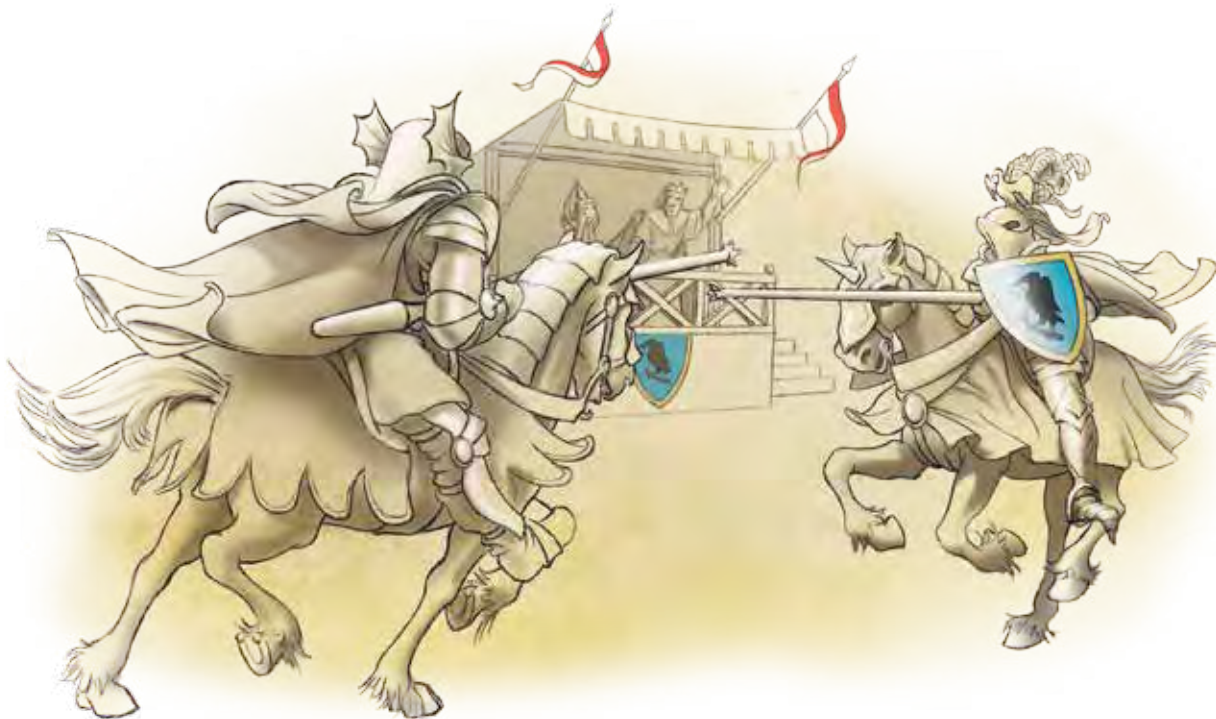
1. Olvasd el figyelmesen a rövid szöveget, majd válaszolj a kérdésekre!

A régi időkben a különböző családoknak különböző címereik voltak. A színes, pajzson viselt kép, jelvény kialakulása a lovagok korában terjedt el. A tetőtől talpig páncélba öltözött lovagok súlyos sisakjaik mögött teljesen láthatatlanná váltak, ezért a pajzsukat különböző módokon (például festéssel, állatbőrökkel) úgy díszítették, hogy az egyedi legyen. Így már könnyebben rájuk lehetett ismerni.

- a) Mikor terjedt el a címerek használata?
- b) Miért volt szükség a megkülönböztető képek kialakítására?
- c) Milyen módokon készültek a pajzsokra az első ilyen jelvények?
- d) Szerinted miért a pajzsokra készítették ezeket?

2. Figyeld meg a kép minden apró részletét! Takard le a rajzot! Mondd el, mi mindent láttál rajta!

Hogyan került a holló Mátyás címerére?

Mátyás ifjúkorától igen nagy vitéz volt. Sokat csatázott mindenféle ellenséggel. Egyszer, hogy, hogy nem, a **poroszok**¹ fogságába került. A porosz vezér úgy gyűlölte, annyira haragudott rá, hogy megparancsolta a katonáinak:

– Mátyást mindennap fogjátok eke elé! Hadd szántsa a hegyoldalakat, bánja meg azt is, hogy a világra jött!

Így szenvedett Mátyás, nehéz rabságban, porosz földön. Egyszer az édesanyja, Szilágyi Erzsébet meghallotta, hogy az ő egyetlen fia micsoda nyomorúságban **sínylődik**². Előhívatta az egész háza népét, szolgálkat s katonákat. Megkérdezte tőlük:

– Melyiktek vinné el hamarabb ezt a levelet a fiamnak?

– Én viszem, én viszem! – versengtek a szolgálak.

Akkor csak lereppt egy nagy, fekete holló, s kikapta a levelet Szilágyi Erzsébet kezéből, s elszállt.

Mátyás még azon az estén megkapta az édesanyja levelét, s választ is küldött a hollóval.

Megírta, hol szenved, hogy szenved, s hogy eke elé fogják mindennap.

Mikor Szilágyi Erzsébet ezt elolvasta, a szíve szinte meghasadt a gyermekéért. **Nagy szándékot tett fel magában**³, s üzenetet küldött Mátyásnak:

– Apád helyett apád leszek!

Ebből Mátyás megtudta, hogy hamarosan kiszabadul.

Szilágyi Erzsébet akkora csapatot gyűjtött, hogy Mátyást ki tudták szabadítani a rabságból. Az asszony is ott harcolt a katonákkal, mint egykor Mátyás apja, Hunyadi János.

Amikor Mátyást királlyá választották, a címerébe hollót tetetett, mert a holló vitt neki hírt a nehéz rabságba.

népmonda – Kóka Rozália gyűjtése

3. Válaszolj a monda alapján!

- Kiknek a fogságába került az ifjú Hunyadi Mátyás?
- Hogyan tudta meg Mátyás anyja üzenetéből, hogy kiszabadul?
- Miért tetette a monda szerint Mátyás a címerére a hollót?

1 poroszok (régiesen burkusok): a némettel rokon nyelvet beszélő népcsoport tagjai

2 sínylődik: szenved, gyötrődik

3 nagy szándékot tett fel magában: nagy célt határozott el

Utazzunk vissza az időben Mátyás király udvarába! Mit lehet tudni a corvinákról [korvinákról]? Illett-e kézzel enni? Ehetek-e az akkori emberek rizst vagy krumplit? Ezeknek járunk utána.

1. Milyen madár látható Hunyadi Mátyás családi címerében? Miért őt választotta a monda szerint Mátyás?
2. Mondd el, milyenek találd a Mátyás könyvtárából való könyvet!

Mátyás király korának divatja szerint a gazdag könyvgyűjteményének értékes darabjait bársonyba, bőrbe köttette, ezüst- és aranykapcsokkal díszítette. A könyveket ekkor kézzel írták, hiszen a könyvnyomtatást még nem találták fel. Ezeket a könyveket kódexnek nevezzük. A kódexeket gyönyörű kézi rajzokkal illusztrálták. A könyveket hatalmas méretű, díszes kezdőbetűk, idegen szóval iniciálék tették még ékebbé.

3. Milyen lehetett egy királyi lakoma? Mondd el a kép alapján!

Királyi lakomák, felséges ételek

Jó ötszáz évvel ezelőtt, Mátyás király idején az emberek villát nem használtak, a húsokat leginkább kézzel ették. Díszes mosdótálakat hordtak a szolgák körbe, hogy a kezüket a lakomázók megmoshassák étkezés előtt és után is. Az urak gyakran a zsíros kezüket a szolgák hosszú hajába törölték. Általában egy nagy tálból ettek, nem volt mindenkinek külön tányérja. A középkor kezdetén az asszonyok és a gyerekek még nem ehettek együtt a férfiakkal. Mindez akkor illő és elfogadott volt.

A húshoz köretnek mártásokat és kenyeret, valamint gyümölcsöket adtak fel az asztalra, mivel a krumplit és a rizst még nem ismerték. A krumpli Amerika felfedezése után is sokáig csak a királyok eledele volt, annyira ritkának és értékesnek számított. A mártás is ezekben az időkben kapta a nevét: a húst és a kenyeret mártották, mártogatták bele. A hosszú asztalok rogyásig voltak rakva hússal és mártásokkal. Az ételeket és a süteményeket mézzel készítették, mivel ekkortájt még a cukrot sem ismerték.

A vendégeket különböző szolgálók látták el, akik irányították a szolgákat, és rangos udvari méltóságoknak számítottak. A pohárnok az ura és a vendégek poharát, serlegét, kupáját töltögette. A pincemester a bor minőségére és kellő mennyiségére ügyelt. Az étkefogók, asztalnokok a konyhát és az étkezést felügyelték, az ételeket, étkeket fogták meg, és hordták az asztalokhoz. Az uralkodók az udvari szakácmestereket is nagyon megbecsülték, tudták, hogy sok múlik a mesterek tudásán és ügyességén.

Kóródi Bence

I. Étkezési szokások

II. Középkori ételek

III. A szolgálók hada

4. Hasonlítsátok össze a régi ételeket, étkezési szokásokat a maiakkal! Vitassátok meg, hogy melyik szokás miért változott meg!
5. Képzeld magad a király, egy vendég vagy az étkefogó helyébe! Mesélj a lakomáról a vázlat alapján!

I. Étkezési szokások

II. Középkori ételek

III. A szolgálók hada

A királyasszony otthona

Várunk egy igazi kalandra! Gyere, látogass el velünk Mátyás király udvarába! Megtudhatod, hol és hogyan alakította ki az udvartartását.

A királyasszony otthona

Nem volt még a mesebeli öreg királynak se olyan szép palotája, mint Mátyásnak Visegrádon! Csudájára jártak annak a palotának hercegek, királyok, minden rendű, rangú válogatott legények. Már a kapu előtt tátva maradt a szájuk, hát még amikor a gyönyörű márvány lépcsősorral találták szembe magukat, amikor megpillantották a vörös márványból faragott csodakutat a sárkánnyal küzdő Herkules-szoborral, melynek minden kicsike ága gyöngyöző tokaji bort lövellt a magasba!

A visegrádi erdő közepén, ebben a tündérpalotában barát és idegen örömmel lakozott, de legkivált Beatrix királyné, Mátyás szép felesége töltötte itt nagy vígan napjait. Talán azért is építette Mátyás olyan szépre ezt a palotát, mert kedveskedni akart a királynénak.

Bö lény is csatangolt még akkor a visegrádi erdőben, medvék is tanyáztak, és ha a királynénak kedve támadt, akkor a legszebb bö lényt ejtették el a vadászok, a legharagosabb medve bő ré t készítették ki neki szőnyegtakarónak. Jó udvari népe a legszebb porcelánedényeket szekerezte neki a messzi Németföldről, keletről meg a sok bíbort, bársonyt.

A visegrádi királyi palota

Herkules-kút

A királyi palota falikútja

Komjáthy István:
Mátyás-mondák könyve – részlet

- 1.** Válaszolj a kérdésekre a szöveg alapján!
- Minek jártak a csudájára az emberek? Miért?
 - Hol állt a tündérpalotának is nevezett vár?
 - Miért lakott szívesen Beatrix királyné ebben a palotában?

- 2.** Alkossatok csoportot! Készítsetek tudósítást a királyi palotából, miként tölti napjait Mátyás király és Beatrix! A tudósításnak adjátok a következő címet:

A királyi palotából jelentem...

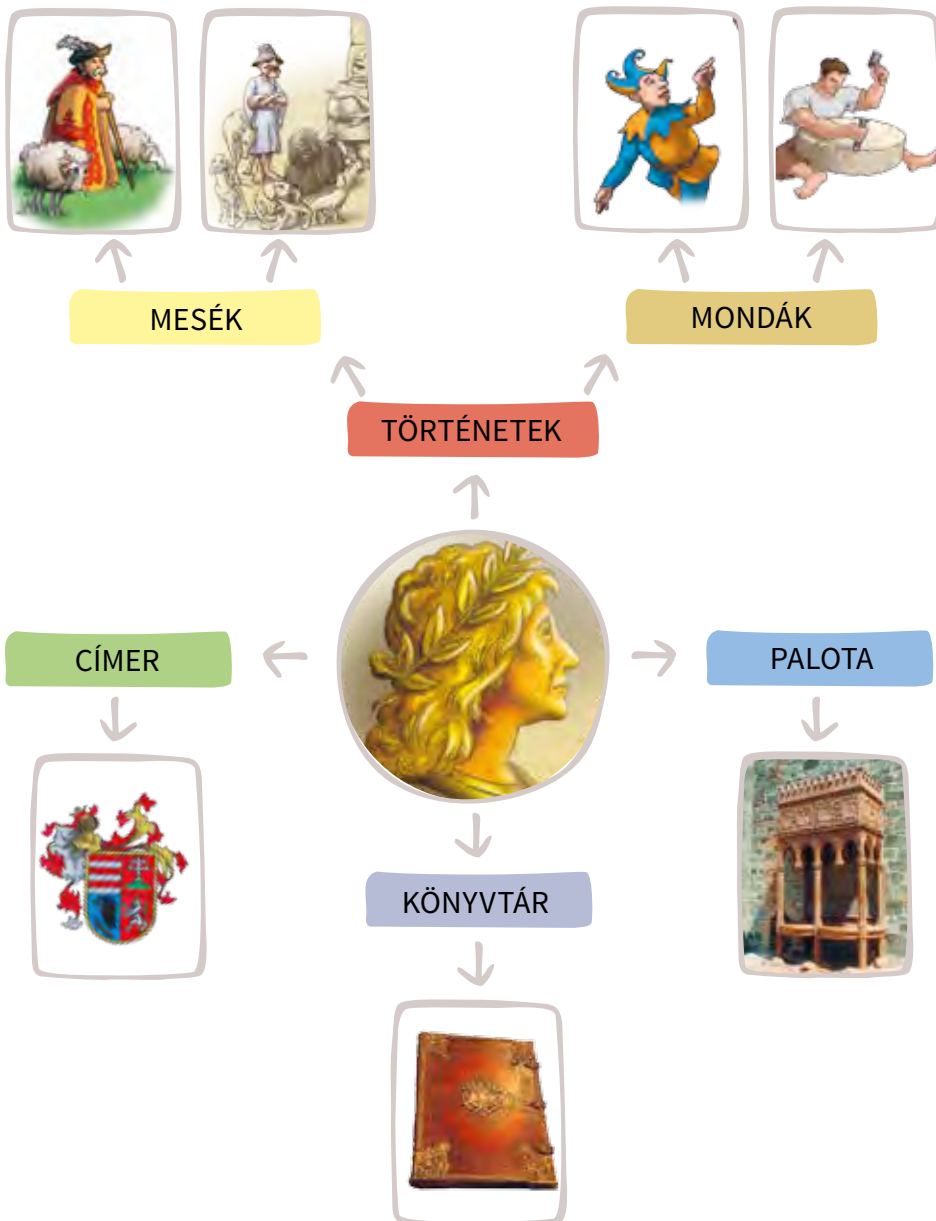
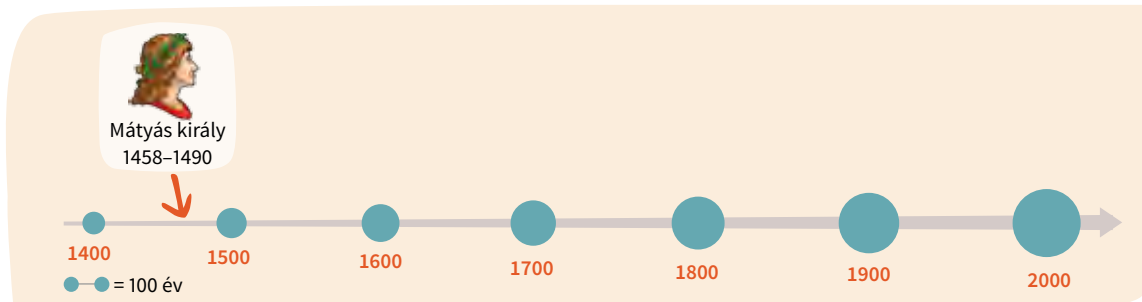
- 3.** Nézd meg a gyerekek naptárjait! Mit gondolsz?
- Egy osztályba járhatnak a bejegyzések tulajdonosai?
 - Hová utaznak a gyerekek?
 - Milyen programok közül választhatnak?
 - Mit csinálhatnak a választott foglalkozásokon?
 - Te mely foglalkozásokat választanád? Miért?

Kati programja		Roland programja	
Hétfő	Hurrá!!! Erdei iskola, Mátyás Király Múzeum	Hétfő	Végre! Visegrád! Királyi palota
Kedd	Középkori gyerekjátékok	Kedd	Egy „igazi” ásatáson
Szerda	Reneszánsz táncház	Szerda	Íjászat
Csütörtök	Solymászbemutató	Csütörtök	Fegyver-bemutató
Péntek	Kályhacsempe-készítés	Péntek	Solymász-bemutató

- 4.** A visegrádi fellegrád jóval Mátyás palotája előtt épült. Mikor? Mi célból? Nézz utána a könyvtárban vagy az interneten!

5. Az alábbi ábrák alapján foglaljátok össze, amit Mátyás királyról megtudtatok!

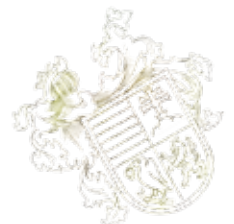
Mondák

Nagy lovon ült a nagy férfi,
Arca rettentő, felséges;
Korona volt a fejében
Sár-aranyból, kővel ékes;
Jobb kezében, mint a villám
Forgolódott csatabárdja:
Nincs halandó, földi gyarló
Féreg, aki azt bevárja.

Mert nem volt az földi ember,
Egy azokból, kik most élnek:
Feje fölött szűz alakja
Látszott ékes nőszemélynek;
Koronája napsugárból,
Oly tündöklő, oly világos! –
Monda a nép: az Szent-László,
És a Szűz, a Boldogságos.

Arany János: Szent László – részlet

Sárkány-kút

Már tudod, hogy a sárkányoknak több fejük is lehet, és képesek tüzet okádni vagy repülni. Az egyfejű sárkány is a rosszat testesíti meg, ahogy Szent György legendájában olvashattad. A sárkányok tehát, Süsüt kivéve, mind gonoszak. Most pedig azt is megtudhatod, mit tehet egy sárkány a kúttal.

1. Nézd meg a rajzot! Milyen hely szolgálhatott a rajz alapjául?

2. Mit gondolsz, miért nevezték el a forrást Sárkány-kútnak?

3. Keresd meg Magyarországon Orfűt! Hol található a község?

Sárkány-kút

Az orfűi Balázs-hegy oldalában van egy sziklászakadás tövében eredő forrás, amely hol elapad, hol meg bőven ontja a friss forrásvizet. A monda szerint valamikor egy sárkány élt ezen a tájon, és a környékbeli pásztorokat rémítgette. A föld mélyében lakott, de ki-kijött a napvilágra is. Egyszer, amikor visszabújt a barlangjába, nagy vihar tört ki. Még a Mecsek sziklái is megmozgatta. Egy hatalmas sziklatömb éppen a sárkány barlangjának bejáratát zárta el. A szörnyeteg nem bírta eltaszítani a sziklát, amikor ki akart jönni. A nagy erőfeszítéstől azonban a föld kérge körös-körül megrepedt, és a víz több helyen hangos zubogással tört ki a földből. A víz zaja messze elhallatszik. A sárkány a nagy munkában elfáradt, és nyugovóra tért. A forrás vize is elapadt. Amikor újra fölébred, és el akarja hengergetni a követ, újból megindul a forrás vize. Így váltakozik egymással kiszáradás és bővizűség aszerint, hogy a sárkány alszik vagy feszíti a sziklát.

mecseki népmonda

4. Válaszolj a kérdésekre a monda alapján!

- a) Hol található a forrás?
- b) Mi rémítgette a pásztorokat?
- c) Mit okozott a vihar?
- d) Mitől repedt meg a föld kérgé?
- e) Miért tért nyugovóra a sárkány?
- f) Miként változik a forrás vize?
- g) Miért mondát és nem mesét olvastál?

5. Mondd el a mondát a társadnak úgy, mintha te lennél a sárkány!

6. Szerinted hány feje lehetett a sárkánynak? Miért? Vitassátok meg!

7. Milyen eseményre hív a plakát?

8. Milyen természeti jelenséget figyelnek meg a kirándulók?

Firtos

Hatalmas építmények beláthatatlan magaslatokon, természeti képződmények, amik valamire emlékeztetnek... Ősidők óta keressük a magyarázatot azokra a dolgokra, amelyek ésszel föl nem foghatók. Így kerülnek a mondákba csodás elemek, tündérek, boszorkányok.

1. Foglald össze, mit tudsz a tündérekről!

2. Olvasd el figyelmesen a szöveget! Próbáld megállapítani, hogy mesét vagy mondát olvasol!

Firtos

Hej, régi vár még ez a Firtos vára is! Tündérek építették, még azon melegében, hogy az Úristen a világot megteremtette. Mikor a tengervíz lefolydogált-szűrődött a föld színéről, egy gyönyörűséges tündérkisasszony szállt a fellegek közül ennek a magas hegynek a tetejébe! Ott letelepedett a többi tündérral, s mindjárt elhatározták, hogy egy szép várat építenek oda. Ezt a tündérkisasszonyt Firtosnak hívták, de volt neki egy leánytestvére még, egy Tartod nevű, aki megátalkodott rossz teremtés volt, s mindig irigykedett Firtosra.

No, hozzálátnak a tündérek a vár építéséhez, dolgoznak serényen éjjel-nappal. Arra vetődik Tartod, s azt mondja Firtosnak irigykedve:

– Azért is megmutatom, hogy ma éjfélig szebb várat építetek a tiédnél, s ennek a tiédnek elvitetem az alapkövét az én váramba.

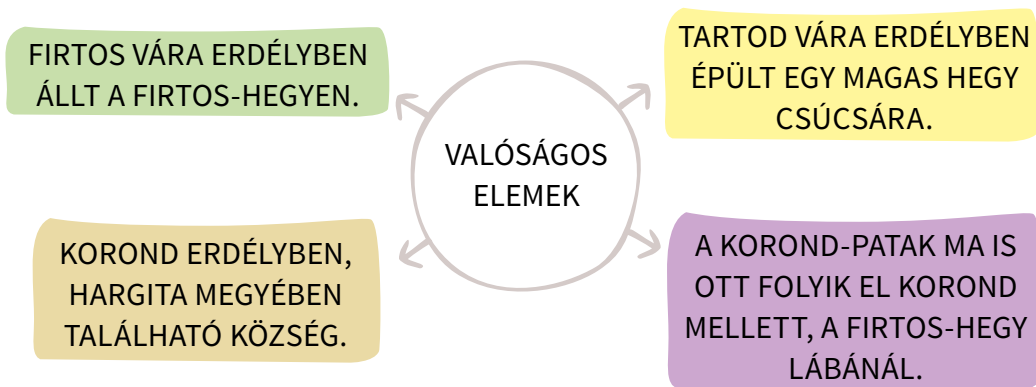
Firtos vára készen is volt már este, a tündérek nagy örömben tüzeket gyújtottak a vár falain, s úgy táncoltak körülötte. De éjfélkor csak ott termett Tartod az ő gonosz tündéreivel, egy szempillantásra kifeszítették Firtos várának alapkövét, nagy hirtelenséggel kifúrták, vasrúdra húzták, s úgy repültek vele Tartod vára felé. Repültek a gonosz

tündérek az alapkövel, de mikor Korond fölé érkeztek, s a kakasok éppen éjfélre kukorékoltak, a vasrúd kettétört, a kő leesett a Korond vizébe. Most is ott van, aki nem hiszi, nézze meg a „lyukas követ”. Azonban amikor a kő leesett, összeomlott Tartod vára is.

Lakott Firtos várában egy szépséges tündérkisasszony. Ez a tündérkisasszony megszeretett egy szegény dali legényt, de a tündértörvény olyan volt, hogy nem találkozhattak össze a tündérkert filagóriájában. A legény minden áldott este fellovagolt a meredek sziklán, a tündérkisasszony pedig kiállt a vár fokára, megfogta a legény kezét, s úgy segítette fel magához. Egy este megint várja a legényt a tündérkisasszony. Jön a legény, vágat felfelé nagy bátran, s mikor a vár fokához ér, kezét nyújtja a tündérkisasszony felé. De ebben a szempillantásban megsiklik a ló, a legény magával rántja a tündérkisasszonyt, s a hatalmas mélységbe zuhantak. A ló pedig fennakadt a szikla oldalán, odatapadt, s azonmód kővé változott. Nézzétek csak meg, még most is rajta van a nyereg és a kantár! Hanem, hogy a szavamot össze ne keverjem, ezt a lovat a tündérkisasszony ajándékozta a legénynek, s azért hívják Firtos lovának. De aztán ez a ló nem volt hiába tündér lova, mert most is az ő színeváltozása igazgatja az időjárást. Amikor ennek a kőlónak fehér a színe, meleg napok járnak, mikor pedig színében megsötétedik, hosszú eső lesz utána.

3. Tanulmányozd a gondolattérképet!

4. Válaszolj a kérdésekre!

- Milyen tulajdonságait ismerted meg a tündéreknek?
- Kinek az ötlete volt a várépítés először?
- Mi történt Firtos várának alapkövével?
- Firtos lovának mi lett a sorsa?

A Tordai-hasadék

A mondák egy része természeti képződmények vagy ember alkotta tárgyak csodás történetével foglalkozik. Az élet más területén is szükség van isteni segítségre vagy csodára. Történelmünk sok hősi alakja vagy csatája köré fűződik mesés történet.

1. Olvasd el a I. Szent László királyunkról szóló szöveget! Válaszolj a kérdésekre!

I. (Szent) László

László király Magyarország erőskezű, igazságos királya volt. Lengyelországban született. 18 évig uralkodott Magyarország trónján.

A neve elé a Szent szó azért került, mert az egyház a hősi tetteiért, cselekedeteiért halálát követően szentté avatta.

A régi könyvek és iratok szerint hatalmas termetű férfi volt, aki „a többi ember közül vállal kimagaslott”. A harcban való jártassága, a csatákban mutatott személyes bátorsága miatt nagyon népszerű volt.

A következő mondából többet is megtudhatsz e királyunkról.

- a) Jellemezd I. (Szent) László uralkodónkat!
- b) Miért avatták szentté?
- c) Milyen harcos volt?

2. Fogalmazzatok meg a társaddal, mit jelentenek az alábbi kifejezések:

- a) „a csatában mindig első, menekülésnél pedig utolsó volt”
- b) „gyászos kimenetelű”
- c) „öszökélte a király gyors vágására”

3. Olvassátok el A Tordai-hasadék című mondát! Keressetek három valós, egy csodás elemet a mondában!

A Tordai-hasadék

A **kunok**¹, míg birodalmuk állt, nem mondtak le Magyarország meghódításáról. Egyik seregüket a másik után küldték, de akárhogy hadakoztak, mindig megtépázva, megtizedelve tértek vissza. Elegük lett a folytonos kudarcokból, és egyszer akkora sereget toboroztak össze, hogy nagyobbacska erdőnek is beillett volna. Ez a sereg Erdély felé indult, és a Tordai-fennsíkon akaszzkodott össze Szent László hadával.

Úgy tűnt, a csata rövid lesz, és a magyarokra nézve gyászos kimenetelű. Hiába harcolt minden magyar katona három helyett, a túlerő olyan elsöprő volt, hogy Szent László hamarosan visszavonulást fújott. Szorult helyzetben volt maga is, a kun sereg egyik szárnya már már elérte.

Menekült a magyar sereg. Szent László a csatában mindig első, menekülésnél pedig utolsó volt, és ezúttal is így cselekedett.

Tudta, a kunok élve szeretnék elfogni, és ha ez sikerül nekik, seregét nem üldözik tovább. Ezért hátramaradt. Ám a sziklás talajon lova megbotlott, és lesántult. Alig haladt előre, hiába ösztökélte a király gyors vágására. A kunok a sarkában loholtak, az elsők csupán néhány lóhosszsznyival voltak mögötte, és hátrányuk rohamosan csökkent.

– Uram – **fohász**²**kodott** a király –, segíts meg, segítsd meg népemet! Ne hagyj, hogy **pogányok**³ kezére jusson hűséges országod!

Alig hagyta el ajkát a **fohász**⁴, a föld megrendült, a sziklák megnyíltak a menekülő király mögött, és szempillantás alatt hosszú, széles hasadék keletkezett. A lendületben lévő kun sereg mindenestül belezuhant.

Így menekült meg Magyarország a kunok csapása elől. Szent László király lovának patkónyomai ma is látszanak a Tordai-hasadék fölötti sziklákön.

erdélyi népmonda

1 kunok: török nyelvű harcias népcsoport, amelyet IV. Béla király telepített be Magyarországra a tatárjárás idején a tatárok elleni harcra

2 fohász

3 pogány: vallástalan vagy más istenben, istenekben hívő (személy)

4 fohász: ima, könyörgés, segítségkérés Istentől

Szent László füve

Az előző történetből megtudhattuk, hogy Szent László hogyan nyerte meg a csatát a kunok ellen. Népünket azonban a ránk támadó ellenségek mellett, betegségek is tizedelték. I. László királyunkat nemcsak nagyszerű harcosként, de a népét megmentő csodálatos uralkodóként is bemutatják a mondák.

1. Vajon melyik rajz tartozik a tegez szóhoz?

2. Beszéljétek meg a társaddal az alábbi szólások jelentését!

Gyorsabb, mint a kilőtt nyílvessző.

Négy dolgot nem lehet visszavonni: a kimondott szót, a kilőtt nyilat, az isteni rendeletet és az elmúlt időt.

3. Olvasd el az alábbi szöveget! Válaszolj a kérdésekre!

Szent László füve egy olyan kék virágú növény, amelynek gyógyhatásai vannak. Gyökere gyomor-erősítő, étvágygerjesztő és lázcsillapító hatású. Sokféleképpen nevezik, például keresztessű, keserűgyökér fű, kígyófű, kígyónyelvű fű, keresztess tárnic, ördögméze.

- a) Miért nevezzük gyógynövénynek Szent László fűvét?
- b) Melyik elnevezés mire utalhat?

Szent László füve

Hatalmas termetű volt László király, egy fejjel kimagasodott vitézei közül. Harcokban olyan volt, mint a bátor oroszlán, békében meg olyan, mint a kegyes pásztor. Egykor ezt énekelték róla:

Üdvöz légy, kegyelmes László király,
Magyarországnak édes oltalma,
Szent királyok közt drágalátos gyöngy,
Csillagok közt fényes csillag.

Amikor a **pestis**¹, a döghalál pusztítani kezdett, az egész nép László királyhoz fordult, mindenki tőle várt segítséget. Mint a juhok a jó pásztorhoz, úgy tódultak a király sátrához. László pedig Istenhez könyörgött, tőle várt segédelmet. Isten éjszaka álmot küldött a királyra. Egy angyal jelent meg a szent király előtt, és azt mondta:

– Vedd íjadat és tegezeted, menj ki sátrad elé, és minden célzás nélkül bocsásd el nyílvessződ. A vessző megmutatja, mit kell tenned.

Amikor László király felébredt, hozatta íját és tegezt, kilépett sátrából, felhúzta íját, aztán célzás nélkül elbocsátotta a nyílvesszőt. A nyílvessző messze szállt, s ahol lehullt, egy genciána fűszálat átütött.

A genciána, a keresztesfű kenőcse mentette meg a népet a döghaláltól, s azóta is Szent László füvének nevezi a nép.

legenda

4. Olvassátok el a legenda alábbi meghatározását! Mondjátok el, miben különbözik a legenda a mesétől!

Mi a legenda?

A legendák és a mesék közös vonása, hogy csodás elemeket tartalmaznak. Minden megtörténhet bennük. Míg a mesék hősei elképzelt, kitalált lények, addig a legendák főszereplői valaha élt, valóságos emberek. Ezeknek a személyeknek a szent életéről: hőstetteiről vagy jó cselekedeteiről, csodatételeiről olvashatunk a legendákban.

¹ pestis: rohamosan terjedő, halállal végződő fertőző betegség

FEJTÖRŐ

**TUDOD-E, KIK AZOK A MESEI SZEREPLŐK, AKIKNEK
A MEGNEVEZÉSÉT KITÖRÖLTE EGY KOBOLD A SZÖVEGBŐL?**

A mesék ..., csakúgy, mint a ... számunkra elképzelhetetlen, csodás dolgokat véghezvivő személyek, akik megfejthetetlen titkok tudói. A varázslók a mágiához gyakran titkos varázsműhelyt alakítanak ki.

A műhelyben megfelelő hely kell a különleges tudományt hordozó könyvek számára. Elengedhetetlen egy kandalló vagy kemence, amely a varázsfőzet elkészítéséhez nyújt nagy segítséget. Ki kell alakítani egy jól szellőző lakrészt, ahol a varázsfőzethez szükséges gyógynövényeket száríthatják, fellógathatják. Különleges, jól zárható tárolóedényekre is szükség van: ide kerülnek a kígyók, békák, pókok és egyéb, varázsláshoz szükséges hullók.

**Gyógyító
fűszerszámok**

A **FÜSZEREKET** (vagy régiesen: a fűszerszámokat, azaz füvekből álló, növényi eredetű „kellékeket”) nemcsak ételünk ízesítésére, hanem gyógyításra is használhatjuk. Az ősi gyógymódok között kiemelt helyet foglalt el a gyógynövények használata.

A bazsalikom, a rozmaring és a majoránna – bár magyarosan cseng a nevük – mind idegen nyelvekből származnak (basileus, rosmarinus, majorana), és számos idegen nyelvben hasonló alakban megtalálhatók, azaz vándorszók. Levelük főzetét gyógyteaként isszák.

A majoránna étvágygerjesztő, gyomorerősítő, nyugtató hatású szer. Teáját fejfájás, köhögés, légzési zavarok enyhítésére is használják.

A rozmaring is étvágygerjesztő és görcscsillapító hatású.

A gyomorerősítő bazsalikom csillapítja a köhögést, és enyhíti a torokfájást is.

A borsnak nem a levelét, hanem a termését használjuk fűszerként. Baktériumölő hatása van. Jó székrekedés, émelygés és szédülés ellen is.

Nagy Bandó András

EZERJÓFŰ

Itt van a jázmin, és ott van a zsálya,
gazdag a rétnek zöld patikája.
Ott van a tárkony, és itt van a mályva,
gyűjti a gyógyfüvet mind, aki látja.
Kankalint és májfüvet,
galagonyát, iglicet.
Fodormentát, babhéjat,
fehér mályvát, fahéjat.
Almamentát, tarackot,
aranyvesszőt, papsajtot.
Itt van a jázmin, és ott van a zsálya,
gazdag a rétnek zöld patikája.
Ott van a tárkony, és itt van a mályva,
gyűjti a gyógyfüvet mind, aki látja.

(részlet)

A SÁRKÁNYFŰÁRUS

Süsü eltakarta magát, a királyfi meg tovább figyelte azt a valakit, akit az előbb meglátott. Nagy kosár lógott a nyakában, s hajlongva szedett valamit a földről. A királyfi kíváncsian figyelte, hogy mit is szed, majd rájött, hogy az ott, a kosárral a nyakában, a füvet szedegeti, csipkedi.

– Minek neki a fű? – tűnődött a királyfi. – Hiszen ez csak közönséges fű!

És ekkor a füvet csipkedő harsányan dalra fakadt:

Egy szál fű, két szál fű,
egyszerű, egyszerű!
Nekem terem a határ is,
tele lesz a bugyelláris!
Egy szál fű, két szál fű!

De nem elég, hogy énekelt, hanem harsány hangon kiabálni kezdett jobbra-balra, pedig senki se volt ott, a királyfiékat meg nem láthatta.

– Itt a valódi sárkányfű! Sárkány ellen sárkányfű! Itt a valódi, itt a fű! Sárkány-sárkány-sárkányfű! Katonáknak, diákoknak fél áron! [...]

– Parancsolj sárkányfüvet! Itt a valódi, itt a fű! Sárkány ellen sárkányfű!

S nagy kosarát a királyfi elé tolta, s mézesen mosolyogva rendezgette a füvet.

A királyfi is elmosolyodott, s azt kérdezte:

– És használ?

Csukás István: Süsü, a sárkány – részlet

NYELVÖLTŐ

A tárkonyról egykor úgy tartották, hogy védelmez a sárkánykígyó- és a mérgeeskígyó-harapással szemben, még a neve is – sárkányfű – innen ered.

Más feltevések szerint elnevezése leveleinek formájára utal, amelyek a kígyó nyelvéhez hasonlítanak.

Biztosan tudod, a dragon szó több nyelvben is a sárkányt és a kígyót jelöli.

Nálunk a növényhatározókban a tárkonyt latinul *Artemisia dracunculus*-nak nevezik, amelyből a *dracunculus* rész a sárkányokra utal. A franciáknál és a németeknél estragon, az olaszok a dragoncello, az angolok a taragon nevet használják – ebből is látszik, hogy a világon nagy az egyetértés a sárkány és a tárkony összefüggéseit illetően.

A Tisza eredete

A Tisza Magyarország második legnagyobb folyója. Az Alföldön folyik keresztül, amely hatalmas, sík vidék. Ezért a hegyi patakokkal szemben a folyó itt lassan, kanyarogva folyik. Lássuk, mit mondanak a mondák a Tiszáról!

A Tisza eredete

Amikor az Úristen a világot teremtette, estére gyönyörködve nézett szét a tengereken, tavakon, hegyeken. Ekkor vette csak észre, hogy a Tiszáról meg elfelejtkezett.

Aranyos eke elé fogatott gyorsan egy szamarat, s elindította, hogy amerre megy, ott folyjon a Tisza.

Későre járt az idő, fáradt volt a szamár, meg is éhezett. Amerre ment, itt is, ott is jóféle bogáncs nőtt, hát ki-kitért, hogy falatozzon belőlük, így aztán az aranyos eke girbegörbe, kacskaringós árkot húzott. Ezért olyan kanyargó a Tisza.

népmonda

1. Játsszátok el a történetet úgy, mintha egy szántóvetőt kért volna meg az Úristen a Tisza medrének elkészítésére!
2. Találjatok ki a társaddal egy másik lehetséges mondai magyarázatot a Tisza keletkezésére!

Gondoltad volna, hogy egy másik monda szerint Attila hun királyt ebbe a folyóba temették?

„Föld alá, víz alá; napsugárba, holdsugárba, fekete éjszakába! Maga, aki eltemette, az se mondhatta meg, hogy hova temette.

[...] elvitték a koporsót oda, hol a Tisza kétfelé ágazik és szigetet alkot. Egyik ágát elrekesztették úgy, hogy a víz mind a másik ágba folyt. Ekkor a folyó fenekén sírt ástak, belétették a koporsót. A sírt betemették, s a vizet újra visszaeresztették előbbi folyásába. Így került a király teteme föld alá, víz alá.”

Jókai Mór: Attila sírja a Tiszában – részlet

3. Végezzetek kutatómunkát! Tudjatok meg minél többet Attiláról, a hun királyról!

Titkaim

Vezényelek,
Nyarak-telek,
Őszök-tavaszkok,

Teszek-veszek,
Havat-hetet
Ősszekavarok,

Subát-gubát,
Csukát-ruhát
Fúbe hajitok,

Csomót-bogot
Kötök-fonok,
Készül a titok.

Lackfi János: Titok

IX.	X.	XI.
XII.	I.	II.
III.	IV.	V.
VI.	VII.	VIII.

MÁJUS ITT
ÉS OTT...

HÉTFŐ	KEDD	SZERDA	CSÜTÖRTÖK	PÉNTEK	SZOMBAT	VASÁRNAP
						1 Anyák napja Májusfaállítás
2	3	4	5	6	7	8
9	10 Madarak és fák napja	11	12 Pongrác	13 Szervác	14 Bonifác	15 Pünkösd- vasárnap
16 Pünkösd- hétfő	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29 Gyereknap
30	31					

Az édesanya a szeretet, a gondoskodás, a táplálás és az önfeláldozás jelképe. Hagyomány, hogy május első vasárnapján ünnepeľjük az édesanyákat. Nekik köszönhetjük az életünket; mindig szeretettel, gondoskodással, bizalommal fordulnak felénk. Ne csak a mai napon, az év minden napján gondolj rájuk hálával és szeretettel. Ne feledkezz meg a nagymamáidról sem! Köszöntsđ őket verssel és virággal!

Móra Ferenc

ANYÁNAK

Álmomban az éjszaka
aranykertben jártam.
Aranykertben aranyfán
aranyrigót láttam.
Aranyrigó énekét
a szívembe zártam.

Ahány levél lengedez
szélringatta ágon,
ahány harmatcsepp ragyog
fűszálon, virágon,
Édesanyám, fejedre
annyi áldás szálljon.

Fecske Csaba

A NAGYMAMÁNÁL

A nagymamánál jó,
csak ott jó igazán.
A nagymamának sok keze van,
tesz-vesz szaporán.

Egyik kezével főz,
a másikkal mosogat,
a harmadikkal fejemen
egy dudort borogat.
[...]

A nagymamánál jó,
mert ott van nagyapa,
aki a mezőről tücsökszavú
estét hoz haza.

(részlet)

TUDOD-E? Mit jelent a májusfaállítás?

Május 1-jén minden lány – akinek volt udvarlója – májusfát kapott. Magas, sudár fákat – a leggyakrabban nyárfát – rögzítettek a kerítésoszlophoz éjjel vagy kora hajnalban. A fákra színes papírszalagokat és ételt, italt akasztottak, ezután szerénadot adtak, amit a lánynak illett fogadni egy szál gyufa meggyújtásával. Ezt követően a lány kiment, és borral kínálta a legényeket.

MADARAK ÉS FÁK NAPJA

„...évente egy nap szenteltessék a madarak és fák védelmében.”

Herman Ottó

FAGYOSSZENTEK: PONGRÁC, SZERVÁC, BONIFÁC

A fagyosszentek igencsak rossz hírben állnak: azt mondják róluk, hogy a fokozatosan melegedő idő után pár napra visszahozzák a hajnali fagyokat, ami egyetlen tavaszi növénynek sem kedvez.

SZERVÁC, PONGRÁC, BONIFÁC MEGHARAGSZIK, FAGYOT RÁZ.

VÁLASSZUNK PÜNKÖSDI KIRÁLYT!

Püнкösdikirály-választás már a középkorban is volt. Később a huszárezredekben „májuskirályt” választottak. A többnyire lóversennyel vagy más ügyességi próbával választott püнкösdikirály hatalma egy évig tartott.

„Egy évig azután őt nevezik püнкösdikirálynak. Nem kell pedig hinni, hogy ez csak valami üres cím. Járnak emellé hatalmas kiváltságok. A püнкösdikirály egy évig minden lakodalomba, ünnepélyre, mulatságra hivatalos, minden kocsmában ingyen rovása van, amit elfogyaszt, fizeti a község, lovát, marháját tartoznak a társai őrizni, s ha netán valami apró vétéséget követne el, azért testi büntetéssel nem illetik. Ilyen nagy úr a püнкösdikirály egy álló évig.”

Résó Ensel Sándor: Magyarországi népszokások – részlet

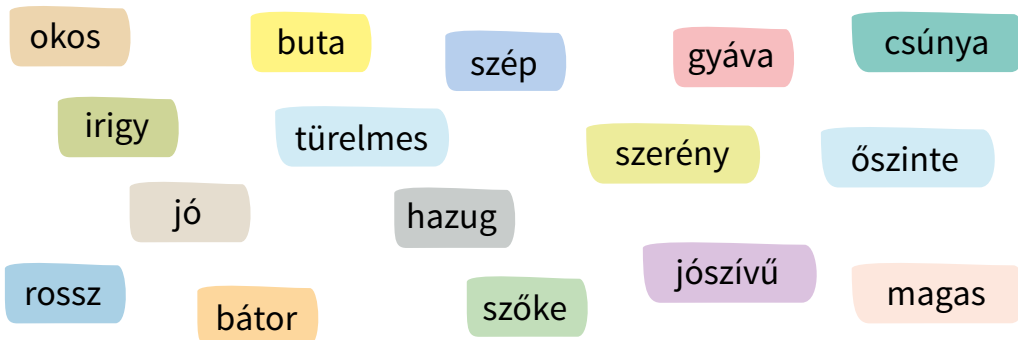
RÖVID, MINT A PÜNKÖSDI KIRÁLYSÁG.

Az én titkaim...

Sokan vagyunk, sokfélék. Nincs két egyforma ember – sem a külső, sem a belső tulajdonságokat tekintve. Ugyanakkor mégis egyformák vagyunk abban, hogy vannak gondolataink, érzéseink, titkaink, ha mások is ezek...

1. Milyenek vagyunk? Olvasd el a következő tulajdonságokat! Hogyan lehetne csoportosítani őket? Beszéljétek meg!

2. Beszéljétek meg, mi alapján szabad valakiről véleményt alkotni! Szerinted lehet véleményt alkotni valakiről? Hogyan illik ezt megtenni?

3. Gyűjtsetek közösen olyan tulajdonságokat, amelyek nem szerepeltek az 1. feladatban! Soroljátok be ezeket a már létező csoportokba!

4. Milyen vagyok, milyen szeretnék lenni?
Írj össze öt olyan tulajdonságot, amelyekről szeretnéd, ha jellemzők volnának rád! Milyen nem szeretnél lenni sosem? Miért?

5. Olvasd el figyelmesen a versrészletet!

Az igazi dolgok
nagyon mélyen vannak.
A feneketlen tó
fenekénél is mélyebben.
A szívem körül valahol.

Kiss Ottó: Csillagszedő Máriaó – részlet

6. Mit gondolsz, mik lehetnek az igazi dolgok, amelyekről a költő ír?

7. Olvasd el figyelmesen az alábbi versrészleteket, majd válaszolj a kérdésekre!

- a) Milyen a versszakok hangulata?
- b) Keress minden versszakhoz egy hozzáillő emberi érzelmet!
Indokold a választásodat!

Ugye a nagy titkokat nem kell
elmondani?
Még neked se.
És nem fogsz sírni miatta?
A titkokat csak az ujjaimnak
mondom el
este, amikor elém jönnek.
Múltkor ezért dugtam a kezem
a takaróm alá.

Maradj, fogd a kezem,
ülj az ágyam szélére, mesélj!
Ha lerúgom a paplant,
takarj be, simogasd meg az arcom,
és ha elalszom, akkor se hagyj el.

Van, aki fél a sötétől.
Én nem.
Odateszem az ágy mellé
az ecsetet és a festékdobozt.
Hajnalig kifestem vele
az egész éjszakát.

Legjobb barátom a Hold,
akármerre megyek, mindig jön velem,
pedig olyan messze van.
Másik legjobb barátom a Gabi,
de ő mindig másfele megy,
pedig olyan közel van.

Ágai Ágnes: A titkokat az ujjaimnak mondom el – részletek

8. Ha öröm vagy bánat ér, kinek mondd el? Szeretnéd, hogy az egész világ tudja, mit érzel? Vannak titkaid?

9. Mi minden lehet titkos?

10. Olvasd el a mondatokat! Mi jut eszedbe róluk? Mondd el! Milyen az, aki kíváncsi? Melyik igéből származik a szó? Miért rosszalló értelmű mégis? Beszéljétek meg!

Furdalja az oldalát a kíváncsiság.

Megeszi a kíváncsiság.

Aki kíváncsi, hamar megöregszik.

Ne légy kíváncsi, mert hamar megöregszel!

11. Az alábbi olvasmány címe **A titokdoboz**. Szerinted milyen egy titokdoboz?

A titokdoboz

Karolinka kis dobozt szorongatott a kezében, néha belekukucskált, aztán gondosan visszacsukta.

- Mi van benne? – érdeklődött Gyuszi.
- Titok.
- Mutasd meg!
- Nem lehet, titok!

Karolinka ökölbe szorította a dobozt, és úgy mondta:

- Nem szabad elvenni.
- Eszem ágában sincs elvenni – vont vállat Gyuszi, és tovább kalapált egy szöget a földbe.

De a kíváncsiság ördöge folyton azt suttogta vigyorogva a fülébe: titok... titok...

– Mutasd már meg, vagy... megverlek! – vágta végre földhöz a szöget, mert igazán méregbe gurult.

Karolinka azonban nem ijedt meg. Ő is mérges lett.

- Akkor is titok, azért is titok, ha megpukkadsz, akkor is!

És Gyszi valóban elvette a dobozt. Erővel. Karolinka pedig pityeregve hátat fordított neki. Gyszi csillogó szemmel dúskált a dobozban: egy kék szalagdarabka, egy ezüstgomb, egy kis darab kréta meg egy üres orvosságosüveg volt benne. Kirakta, berakta, kirakta, berakta, aztán elégedetten Karolinkához szaladt.

– Tessék – nyújtotta neki vissza. Karolinka azonban lebiggyesztette a száját.

– Nem kell.

– Na, vedd el! Most már lehet újra titok.

– Nem kell. Vacak...

Gyszi érezte, hogy neki sem telik már öröme a dobozban. Még pár perccel ezelőtt Karolinka azt hitte, titkos kincse van. Gyszi is azt hitte, hogy Karolinkának kincses titka van, de most már mindketten tudják, hogy itt nincs semmi titok. Semmi, de semmi.

– Látod, milyen vagy?! – mondta Karolinka szemrehányóan. És Gyszi lehorgasztotta a fejét.

Sebők Éva

12. Válaszolj a történet alapján!

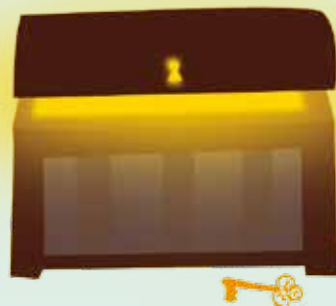
- Kik a történet szereplői?
- Mi a véleményed Gyszi viselkedéséről?
- Miért pityeredett el Karolinka?
- Szerinted erre számított Gyszi, amikor kinyitotta a dobozt?
- Mit gondolsz, miért adta vissza mégis a dobozt?
- Miért nem kérte már Karolinka a dobozt? Miért mondta rá, hogy vacak?

13. Mikor szokott elveszni a titok varázsa? Miért? Beszéljétek meg!

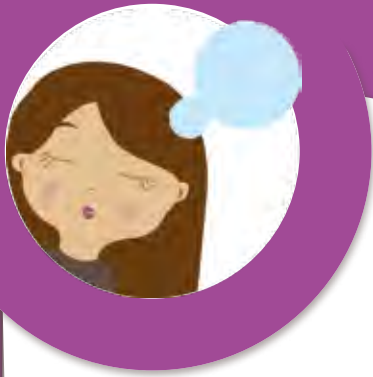
14. Gondold tovább a történetet! Találj ki egy olyan befejezést, aminek a végén mindkét gyerek örül!

Gondoltad volna, hogy...

...ti is készíthettek az osztállyal közösen titokdobozt? Tehetek bele emlékeket idéző tárgyakat, közös programok fényképeit, egy-egy apróságot, ami fontos számotokra. Csakis közösen vehetitek elő a titokdobozt, és csak közösen dönthettek arról, mi kerül bele. Milyen jó lesz kinyitni és emlékezni!

Álmomban...

Idézzük fel együtt, hogy álmunkban milyen képek, gondolatok, hangok és érzések jelennek meg, egészen úgy, mint a valóságban! Mit tehetünk meg álmunkban, amit napközben nem? Van-e közülük az álmoknak az ébrenléthez? Erre keressük a választ most.

1. Olvasd el az alábbi altatódalok részletét! Hallgasd meg József Attila **Altató** című versét! Miben hasonlítanak? Miben különböznek? Hasonlítsd össze!

Újszülött, kisbaba,
ölünkbe vesszük, megetetjük.
Hazavisszük, elaltatjuk,
mindig, mindig szeretjük.

altatódal – részlet

Szeretjük, míg kicsiből
emberré fel nem nő.
Szép lesz a járása,
Erős lesz karja, háta.

navahó indiándal – részlet

Altató

Lehunyja kék szemét az ég,
lehunyja sok szemét a ház,
dunna alatt alszik a rét –
aludj el szépen, kis Balázs.

Lábára lehajtja fejét,
alszik a bogár, a darázs,
velealszik a zümmögés –
aludj el szépen, kis Balázs.

A villamos is aluszik,
– s mig szendereg a robogás –
álmában csönget egy picit –
aludj el szépen, kis Balázs.

Alszik a széken a kabát,
szunnyadozik a szakadás,
máma már nem hasad tovább –
aludj el szépen, kis Balázs.

Szundít a lapda¹, meg a sip,
az erdő, a kirándulás,
a jó cukor is aluszik –
aludj el szépen, kis Balázs.

A távolságot, mint üveg
golyót, megkapod, óriás
leszel, csak hunyd le kis szemed, –
aludj el szépen, kis Balázs.

Tüzoltó leszel s katona!
Vadakat terelő juhász!
Látod, elalszik anyuka. –
Aludj el szépen, kis Balázs.

József Attila

Fordított világ

Egyik éjjel álmomban,
Visszafelé számoltam.
Tíz volt az egy és egyes lett a tíz,
Vízoltók tüzet hordtak, mert égett a víz.
Macskát üldözött egy vad egér,
Lovat húzott az echós szekér.
Tűzött az eső és esett a nap,
Fejet viselt magán egy csinos kalap.
Én voltam a felnőtt és apa lett a gyerek,
A futball-labda téglalap, a kapu pedig kerek.
Anya nem dolgozott, csak hétvégén két napot,
Együtt töltöttük az összes hétköznapot.

Végül egy dologért nagyon megijedtem:
A nagymama fiatal, én meg idős lettem.
Éreztem, bölcs vagyok, értem a világot;
Minden rezdülését, minden furcsa álmot.

Napfényvel jött a reggel, s mit eddig sosem tettem,
Nővéremet a mosdóba, magam előtt... beengedtem.

Erdős László

¹ lapda: labda

Ébrenlét és álom

Alváskutatóktól tudjuk, hogy kétéves kor körül zavarok keletkezhetnek a gyerekek elalvása körül, mert ekkor jelennek meg a félelmek, a rossz érzések a kisgyerekek életében. Ez a képzelet fejlődése miatt van. A gyerekek számára pontosan olyan valóságosak a fantáziájuk teremtményei, mint a kézzelfogható, valós jelenségek. Gyakran amiatt is félnek elaludni vagy egyedül maradni este, mert ezzel megszűnik számukra a szülők nyújtotta biztonság. Ezért minden édesanya már a gyermeke babakorától kezdve dúdolni, énekelni kezd elalváskor – amióta csak világ a világ. Az altatóktól, bölcsődaloktól a baba megnyugszik, a dal és az anya hangja megkönnyíti számára az ébrenlét és az alvás határának átlépését.

Kóródi Bence

2. Olvasd el a verset! Válaszolj a kérdésekre!

Néha csontvázról álmodok

Néha csontvázról álmodok,
csak elindul felém,
jön közelebb, egyre közelebb.
Nem bírom tovább, visítok
és felébredek.
– Csak álom volt –
mondja anya.

Mintha sokat segítene,
hogy a szörnyűség itt belül van
és nem ott kívül.

Ingrid Sjöstrand [sjösstrand]
– Tótfalusi István fordítása

- Mire riad fel a kislány?
- Mitől nyugszik meg? Mi segíti ebben?
- Álmodtál már rosszat? Meséld el!
- Hogyan nyugodtál meg?

3. Olvasd el a versről készült vázlatokat! Melyik a helyes szerinted?

A) 1. A kislány rosszat álmodik.
2. Felébred.
3. Az anyukája nyugtatja.
4. A kislánynak sokat segít,
 hogy csak álmodta az egészet.

B) 1. A kislány felé egy csontváz
 közeledik álmában.
2. Az anyukája nyugtatja.
3. Megnyugszik.

C) 1. A kislány rosszat álmodik.
2. Felébred.
3. Segít rajta az anyukája.
4. Nem nyugszik meg teljesen.

Álomhajó

Aludni szeretek, aludni jó,
mert elindul velem egy nagy hajó.
Utasa megannyi tarka sereg,
királyok, tündérek és hercegek.

Amikor meglátnak, köszöntenek:
– De jó, hogy megjöttél, te kisgyerek.
Velük járhatom a tengereket,
a kapitányuk is én lehetek.

Van egy kis sziget, mely igen csodás,
ott lakik régóta egy óriás.
Nem félek tőle, mert vidám fickó,
igaz, hogy nagyra nőtt, de szíve jó.

Vidáman fogad, ha megérkezem,
és mindig boldog, hogy játszhat velem.
Mikor a vállára felültet ő,
magasabb vagyok, mint a hegytető.

Juhász Magda – részlet

4. Hasonlítsd össze a társaddal a **Néha csontvázzról álmodok** és az **Álomhajó** című vers részletének hangulatát! Keressetek olyan sorokat a két versben, amelyek igazolják az állításaitokat!

Barátság...

Hajnali csillag peremén
várjuk a reggelt, te meg én:
harmatozó fény a házunk,
mélybe kalimpál a lábunk.

Kovács András Ferenc: Hajnali csillag peremén – részlet

1. Mitől lesz egy utazás társasutazás? Fogalmazzátok meg! Játsszátok el, hogy társasutazáson vettek részt!
2. Te kivel indulnál a legszívesebben társasutazásra? Miért?

Társasutazás

Mama nővére, Inge néni társasutazáson van.
Régóta spórolt rá,
csináltatott egy sárga ruhát
meg három sortot.
Mit gondolunk, nem túl szorosak rajta?
Á, dehogy!
Térképeket nézett,
olvasta az útikönyvet.
Francia tanfolyamra is járt,
jól *felkészülök*, mondta.

Inge néni hazajött.
Hogy érezted magad? – kérdezte mama.
Egyedül.
Társasutazáson?
Ühüm. A többinek mind volt társasága.
... Persze ott volt a túravezető... – tette hozzá.
Az iskolai kirándulások jutottak eszembe.
Én is mindig a tanító néni mellett megyek.

Britt G. Hallqvist [halkviszt] – Tótfalusi István fordítása

3. Beszélgetsetek arról, hogy a versben szereplő gyerek vajon miért megy mindig a tanító néni mellett! Tegyetek neki javaslatokat arra, hogy a következő osztálykiránduláson hogyan csatlakozhatna az egyik társához!

Susanna

Susannáéknál voltam
néhány napig.
Ott aludtam.
Ott ettem.
Ott játszottam.
Ott tanultam.

Nemsokára Susanna jön hozzánk.
Akkor én fogok egész nap biciklizni,
és hagyom, hogy Susanna loholjon mellettem.

Siv Widerberg – Tótfalusi István fordítása

4. Értelmezzétek az alábbi mondatot! Vonjatok le következtetéseket a mondat alapján a két lány kapcsolatáról!

„Akkor én fogok egész nap biciklizni,
és hagyom, hogy Susanna loholjon mellettem.”

5. Miről szólhat a következő vers és a népi csujogatások? Következtess a címek alapján!

A fiúk rugdosódnak,

és sáros a cipőjük, és szünetben
a porban hemperegnek. Csúfolják
egymást, majomnak, számárnak, de
minden mókát csoportban csinálnak.
Verekszenek. El is bőgik maguk,
de nem vágnak egymásnak undok
arcot. Nem gyűlölködnek hónapokon
át; és egész évben egy padtársuk van.

László Noémi – részlet

Legénycsúfolók

Ez a legény úgy járja,
összeakad a lába.

Ez a legény olyan szép,
mint egy háromlábú szék!

mezőségi népi csúfolók

6. Vitassátok meg, mi a különbség a költő által megfogalmazott kicsúfolás és a népi csúfolók között! Indokoljátok meg!

Rád nem lehet számítani

Jenő nem tud futballozni. De mindig odajön. Beveszem a hármascapatba, de akkor mindig kikapunk. A padok között szoktunk focizni, a kavicsos parkban. Serceg alattunk a finom kavics, a labda kedvesen ugrik.

Legutóbb 5:3-ra vezettünk. Ő volt a hátvéd. Sokat hibázott, elrepült előle a labda. Kiadtam a lelkemet, rohangásztam, helyezkedtem. Dőlt rólam a víz, de tudtam, a kezünkben a győzelem. Egy kapufát rúgtam, az pech volt, nem mondom. Erre Jenő, a mi Jenőnk, a balhátvéd, átenged egy lasztát, utánafut, mellérúg, és az ellenfél már a negyedik gólját akasztotta a hálónkba. Rászóltam Jenőre, talán nem kellett volna. Megrántotta a vállát. Annyira szeret focizni. De valahogy elgurul előle a labda.

Aztán mi lendültünk támadásba. De hiába. Jenő nem tudta átadni a labdát, idegen lábak közé keveredett, ők törtek előre. Jenő futott utánuk, de elhasalt a kavicson.

– Rád nem lehet számítani.

Azt hiszem, ezt mondtam neki. Visszanézett. Nem dühösen, inkább úgy, mint akinek a szívéig hatol az igazság. Az volt a szemében: igen, én hiába küzdök. Én is akarok küzdeni, de hiába.

5:5 volt az állás. Gondolható, mindent beleadtam. De Jenő nem tudott egy épkézláb passzot átadni. A földre rúgott. A kavicsok csak úgy repültek szerteszét. Aztán újra rúgott, így hát nagy nehezen felszabadított.

A végsőig hajtottam magam. Hátramentem, előreszaladtam. Keresztettem a támadásokat. Aztán Jenőt szöktettem egy pazar labdával.

Ő egyedül állt a kapuval szemben. Elügyetlenkedte. Az üres kapu mellé lőtt. Ráordítottam. Erre elindult hazafelé. Marha. Mert olyan érzékeny, ahelyett, hogy futballozni tudna.

- Hová mész?
- Haza.
- Ne marhaskodj, nincs vége még!
- Akkor is.
- Még nyerhetünk.
- Látom, hogy dühös vagy rám.
- Nem rád. Hogy nem nyertünk.

– Nem szeretsz velem játszani. Épphogy csak beveszel ebbe a nyomorult csapatba. Ha volna valaki más...

– Ne vacakolj. Megnyerjük és kész.

Visszatuszkoltam a pályára. Minden erejét beleadva játszott. Nagy labdákat ívelt előre. Két tiszta gólhelyzetet megakadályozott. Aztán elfutott az ellenfél jobbszélsője, és kicselezte Jenőt. Jenő hőiesen kavargatta a labdával a kavicsot, aztán összekuszálódott, és leesett a földre. A saját lábán felbukott. Persze az ellenfél besétált a labdával a kapuba. Vesztettünk.

Jenő ült a földön. Azt hiszem, legyintettem. Jenő fölállt és hazament. Nem jött többet. Azóta Feri áll a csapatba, remek focista. Három hét telt el. Majdnem minden meccsünket megnyertük. A mait 6:3-ra. Mint a régi nagyok. De ma megint eszembe jutott Jenő. Az arca, amikor azt mondtam neki, rád nem lehet számítani. Az volt az arcában: igen, tudom. Én hiába küzdök.

Hol is a kabátom? Átmegyek. A foci? Holnap újrakezdjük. Talán nem is a nyeres számít. Hanem hogy együtt... A foci nem minden. Én Jenővel akarok játszani.

Gyurkovics Tibor: Üveggolyó – részlet

7. Mondd el a társadnak a történetet az alábbi mondatok segítségével!

- a) Jenő nem tud futballozni.
- b) Annyira szeret focizni.
- c) Rád nem lehet számítani.
- d) Én is akarok küzdeni, de hiába.
- e) Az üres kapu mellé lőtt. Ráordítottam.
- f) Erre elindult hazafelé.
- g) Még nyerhetünk.
- h) A saját lábán felbukott.
- i) Azt hiszem, legyintettem.
- j) Jenő fölállt és hazament. Nem jött többet.
- k) A foci nem minden. Én Jenővel akarok játszani.

8. Fejezzétek be másképpen a történetet!

9. Kerültél-e már hasonló helyzetbe, mint a történetet mesélő fiú az első két bekezdésben? Te hogyan viselkedtél, vagy hogyan viselkedtél volna?

NYELVÖLTŐ

A ráhagy szavunknak több jelentése is létezik. „Az öreg a legénynek adta a fele királyságát. Egy esztendőre rá meghalt, s ráhagyta a másik felét is” – vagyis a legény örökölt. „A házat ráhagyta hű szolgájára” – vagyis rábízta, hogy távollétében viselje gondját.

A hagyomány szavunk azt jelenti, hogy megörököltük, váljon tehát értékke, szokássá miköztünk is. Őseink ráhagyományozták dédszüleinkre, akik pedig szüleinken keresztül ránk hagyományozták a szokásaikat, dalaikat, táncaikat, mestersegeik titkait.

UGRÓISKOLA

Az ugróiskola nagyanyáink idejében és talán még ma is nagyon népszerű játék. Egy kis homokos felületen akár bottal is megrajzolható, vagy a járdán krétával. Már csak egy kavics kell, és indulhat a játék. De a fogócska vagy a bújócska se mai keletű játék, viszont ma is nagyon szórakoztató időtöltés tud lenni.

ADJ, KIRÁLY, KATONÁT!

Alkossatok két csapatot! Az egyik csapat tagjai – ők lesznek a védekezők – fogják meg egymás kezét, és sorakozzanak fel a másik csapattal szemben! A csapatok között legyen 10-20 lépés távolság.

A játék elején a támadó csapat átkiabál a védekezőknek: „Adj, király, katonát!” A védekezők így válaszolnak: „Nem adunk!” Támadók: „Akkor szakítunk!” Védekezők: „Szakíts, ha bírsz!” Támadók: „Kit kívánsz?”

Itt a védekező csapat megnevez valakit a támadó csapatból. A megnevezett gyerek nekifut az ellenség láncának. Amennyiben

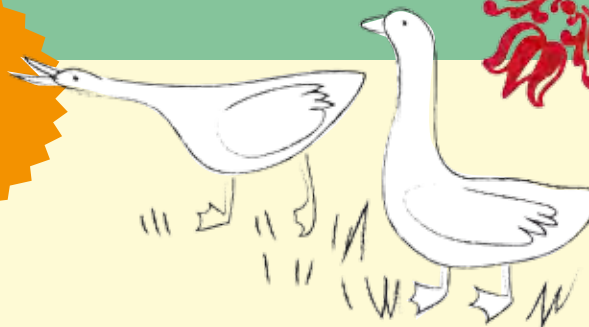
át tudta szakítani a kézfogást, akkor az átszakított játékosok közül az egyiket átviheti magával a saját csapatába. Amennyiben „fennakadt” a kézfogáson, akkor oda kell beállnia. A játék az eddig védekező csapat támadásával folytatódik. A játék akkor ér véget, ha az egyik csapatban csak egy gyerek marad.

„Suszternak nincs jó cipője,
Ácsnak rossz a kerítése,
Lakatosnak fakilincs,
A hunyónak szeme nincs!
Ne less!”

„Héja, héja,
nincs itt liba,
szomszédban van,
eredj oda,
eredj oda,
huss, huss, huss!”

KINCSEK A MÚLTBÓL

„A népművészet azokból az alkotásokból áll, amelyeket a nép hoz létre saját hagyományai alapján.” Ilyen lehet egy népmese, egy népmonda, egy népdal, de ilyen a népzene, a népviselet vagy a néptánc is – sőt a ma kézművességnek nevezett népi mesterségek is.

„Elfogyott a mákos rétes, megmaradt a tál,
Énutánam, barna kislány, ne várakozzál.
Gólya, gólya, sárga lábú gólyamadár.

Ismerek egy nagy madarat, gólya a neve,
Háztetőknék, kéményeknek kepelelője,
Gólya, gólya, sárga lábú gólyamadár.”

Erdély, felcsíki népdalrészlet

A néptánc a népművészet egyik ága. Néptáncainkat a magyar nép alakította ki magának a történelem során. Népi táncaink eredete az ősi korba nyúlik vissza, amikor a tánc szertartások része volt. Táncaink általában az élet eseményeihez, az ünnepekhez, a mezőgazdasági munkakezdéshez vagy munkabefejezéshez kapcsolódnak.

A tánc sokszínű mozgás, amely sok-sok változatban él. A tánc mestersége apáról fiúra szállt. Ma ezt a tudományt a fiatalok elsősorban táncegyüttesekben vagy táncházakban sajátíthatják el.

A magyar táncban a férfiaké a vezető szerep, a nő mozgása a tánc közben nemesen egyszerűen követni a férfit.

Ha azt mondjuk, magyar néptánc, azonnal halljuk a megszólaló magyar népzene vagy a magyar népdalokat, lányok által bekiabált csujogatókat, és szinte látjuk magunk előtt a szebbnél szebb népviseleteket.

„Sánta kutya, karaláb,
Mért nem jöttél hamarább?”

„Helyet, helyet nekem is, ha kicsike vagyok is!”

„Akinek most kedve nincs, annak egy csepp esze sincs!”

„Szembe, rózsám, ha szeretsz, ha nem szeretsz, elmehetsz!”

„Aki nem tud táncolni, menjen haza aludni!
Lám, én tudok táncolni, itt akarok mulatni!”

HAGYOMÁNY

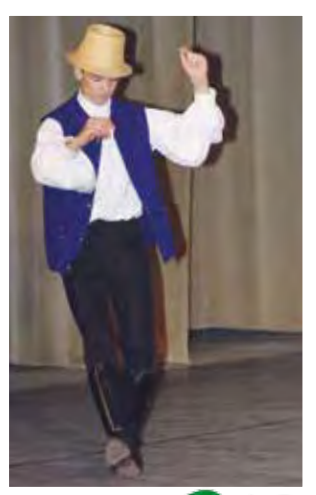
A magyar néptáncokhoz jár a magyar népviselet is. Hiszen, ha táncba megyünk, akkor nem csupán a lelkünket öltöztetjük díszbe, hanem a testünket is. Ezzel megtiszteljük a táncpartnerünket is.

A magyar népviselet a magyarság hagyományos öltözködési módja. Fő táji típusai a dunántúli, a felföldi, az alföldi és az erdélyi.

A kalocsai népviselet, amelyhez jár a jellegzetes kalocsai papucs is

Jellegzetes mezőkövesdi matyó népviselet

Széki népviseletbe öltözött legény

KÉZMŰVESSÉG – NÉPI MESTERSÉGEK

A magyar nyelv kézművesség szava a hagyományokra épülő, kéziszerszámokkal, egyedi eljárással folytatott paraszti tevékenységet jelenti. A kézművestudás általában apáról fiúra vagy anyáról leányra szállt.

Kézművesség a kézművesmesterségek, szakmák gyűjtőneve is. Az így létrehozott termékek vagy áruk készítőit kézművesnek nevezzük.

A kézművesek természetes anyagok felhasználásával olyan eszközöket, tárgyakat hoznak létre, amikre szükségük van. A termékeket saját maguk, családjuk vagy ismerőseik számára készítik. Így munkájukat szeretettel végzik, a termék pedig személyre szóló lesz.

KÉZMŰVESAJÁNLÓ

MATATÓHÁZ

A legfiatalabb korosztály számára kialakított kézműves helyen rongyba-
ba és fakanálbáb készítése, valamint papír és kukoricacsuhé megmun-
kálása mellett népdalokkal ismerkedhetnek a gyerekek. A foglalkozás
helyhez kötöttségét népi gyerekjátékokkal igyekszünk lazítani.

CSUHÉZÁS

Tudod-e, mi a csuhé? Csuhénak nevezzük az érett kukoricacsövek takaróle-
veleit. Ezeket a leveleket frissen a tehenek és lovak is szívesen fogyasztják.

A csuhéleveleket szárítva hosszú ideig lehet tárolni, így a téli délutánokon
használati tárgyakat és gyerekjátékokat lehet belőlük készíteni.

A csuhét áztatás után nedvesen használjuk fel, hogy ne törjön. A levele-
ket gondosan formázzuk és kötözzük, amihez természetes anyagot, raffiát
használunk. Így készülnek el a csuhébabák, a különböző figurák vagy a ko-
sarak és lábtörlők is.

Megtapasztalhatjuk, hogy a természet körforgásában halálraitélt csuhé-
levél hogyan kelhet új életre a fantázia és ügyesség nyomán egy
kedves figura vagy egy kosárka képében.

NEMEZELÉS

E mesterség őshazája Ázsia. Olyan tájakon ala-
kult ki, ahol nagy területeket elfoglaló füves
puszták terültek el. Ezek a vidékek voltak juh-
tartásra alkalmasak. A nemez ugyanis a juhok
gyapjából készül. A nemez szó eredeti jelentése
„ver”, ami összefügg a nemez készítésével, hiszen
a gyapjút összedöngölik, „összeverik”, illetve ösz-
szegyúrnák. A nemezelés lényege, hogy meleg
vízzel és kevés szappannal összedolgozzák
a gyapjút, amely vastag és jól szigetelő
anyaggá áll össze. Így készül a nemez-
ből labda, mackó, párnácska.

Használhatjuk tolltartóként,
lehet belőle szemüvegtok,
pénztárca, karkötő vagy
könyvborító.

Én és a családom

Az én családom pont nekem való
Róluk minden jó elmondható,
A papa, a mama, a tesóm meg én
A legjobb család vagyunk a Föld kerekén.

Mikola Péter: Az én családom – részlet

1. Jósold meg a cím alapján, miről fog szólni a mű!
2. Mit jelent számodra a család szó? Fogalmazd meg!
3. Szerinted te kire ütöttél, apura vagy anyura?

Kire ütött ez a gyerek?

Amíg kicsi voltam és okos és kedves és szép, mindig tudták, hogy kire hasonlítok.

Nagymama azt mondta: Istenem, akárcsak az anyja!

Nagypapa azt mondta: az ördögbe is, szakasztott az apja!

Emil bácsi azt mondta: a megszólalásig szegény Jolán!

Apukám azt mondta: mintha csak magamat látnám!

És anyukám azt mondta: azért talán rám is hasonlít egy kicsit!

Amíg kicsi voltam, és több eszem volt, mint egy nagynak, anyukám egy füzetbe írta be, hogy

mikor fordultam a hasamról a hátamra,

mikor ültem fel először,

mikor álltam fel a járókában,

mikor ittam először bögréből,

és mi volt az első szó, amit kimondtam.

Amíg kicsi voltam és aranyos, mindenki így beszélt hozzám:

Anyuka egyetlen boldogsága

Nagymama szeme fénye

Drága csillagom

Kicsi bogaram

Eszem azt az arany kezecskéjét

Hadd pusziljam meg a talpacskáját

Mit hoztam az én kis madaramnak?

[...]

Amíg kicsi voltam, mindenki csodálta, hogy megint mennyit nőttem, megint mit mondtam, és nahát, milyen ügyes vagyok. És apukám lefényképezett az Állatkertben, a játszótéren, Cézárral, akitől nem féltem, Aranka nénivel, akitől féltem, és az óvodai záróünnepélyen, ahol nekem tapsoltak a legtöbbit. Pedig a fényképeken az sajnos nem is látszott, hogy engem minden érdekel, hogy olyan eleven vagyok, mint a csík, és úgy fog az eszem, mint a beretva.

Amíg kicsi voltam és okos és kedves és szép, aki csak látott, mind azt mondta:

Micsoda sikerült gyerek!
Igazán büszkék lehettek rá!

Janikovszky Éva – részlet

4. Mondjatok olyan dolgokat, amik miatt büszkék lehetnek rátok!

5. Nálatok hogyan állnak az idővel a családtagok? Kinek van a legtöbb ideje rád vagy másokra?

Mamának este nincs ideje

Mamának este nincs ideje a gyerekekre,
és papa, ő is rosszul áll idővel,
és a nővérem,
neki aztán semmi ideje taknyos kölykökre.

Ingrid Sjöstrand – Tótfalusi István fordítása, részlet

6. Játsszátok el, hogy kinek miért nincs ideje!

Apja és fia

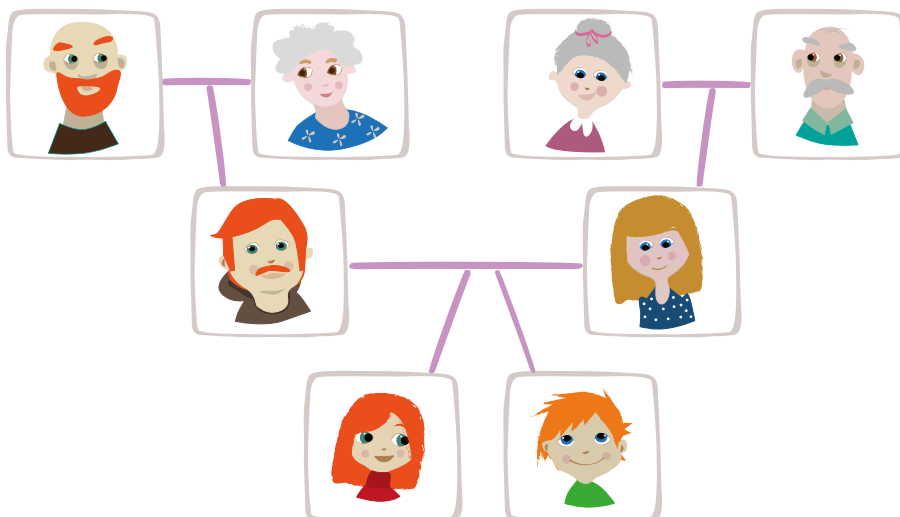
Ha apuval megszökünk,
délíg haza sem jövünk.
A kezünket zsebre vágva
Kisétálunk a világba.

Még hogy ő nagy, én kicsi,
talán ez is valami?
Lábunk előtt fut a labda,
Hol én rúgom, hol meg apja.

Mezei András – részlet

7. Te hová szöknél meg szívesen az apukáddal?

8. Olvass az ábráról! Mondj igaz állításokat!

9. Kik a családotod tagjai?

A hugom

Haja barna, szeme kék
nincs kint minden foga még.

Selypít is még egy kicsit,
azt mondják rá: csorba csík.

Ha én mondom: csorba csík,
cini-hangon felvisít.

A ruhája **burett-ruha**¹,
kék, akár a levendula.

Kék ruhában ül a réten,
gyalogbodza zöld tövében.

Bodza szárát meghúzkodja,
kisebb, mint a gyalogbodza.

Nahát! Hogy ez milyen pici!
Fa alatt ül – ő azt hiszi.

Nemes Nagy Ágnes

¹ burett-ruha: selyemruha

Az én bátyám

Van egy bátyám, mindig enne.
Ha a világ sajtból lenne,
mind befálná egy ebédre.
Almából hatot bekap,
a narancsból alig marad.
Két nagy banán csak egy falat.
Zsíros kenyér, hús és krumpli,
saláta vagy mákos nudli,
a csokimat is el kell dugni.

Kovács Barbara – részlet

10. Mutasd be a párodnak a testvéred külső és belső tulajdonságait!

11. Fejezd be a mondatot! Én azért szeretem a testvéremet, mert...

12. Játsszatok!

Válasszatok egy rendezőt, két hasonló korú testvért és szülőket! A történet szerint a két testvér összevész azon, ki nézheti meg ugyanabban az időben a kedvenc tévéműsorát. Játsszatok el többféleképpen a jelenetet! Cseréeljétek a szereplőket!

Jocó mesél: Dávid csuda leleményes

Apa azt mondta: az az igazi szép nagy család, ahol nemcsak egy gyerek bosszantja a felnőtteket. Szerencsére mi ketten vagyunk neki. Ráadásul mi egymást is bosszantjuk, nemcsak apát.

Dávid a bosszantásban csuda leleményes. Ezt nagymama mondta, és azt is hozzátette: nem ártana, ha Dávid néha elgondolkodna azon, hogyan kell a nagyobb testvérnek a kisebbel viselkedni. Nagymamának nagyon igaza van. Mert amikor Dávid engem visíttat, nemcsak én leszek ideges, hanem az egész család. Csakhogy Dávidnak esze ágában sincsen azt az okos fejét azon törni, amit nagymama tanácsolt.

Ebben azért neki van igaza. Mert soha senki sem haragszik rá igazán mérgesen. Én sem. Különbén is, amilyen gyorsan csak lehet, úgymint visszaadom neki.

Bakó Ágnes

A felnőttek és én

Többfajta felnőtt van...
Az én szüleim okosak.
Néhány szépen öltözik,
sok még szemetel is.
Több van a szemetelősből,
és kevés a szépenöltözősből.
Van olyan, aki nem köszön vissza!

Ruff István Zalán: Ilyenek a felnőttek – részlet

1. Kik azok a felnőttek, akik a családon kívül naponta jelen vannak körülötted?

2. Játsszátok el, hogy felnőttek vagytok a következő helyzetekben!
Majd játsszátok el úgy is, hogy gyerekek vagytok!

Négy felnőtt beszélget az iskola előtt.
Felnőttek vacsoráznak egy étteremben.

3. Mikor mondjuk valakire azt, hogy felnőtt?

Ha én felnőtt volnék

Minden gyerek tudja, még a legkisebb is, hogy rossznak lenni sokkal mulatságosabb, mint jónak lenni.

Folyton jónak lenni iszonyúan unalmas és amellet fázasztó is.

Ha sokáig ülsz mozdulatlanul egy széken, elzsibbad a lábad.

Ha késsel, villával igyekszel enni, kirepül a hús a tányérodból.

Ha egészen tisztára mosod a kezed, a többiek már rég asztalhoz ültek, mire elkészülsz.

A felnőttek folyton csak azt mondják:

Legyél jó!

Meg azt, hogy:

Ne legyél rossz!

Meg azt, hogy:

Fogadj szót!

Meg azt, hogy:

Viselkedj rendesen!

Janikovszky Éva – részlet

4. Játsszatok!

Képzeljétek el egy felnőtt nehéz napját! Felgyorsítva játsszatok el egy asztalos, könyvtáros, pénztáros, tanár, orvos stb. napját! Mutassátok meg, hogy miben fáradhat el az adott felnőtt!

Gyerekszáj

A mai felnőttek dolgoznak, nincs idejük semmire. Nagyon elfoglaltak. Állandó jelleggel rohannak. Mindig fáradtak. Ha van egy fél órájuk pihenésre, már örülnek.

Mindig csak egyvalamin jár az eszük, de azt nem tudom, hogy min. Ha majd én is felnőtt leszek, remélem, megtudom. De remélem, hogy nem rossz dolgon, mert azt nem szeretném megtudni.

5. Szerinted min jár a felnőttek esze?

6. Vajon mit mondhatnak ezek a felnőttek?

Ha én felnőtt volnék

Mert hiába mondják azt a felnőttek, hogy:

Addig örülj, amíg gyerek vagy!

Minden gyerek tudja, még a legkisebb is, hogy felnőttnek lenni sokkal jobb!

A felnőtt azt a ruhát veszi fel, amelyik eszébe jut,

ha tűzoltószirénát hall, nyugodtan kihajolhat az ablakon,

akármennyire kimelegedett, mindig ihat vizet,

olyan halkán köszönhet, ahogy csak akar,

és nem kell akkor lefeküdni, amikor a legérdekesebb a tévé.

De ez még nem minden.

A felnőtt azt csinálja, amit akar, a gyerekek pedig azt kell csinálnia, amit a felnőtt akar.

A felnőtt folyton rászól a gyerekekre:

Vedd fel a pulóvered!

Mosd meg a kezéd!

Ne rágd a körmöd!

A lábad elé nézz!

Rakd el a játékaidat!

Janikovszky Éva – részlet

7. Mondj indokokat arra, hogy miért jobb felnőttnek lenni!

8. Mi lenne az, amin változtatnál, ha örökké gyerek maradnál?

Fülbevaló

Ha a felnőttek nem akarják,
hogy halljam, miről beszélnek,
akkor mindig azt mondják,
hogy ez felnőtt dolog,
ez gyerek fülébe nem való.
És ha majd én nem akarom,
hogy a felnőttek hallják,
hogy miről beszélek,
akkor majd én is jól megmondom nekik,
hogy ez gyerekdolog,
ez felnőtt fülébe nem való.

Kiss Ottó

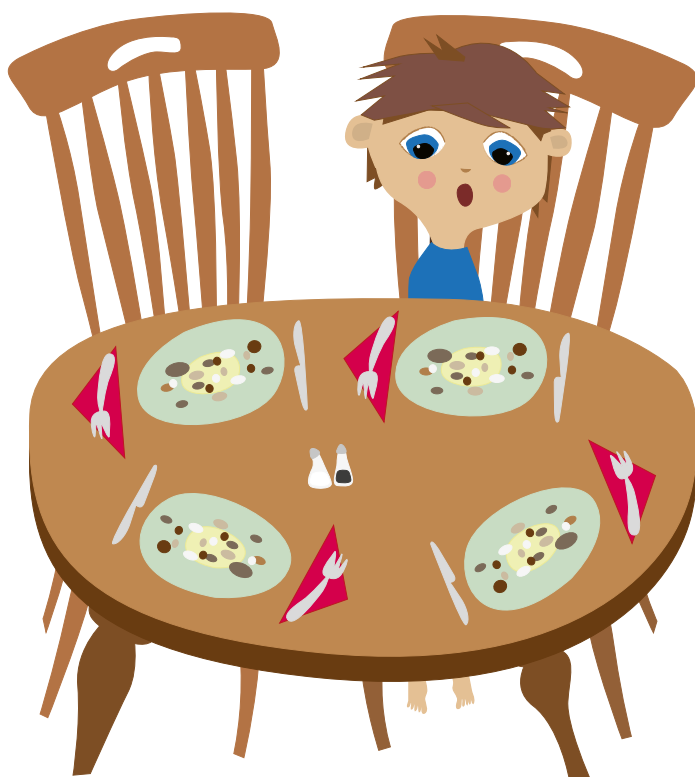
9. Szerinted melyek azok a dolgok, amelyeket a felnőttek titkolnak? Mi az, amiről nem szeretnék, hogy a gyerekek fülébe jusson?

10. Fogalmazd meg a szómagyarázat és a következő vers címe alapján, hogy miről szól a vers!

A sóder egyfajta kavics, amit a folyók medréből szednek ki. Sóder továbbá a beszéd locsogós, fecsegős szóáradata is.

Sóderparti

Daniel,
aki az osztályunkba jár,
a vacsorát Sóderpartinak hívja.
„Sódert esztek vacsorára?”
kérdeztem egyszer
(mert szerintem ez a
Sóderparti
olyan lükén hangzik).
„Frászt” mondta Daniel,
„húst eszünk,
és mindenki nyomhatja a sódert,
és senki se mondja,
hogy fogd be a szád,
és mindig kipakolhatod,
ami a szívedet nyomja”
mondta Daniel, és nevetett.

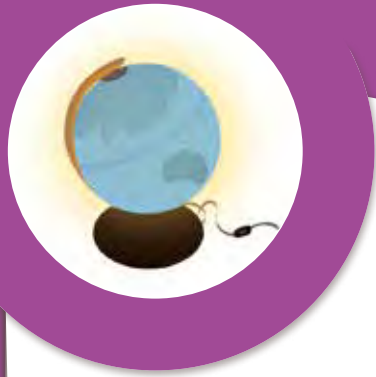

Mégiscsak lükén hangzik, hogy Sóderparti.
De Ami a Szívedet Nyomja, az már igen!
Nálunk csak olyan közönséges Vacsora van.

Siv Widerberg – Tótfalusi István fordítása

11. Vitassátok meg, hogy Daniel szülei furák-e!

12. Kik azok a felnőttek a környezetemben, akikkel te is szoktál sóderpartit tartani?

Mi az, hogy világ? Mitől világ a világ? Milyen a világ? Hol a helyem a világban? Ezeket a kérdéseket magadnak kell megválaszolnod. Ezért mutatunk neked részleteket a világból.

Miért?

Miért hívják a széket éppen *széknek*?
Miért mondjuk a késre, hogy *kés*, és honnan tudjuk, hogy a boglya *boglya*?

Ki adott nevet a dolgoknak legelőször?
Ki volt a Névadó?
Ki mutogatott rá mindenre: „Ez kő, ez fű, ez fenyő”?

Talán a dolgokat nem is így hívják igazában.
Talán szomorúak is, hogy nem mondhatják: „Ne higgyetek a Névadónak! Sokkal szebb nevünk van igazában!

Britt G. Hallqvist – Tótfalusi István fordítása

1. Te mit gondolsz arról, miért éppen *széknek* hívjuk a széket? Szerinted ki lehetett a névadó?
2. Kinek mi a dolga a világban? Mi a te dolgod jelenleg a világban?

Egyesek tanulnak,

elkészítik a leckét. Térképet rajzolnak.
Megfigyelik a fecskék cikcakkos repülését; de nekem üres a fejem, kong, és rajta mindenki átlát. Micsoda meglepetés: mára sem magoltam be a szorzótáblát!

László Noémi – részlet

3. Beszéljetez arról, ki hogyan tanul az osztályban! Kinek mi okoz nehézséget? Mi könnyű a tanulásban?
4. Párban dolgozzatok! Hasonlítsátok össze az érveiteket, hogy miért érdekes vagy unalmas számotokra egy-egy tantárgy! Vajon miért különböznek a vélemények?

5. Te mi szeretnél lenni, ha nagy leszel?

Ha nagy leszek

Ha nagy leszek,
híres ember leszek,
titkos telefonszámot tartok,
és autogramot küldök
a gyerekeknek,
akik bajuszt rajzolnak
a képemre az újságban.

Ingrid Sjöstrand
– Tótfalusi István fordítása, részlet

6. Szerinted milyen tulajdonsága miatt válhatna híres ember a padtársadból?

7. Képzeld el, hogy már sokáig voltál híres ember, és megunod! Mit tennél utána?

A tanító néni azt mondja

A tanító néni azt mondja,
hogy káromkodni csúnya dolog.
De a papám gyakran mondja
hogy Frászt meg A Keserves Szentségit,
és mama mondja, hogy Egy Nyavalyát,
és a nagypapa, hogy A Rosseb Belé
százszor is egy nap.
Egyébként láttam,
hogy a tanító néni karamellát eszik
pedig mindig arról beszél,
hogy az édesség tönkreteszi a fogat,
és hogy a gyümölcs sokkal egészségesebb.

Siv Widerberg – Tótfalusi István fordítása

8. Te kinek a véleményére adsz? Miért éppen az övére?

9. Melyik főnév rejlik a káromkodik ige mögött? Szerinted mi köze a két szónak egymáshoz? A vers szereplői valóban csúnyán beszélnek?

A játékban...

A játékban az az igazságos,
hogy bármi lehetek.

Ha akarom, orvos,
ha akarom, beteg,
ha akarom, kalauz.

A játékban csak az
nem igazságos, ha
Márió is éppen az akar lenni,
ami én. Olyankor
mindig folyó leszek,
kilépek a medremből,
és mindenkit elöntök:
az orvost, a beteget
és még a kalauzt is.

Csak pont Máriót
nem tudom elönteni,
mert ő akkor mindig hajó lesz.

És ez az, ami a játékban
nagyon nem igazságos.

Kiss Ottó: Csillagszedő Márió – részlet

10. Idézzetek fel olyan helyzeteket, amikor valaki elrontott egy közös játékot! Beszéljétek meg, ennek milyen esetei lehetnek!
11. Játsszátok el a versbeli helyzetet úgy, hogy valaki legyen közületek Márió! Miért nehéz Márióval játszani? Mi zavaró a játékában? Beszéljétek meg!
12. Miért fontos a játékban a játékszabály?

Olvasni jó!

A könyvet szép, de csalfa tündér lakja;
Ha fölnyitod, megkapja szívedet,
És fölvisz a legragyogóbb csillagra

Petőfi Sándor: Szomorú éj – részlet

Le-
szólok
nagy szék
Nem-
nem-
és a nagy
és a nagy

Le-
szólok
nagy szék
Nem-
nem-
és a nagy
és a nagy

A Virág utcai focibajnokság

Most következnek az a rész, amikor a fiúk megtudják, hogy a lányokat is érdekli a foci. A lányok pedig rájönnek, hogy miért szeretik annyira a focit a fiúk.

A Virág utcai focibajnokság főszereplője Nagyi, aki fiatalkorában elnyerte a gólkirálynő címet, és aki kiváló edző. De nemcsak Nagyi különleges, hanem az egész család. Apu zenét szerez, anyu pólókat készít, Koppány koppel, Milán csodálatosan véd, Gerda pedig gitározik. Mindenki végzi a dolgát, ha éppen nem a focipályán játszanak vagy szurkolnak valamennyien a Tejfogú Tigriseknek. Ám egy nap történik valami, s a család élete elromlik. Ahhoz, hogy minden visszatérhessen a régi kerékvágásba, Kovács Koppánynak kell magára vállalnia egy fontos feladatot.

1. Mit gondolsz, kitalált vagy létező szó a **koppolás**? Mit jelenthet?

2. Mennyire fiús sport a foci? Lányok is focizhatnak? Lehetnek ők is edzők, játékvezetők?

3. Mit tudsz a focibajnokságokról? Hogyan választják ki a csapatokat, kik játszanak egymás ellen?

4. Te mivel töltöd szívesen a szabadidődet? Jársz szakkörre, sportolsz, zenélsz?

5. Beszéljétek meg, melyik labdát milyen sporthoz használják!

A Virág utcai focibajnokság

6. fejezet,

amelyben Milán is koppolni kezd, és a Kovács család végre ebédhez ül

Nagyi, mióta az eszébe jutott, élt-halt a fociért. Részt vett az első **amatőr**¹ női futballklub megalapításában. Az ország egyetlen lánycsapataként akkor még csak a fiúk ellen játszottak. És hogy állta-e Nagyi a sarat? Mi az hogy! A bajnokságban évekig ő volt a gólkirálynő.

Nyugdíjas éveire pedig ő lett a Tejfogú Tigrisek edzője. A környéken mindenki gólkirálynőnek hívta, és úgy is tekintettek rá, mint egy igazi királynőre. Délutánonként kiült az erkélyre, méltóságteljesen szájához emelte sípját, és onnan vezényelte a futóedzéseket, vagy botjára támaszkodva büszkén végigvonult a Virág utcán, egészen a pályáig. Hű alattvalói már várták.

Gerda is a csapat oszlopos tagjának számított, egészen addig, amíg ki nem tört rajta a Small Paul-őrület. Azóta teljesen hanyagolta az edzéseket.

„Hadd lázongjon csak!” – mosolygott magában Nagyi. – „Ha a szíve úgy diktálja, vissza fog térni a csapatba.”

Milán viszont a gerdátlan időszakban is minden edzésen ott volt. Az utolsó szombati edzést csak és kizárólag a lecke miatt hagyta ki. Anyu kilátásba helyezett szobafogsága miatt végre nekiveselkedett, erre a célegyenesben Koppi már megint keresztbe tett neki. Nagyi próbált belelket önteni:

– Ne bőgj! Egy óra negyven perc múlva kezdődik a nagy mérkőzés.

– Milyen mérkőzé-hé-hés?! Kezdhetem elő-hö-hölről az egészet. Örülök, ha estére megle-he-he-szek veled. Lőttek a focinak, Nagyi-hi-hi-hi!
– zokogott tovább Milán.

¹ amatőr: olyan személy, aki szakképesítés nélkül, csupán kedvtelésből végez valami tevékenységet

– De hiszen becsületszavadat adtad, hogy ott leszel! Hagyd a csudába azt a leckét, a foci most fontosabb! – kiabálta Nagyí, és nyomatékképpen botjával koppantott egyet. Hiába, neki tényleg mindennél fontosabb volt a foci. Milán hálásan nézett rá.

– Na de Nagyí! Hogy mondhatasz ilyet? – hitetlenkedett Anyu. – A szobafogság az szobafogság, a házi feladat pedig házi feladat, nincs mese. De tudod mit, Milán? Kivételesen segíték egy kicsit. Meglátod, kisfiam, egyhamar elkészülünk!

– Te is tudod, Anyu, hogy nem segíthetsz neki – kezdte Gerda a szokásos kötözködését. De sajnos igaza volt. Milán szeme megint villámokat szórt. Hol Gerdára, hol Koppira. A hangja meg mennydörgött hozzá. És szünet nélkül hullottak a könnyei.

Ajjaj! Mindjárt itt a három óra, a mindent eldöntő meccs. Ebédelni is kéne, a lecke olvashatatlan, és Anyu sem segíthet. Most mi lesz?

Tanácsstalanul álltak valamennyien a leharcolt gyerekszobában. Csak a tintakígyók tekergőztek vidáman a könnyáztatta papírlapon. És Koppánynak hirtelen felcsillant a szeme.

– Megvan! – kiáltotta. – Gyere, Milán, koppold le a leckédet!

Az ötlet annyira esztelennek tűnt, hogy Milán még zokogni is elfelejtett. Mindenki feszülten figyelte a koppelóművészt.

– Csak ülj ide az asztalhoz, tépd ki az előző lapot, csukd be a szemed és koppold...

– Teljesen mebuggyantál a bodzaszörptől? – kérdezte epésen Milán. Úgy látszik, kezdett magához térni. – Néhány perce magyaráztuk el neked, hogy...

– Jó, jó, akkor írnád, ami először eszedbe jut – folytatta Koppi. – Öt percen belül megleszel vele! Használhatod a koppelómat is. Meglátod, segíteni fog. Gerda, te pedig játsszál valamit Small Paultól, hogy Milán kedvére dúrmollhasson hozzá!

Gerdának se kellett kétszer mondani: már ugrott is a gitárért, már énekelte is kedvenc dalát, hogy „Áááááá-óóóóóó, a nyár de marhajó!”. Nagyí a csúnya szavaknál kivételesen nem lapokat osztogatott, hanem a sípjával kisípolta a sok marhaságot. Igazán szép kíséret volt.

Milán szó nélkül leült a maszatos asztalhoz, kitépte a maszatos lapot, kezébe vette kabalatollát, összeszorította a fogát, és behunyt szemmel koppelni kezdett. Anyu azért fogta a kezét, nehogy leszaladjanak a sorok a margóról...

Két perc múlva Milán már vígan dúrmollta a gitárkirály fülbemászó muzsikáját. És koppolt! Maga sem értette, miért, de olyan könnyedén és

szabadon ment a munka, mint még soha. Néha résnyire nyitotta a szemét, és gyanakodva Koppány koppájára lesett. A tintakígyók bátorítólággal nyújtogatták nyelvüket Milán felé. Az éktelen hangzavarban hallani vélte, ahogy a fülébe sziszegik a mondatokat, amelyeket aztán papírra vet. „Biztos bekattantam” – futott át Milán agyán. Nem mert többet a tintakígyókra pillantani. Csak ült csukott szemmel, dúrmollgatott és dolgozott, mint egy vörös hajú kis angyal.

Apu szintén becsukta a szemét. (Szíve szerint a fülét is befogta volna.) Egyedül az órájára vetett néhány kétségbeesett pillantást. Koppánynak igaza lett. Alig telt el öt perc, és Milán kinyitotta a szemét. A következő látvány fogadta:

– Na, milyen lett? – kérdezte izgatottan Milán.

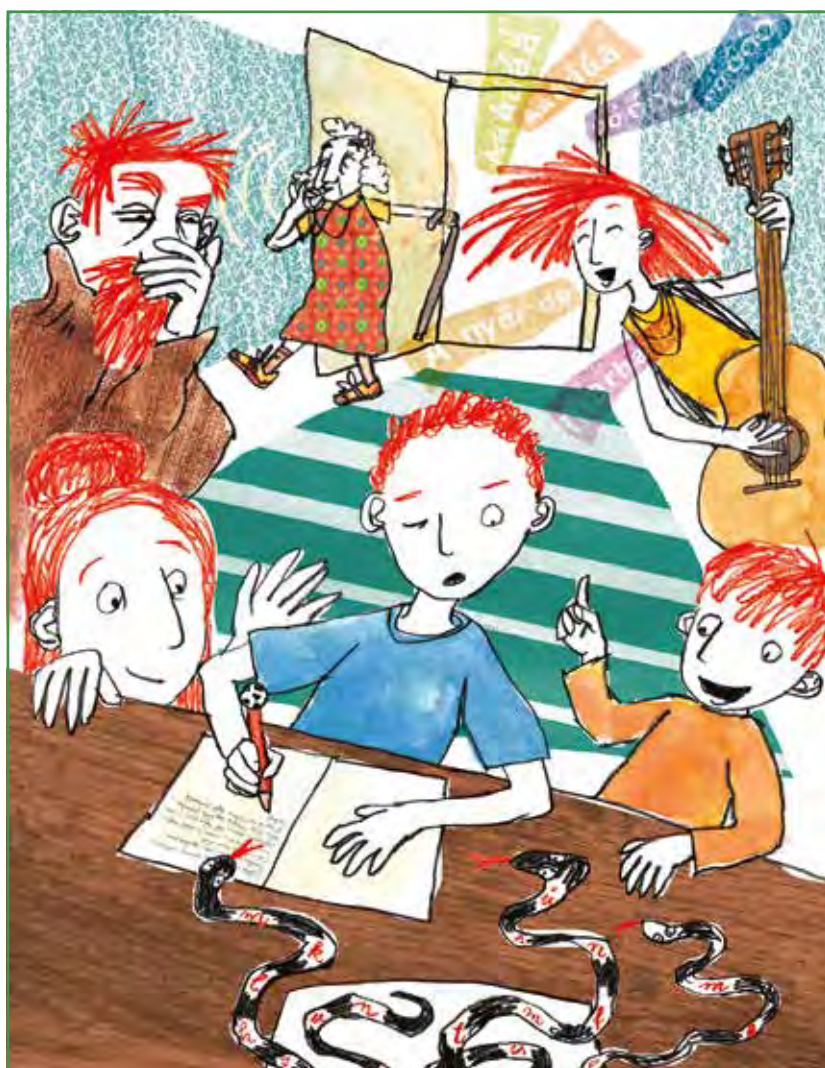
– Szebben én sem írhattam volna – felelte Anyu elérékenyülve. – Bár a helyesíráson még nem ártana javítani...

Milán úgy meredt a koppalagra, mint akit megbabonáztak. A kígyók sziszegve felszívódtak, csak néhány kacagó „k”, hamiskás „m”, rötyögő „ő” meg huncut „ú” nézett vissza rá a krikzkrakszok közül. „Tud valamit ez a Koppi!” – gondolta magában Milán, és villámszórás helyett most szeretettel nézett rá.

– Na, mikor ebédelünk?

– kérdezte a nagy koppolóművész, és...

...és pár perccel később ott gőzölgött a húsleves a tányérokban. Csak Gerda tányérjában nem, mert ő épp a sokadik maratoni diétája közepén járt, és épp gyüminapot tartott. Szó nélkül ettek vala-

mennyien, senki sem akarta elrontani a jó hangulatot. A hosszas háborúskodás után az ebédlőasztal a béke szigetévé változott.

Természetesen Gerda törte meg a csöndet:

– Mit gondol, gólkirálynő, beférek a kezdőcsapatba?

– Mikor is volt utoljára edzésen, gitárkirálynő? – vágott vissza Nagyi.

– Naná, hogy beférsz! – rikkantotta Milán. – Zizi is örülni fog neked.

– Ó, tényleg, majd elfelejtkeztem Vézna Ziziről! Még a posztomra is betetted, Nagyi? – biggyesztette el a száját Gerda.

– Végh Zita a csapat lelke – felelte önérzetesen Nagyi. – Miután te szépen faképnél hagytál minket, gondoskodnom kellett róla, hogy legyen utánpótlás a lányfronton. És vedd tudomásul, legalább olyan jó középcsatár, mint te! A cserepadon ülve a saját szemeddel is meggyőződhetesz róla.

– Úgyis az első labdaérintéstől kifordul a bokája, aztán majd megmutatom neki! – kiáltotta harciasan Gerda, és bekapott egy fél kivit. A többiek fellélegeztek, de ahogy lenyelte, folytatta. – Tényleg, Koppi nem állhat be?

Szeretnék a nyári szünetben egész nap csak focizni.
Remellem a nővérem a Gerda is fog velünk járni.
Mint a mikor még kicsik voltunk.
Ja és a koppany aki a zörcsém ő is járhat majd a csapatban is június 12-től akkor lesz 6 éves.
ment a Nagyi nem engedte hogy előtte járjunk a csapatban.
szeretnék a vakációban vitókezni is az apukámmal a balatonban. Meg az Anyukámmal pingpongozni.
Meg nyerni a következő vété döntőt ez a legerősebb.

– Még nincs hétéves! – mondta Nagyi és Milán egyszerre.
– Ááá, most nem érek rá. Rengeteg a koppolnivalóm – nyugtatta meg a többieket Koppi. – Egy hónap múlva úgyis jön a születésnapom, addig talán kibírja a csapat nélkülem.

– Majdcsak elleszünk valahogy – mondta Milán. Olyan volt a feje a visszafojtott nevetéstől, mint egy kócos, piros léggömb.

– Remélem, a gitárom lekoppolása nem szerepel a terveid között – dünnyögte Gerda.

– Ááááááá-óóóóóóó, az ötlet marhájó! – dalolta Koppány. Milánból erre kibuggyant a nevetés, és a többiekre is átragadt.

– Meg-foj-tom, meg-foj-tom! – kiáltozta Gerda, aztán ő is elnevette magát.

Ezúttal még Nagyi se osztott ki egyetlen lapot sem. Mindenki abban bízott, hogy Gerda végre abbahagyja a kötözködést. De nem hagyta abba.

– Miért vágtok ilyen sótlan képet? Alig esztek valamit.

– Alig eszünk?! Ezt te mondod, kislányom? – szólalt meg végre Anyu, és sóvárogva nézte a Gerda tányérján árválkodó fél kivit.

– Nekem nem szabad a meccs előtt degeszre zab..., azazhogy teleen-nem magam – felelte Milán fülig vörösödve.

Nagyi bőszen bólogatott, Apu pedig válasz helyett megtörölte a bajuszát.

Koppány felnézett az evésből, és nagy komolyan azt mondta:

– Az az igazság, hogy túl sok bodzaszörpöt ittam. Meg tudod, egy csi-petnyit sós lett a leves. De csak azért, mert Anyu él-hal értünk. Punktum.

Dávid Ádám – részlet – Rubik Anna rajzaival

6. Válaszolj a kérdésekre a szöveg alapján!

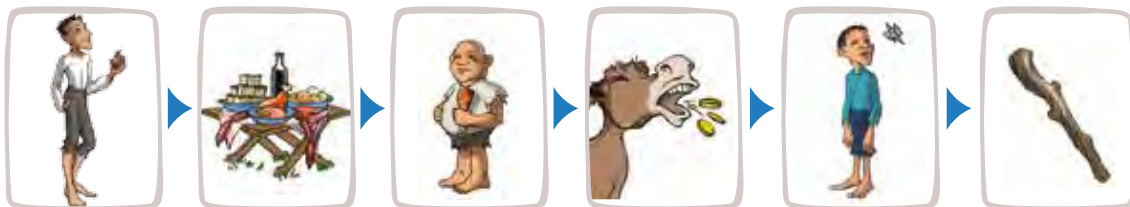
- Melyik csapatnak volt Nagyi az edzője?
- Miért nem focizott a csapatban Gerda?
- Miért sírt Milán?
- Hogyan koppolta le Milán a leckét? Meséld el a saját szavaiddal, mi történt!
- Miért nem állhat be a focicsapatba Koppány?
- Milyen volt a leves?

A szegény csizmadia...

A tarisznyából nem fogy ki soha az étel. A tyúk aranytojást tojik. Mindez csak varázserővel sikerülhet. Melyik tárgy, melyik állat rendelkezhet ilyen csodás tulajdonsággal? A mesékben ezekről is olvashatsz.

1. Emlékeztek még a Nyakigláb, Csupaháj, Málészáj című mesére? Elevenítsétek fel a kártyák alapján!

2. Soroljatok fel még más varázstárgyakat és csodás képességű állatokat!

3. Találj ki magadnak varázstárgyat! Mondd el a tudományát! Indokold is meg a választásodat!

4. Figyeld meg a mesében a zöld betűs szavakat, mondatokat! Mi a közös bennük?

A szegény csizmadia és a Szélkirály

Annyi gyermeke volt egy csizmadiának, mint a **rosta**¹ lyuka, még eggyel több. A szegény ember éjet és napot egyé tett, úgy dolgozott, hogy ezt a sok gyermeket eltarthassa.

Történt egyszer, hogy egy gazdag ember sok munkája után néki egy **véka**² lisztet adott. Ahogy megy haza a szegény csizmadia a liszttel, kapja magát a szél, utána megy, s mind elviszi a vékából, ami benne volt, úgyhogy mikor hazaért, csak az üres vékával állított az éhes gyermekek elé.

– Hát ez már mégiscsak sok – azt mondja a szegény ember keserűben –, én elmegyek, megkeresem azt a Szélkirályt, hogy volt szíve elvenni az én kevés lisztemet!

¹ rosta: szitához hasonló edény

² véka: régen használatos mérőeszköz

Elindul, s megy hegyen-völgyön, erdőn-mezőn keresztül. Elmegyen hetedhét országon is túl, míg végre elérkezik egy szép mezőségre, s ahogy ezen a mezőségen néz ide s tova, meglát feléje közeledni egy forgószelet, mely dühösen sodorja az út porát a magasba. Megretten a szegény csizmadia, lekapja a kalapját, s leborul a földre, hogy ha lehet, megmeneküljön a forgószelet dühétől.

– Köszönd meg – szólalt meg a szél –, hogy megismertél, és tiszteletedet nekem mint Szélkirálynak megtetted, mert különben pórul jártál volna. Hol jársz, s mit keresel itt?

– Uram – mondta magához térve a szegény ember –, éppen felségedhez jöttem elégtételt kérni. A minap nagy munkámmal egy véka lisztet szereztem, s amint vittem haza, valami szélúrfi csúfságból mind széthordta, s most a családom otthon éheznek.

– Hagyd el, majd meglakol a gonosz kölyök érte, de addig is téged sem hagyhatlak kárral. Gyere el hozzám.

Elvezette a szegény embert a kastélyába, jól megvendégelte, s megajándékozta egy **báránnyal**. Azt mondta:

– Ha hazaérsz, mondd meg neki: **„Rázd meg magad, te berbécs³!”** – és egy egész hónapra való pénzt ráz le magáról. De jól vigyázz, hogy amíg haza nem érkezel, ki ne próbáld.

Búcsút vesz a szegény ember a Szélkirálytól, s hazaindul. De a kíváncsiság nem engedte, hogy a báránykát hazáig ki ne próbálja. Alig mondja ki a parancsszót, a bárány körül a föld telides-teli lesz arannyal. Nemsokára elérkezik szállására – egy régi ismerőséhez, aki neki komája is volt –, s megkéri, nehogy a báránynak azt találják mondani: „Rázd meg magad, te berbécs!”

Alig alszik el a szegény csizmadia, a házigazda és a felesége nyomban ráparancsol a báránykára:

– Rázd meg magad, te berbécs!

Hát mikor látják, hogy a föld telides-teli van arannyal, fogják a szegény jószágot, s kicserélik a magukéból egy hasonlóval.

Felébred másnap reggel a szegény ember, de nem vette észre a cserét, megköszönte a szállást, s jó reménységgel elment haza. Azt mondja a báránynak, mikor hazaért:

3 berbécs: birka, juh

– Rázd meg magad, te berbécs!

Elmondja a parancsszót tízszer, hússzor, de az a bárány csak nézett a szeme közé, s nem rázta meg magát.

Ismét útra kel a szegény csizmadia nagy haraggal, hogy felkeresse újból a Szélkirályt. Elmegy egyenesen a kastélyba, bejelenti magát, s elpanaszolja a sorsát. Azt mondja rá a Szélkirály:

– Ugye, nem fogadtad meg a szavam, te szegény ember, s nem várokoztál a parancsszóval, amíg hazaérkezel? Nesze, most adok egy **abroszt**. Ennek csak azt kell mondani: „**Terülj meg, te abrosz!**” – s egyből tele lesz a legjobb ételekkel. De vigyázz, hazáig meg ne próbáld!

De bizony a szegény ember most sem állotta meg, s az abroszt is megpróbálta. Estére kelve az idő, megint a komájához szállt be, s most is azt mondta neki:

– Nehogy azt mondjátok az abrosznak: „Terülj meg, te abrosz!”

A komája és a felesége alig várták, hogy elaludjon, egyből kiadták a parancsszót, s mikor meggyőződtek, hogy milyen értékes abroszt szerzett a szegény ember, ezt is kicserélték.

Másnap hazaérkezik a szegény ember, s hát a csuda majd megölte, mert ahogy letette az abroszt az asztalra, azon mód maradt.

Hiába mondta tízszer is, százszor is: „Terülj meg, te abrosz!”

Mit volt mit tenni, csak ráhatározta magát, hogy elmegy még egyszer a Szélkirályhoz. A király már várta, s ahogy megérkezett, megajándékozta egy **botocskával**. De kikötötte, hogy amíg haza nem érkezik, nehogy a botocskának azt parancsolja: „**Kerekedjél, te botocska, de ugyan jól forgolódjál!**”

Vagy volt kíváncsi a szegény ember, vagy nem a másik két ajándék csudálatos tulajdonságaira, de most alig várta, hogy megtudhassa, mi haszna lehet annak a botocskának. Amint tehát egy hegyen túlhaladott, azt mondja a botocskának:

– Kerekedjél, te botocska, de ugyan jól forgolódjál!

De ugyan megesett neki, mert felpattant a botocska, s elkezd összevissza verni, de úgy, hogy a szegény ember a sok verés miatt már alig állott a lábán. Hát amint a botocska javában forgolódik körülötte, legnagyobb ijedelmére még egy bika is nekifut. Elkiáltja magát a szegény ember ijedtében:

– Hők! – S hát a botocska nem üti többet.

Így tudta meg a szegény ember az ő botocskájának a hasznát.

Újból a drága komájánál szállott meg éjszakára, s ugyan a lelkükre kötötte, nehogy a botocskának azt találják mondani: „Kerekedjél, te botocska, de ugyan jól forgolódjál!” – mert csúful járnak.

A kománé asszony semmi rosszat nem gyanított. Éjfél tájban felkötötte az emberét.

– Józsi – azt mondja –, jöjjön, próbáljuk meg a botocskát, s ha valami jó lesz, elcseréljük ezt is.

Beviszik a botocskát a szobába, bezárkóznak, s maga az asszony mondja neki:

– Kerekedjél, édes botocskám, de ugyan jól forgolódjál! Egyszer nekem, másszor az uramnak!

Felpattan erre a botocska, egyszer az egyiket, másszor a másikat püfölni kezdi agyba-főbe. Úgyhogy mire a szegény ember a nagy jajgatásra felébredt, már alig-alig volt élet bennük. Betöri az ajtót a szegény ember, s azt mondja:

– Ugye, megmondtam, hogy ne próbálkozzanak a botocskámmal, mert a büntetés pálcáját kérik magukra. Mármost tudom, hogy a bárányomat és az abroszomat is kendtek sikkasztották el. Hát csak üsse kigyelmeteket az a botocska!

– Jaj – azt mondja az asszony –, édes komámuram, ne hagyja, hogy többet verjen, visszaadjuk a bárányt is, az abroszt is!

Akkor aztán a szegény ember azt mondta a botocskának:

– Hők!

De bezzeg a komámuramék nem várták meg, hogy újból verekedni kezdjen, visszaadták a szegény embernek a bárányát is, az abroszát is. Hazavitte a szegény csizmadia a családjának, s azóta nem látnak szükségét. Ha meg nem haltak, máig is élnek.

magyar népmese

5. Válaszoljatok a kérdésekre a mese alapján!

- Miért indult el a csizmadia megkeresni a Szélkirályt?
- Keresd ki a meséből, hogyan igyekezett a szegény csizmadia megmenekülni a forgósél dühétől!
- Milyen varázslatos tárgyakat adott a Szélkirály a csizmadiának? Milyen felszólításra működtek ezek a tárgyak?
- Miből van ebben a mesében három?
- Miben hasonlít, miben különbözik ez a mese a Nyakigláb, Csupaháj, Málészáj című mesétől? Mondd el!

Tudtad, hogy Magyarországon is vannak olyan helyszínek, tájak, amelyek nincsenek sehol máshol a világon? Méltán lehetünk büszkéek rájuk, hiszen a világ legszebb helyeivel együtt felkerültek a világörökségi listára.

Nézd meg, hogy milyen helyek szerepelnek az alábbi felsorolásban! Ismerős valamelyik közülük? Téged melyik táj, város fogott meg a szépségével Magyarországon? Nézz utána az interneten, milyen helyszínek szerepelnek a várólistán!

A Duna-part látképe Budapesten

Budai Várnegyed

Az Andrássy út és történelmi környezete

Hollókő ófalu és környezete

Az Aggteleki-karszt és a Szlovák-karszt barlangjai – Szlovákiával közös

Az Ezeréves Pannonhalmi Bencés Főapátság és természeti környezete

Hortobágyi Nemzeti Park – a Puszták

Pécs (Sopiana) ókeresztény temetője

Fertő/Neusiedlersee [nájzidelrzej] kultúrtáj – Ausztriával közös

Tokaj-hegylajai történelmi borvidék kultúrtáj

GÖRBEORSZÁG DÍSZE:

HOLLÓKŐ

Mikszáth Kálmán írónk elnevezése Nógrádra a „Görbeország”, amely a cserhádi dimbes-domboz tájat is kiválóan jellemzi. Néhány kilátóhelyről igazán szép panoráma nyílik a Cserhátra és tág környékére. Ilyenek például a szandai Várhegy, a béri Nagy-hegy, a Tepke kilátótornya. Hollókő a Cserhátban található; a kis faluban mindössze 380-an laknak.

Tamkó Sirató Károly

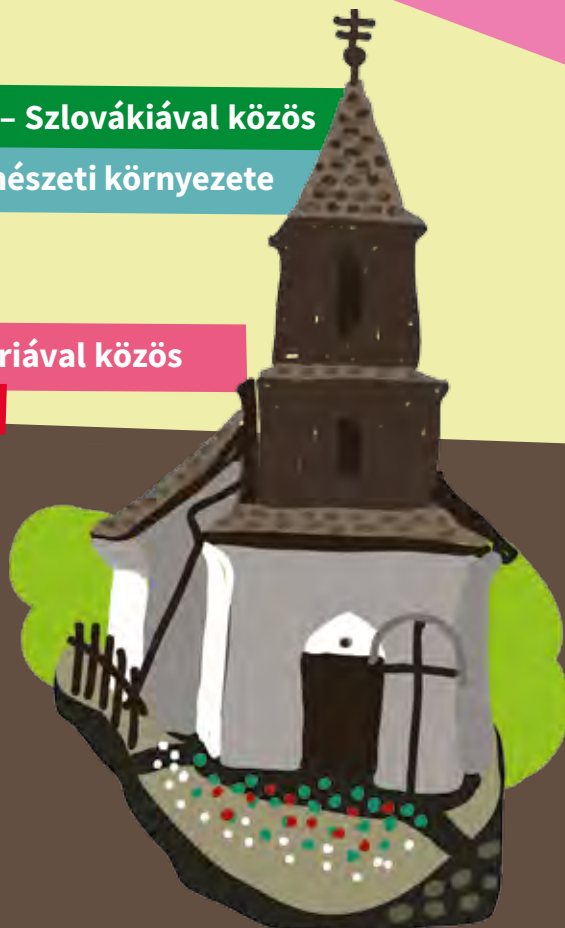
ORSZÁGJÁRÁS

Elindultunk

Balátára malátáért,
Galántára palántáért,
Rabizára paprikáért,
Soroksárra salátáért,

Macsoládra – kocsonyáért,
Kocsonyádra – mazsoláért,
Cseresznyésre cseresznyéért,
Szerencs-Érre szerencséért,
Pécelre – mézért,
Mézeskútra – pénzért.

(részlet)

TUDOD-E?

FOLTOS SZALAMANDRA

A foltos szalamandrát Magyarországon a kihalás veszélyezteti. A Központi-Cserhátban elterjedt a védett kételtű, de mégsem annyira gyakori, mint az Északi-középhegység magasabb részein.

Hogyan segíthetünk a szalamandrának életben maradni?

A szalamandra a vízfolyások kimélyülő, lelassuló szakaszait szereti, ezért ott, ahol ezek hiányoznak, újabb szakaszok létrehozásával biztosíthatjuk számára a megfelelő életteret.

NYELVELŐ

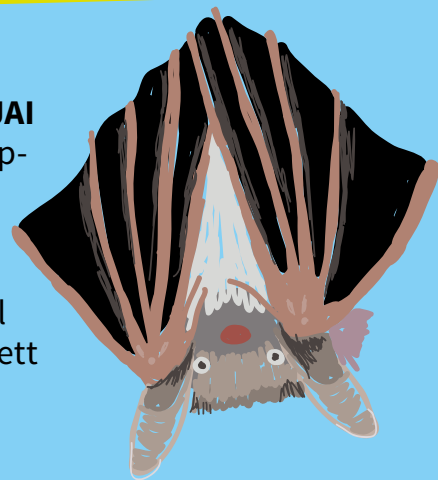
A szalamandrának számos népi elnevezése ismert: Palócföldön eskereplye a neve, Erdélyben esőhozó kégyónak vagy tarkagyéknak hívják.

ÉRDEKESÉGEK

AZ AGGTELEKI-KARSZT ÉS A SZLOVÁK-KARSZT BARLANGJAI

Az Aggteleki- és a Szlovák-karszton jelenleg 712 változatos képződésű barlang ismert, amelyek közül 273 nyílik a magyar állam területéről. A felszín alatti világ több mint 500 barlanglakó és barlangkedvelő állatfaj számára nyújt életteret, közülük néhány csak itt fordul elő. A 28 európai denevérfajból 21-et figyeltek meg, ezek közül kettő szerepel a veszélyeztetett fajok listáján.

karszt: repedéses vízvezető kőzetek

PROGRAM

MIKOR SZÁNTOTTAK AZ ÖRDÖGÖK AGGTELEK HATÁRÁBAN?

Ilyen és ehhez hasonló kérdésekre kap választ az, aki részt vesz a túránkon.

A túrán részt vevők maximális létszáma: 30 fő.

A túra célja: Aggtelek, Baradla-tető.

Túraidőpontok: május 6., 13.

Az indulás helyszíne, időpontja:

a Tourinform-iroda elől, 12.30 órakor.

A túra hossza, időtartama: 3 km, 1,5-2 óra.

Részvételi díj: 200 Ft/fő, 500 Ft/család.

Információ: Tourinform – Aggtelek.

GYÓGYÍTÓ TERMÉSZET

ARBORÉTUM

ÉS GYÓGYNÖVÉNYKERT

PANNONHALMÁN

Az arborétum területén ma több száz fa- és cserjefaj található, amelyek egy része különleges, az országban csak kevés helyen fordul elő. A főapátsági arborétum a felüdülés, kikapcsolódás helye. Védett fái mellett igen gazdag a terület énekesmadár-állománya is.

Lotz Károly:
Lóitatás a pusztán

Petőfi Sándor
HORTOBÁGY

Hortobágy, dicső rónaság, te vagy az Isten homloka. [...]

Milyen szabadon lélekzem, mint tágul keblem!

Mennyivel hosszabb utat tesz itt a nap, mint máshol! [...]

Gyönyörű tavaszi nap van.

Az útfélen itt-ott egy-egy pacsirta emelkedik fölfelé dalán, mint fonalán a pók. Néhány lépésnyire az úttól csillog egy kis tó, szélén sötétzöld káka és világoszöld sás;

mellette bibicek nyargalásznak búbos fejekkel s a tó közepén nagyokat lép hozzá piros lábaival a [...] gólya. Egy dülőföldnyire legel a gulya, hosszú botjára támaszkodva áll mögötte a gulyás és megemeli előttünk kalapját, nem szolgálásból, [...] hanem emberségből, mint magyarhoz illik.

Mik azok a T alakúak ott a távolban? Azok elszórt gémes kutak, de oly messze vannak már, hogy karcsú ostorfáik nem látszanak.

(részlet)

HÍREK

SZERENCÉS

A Tokaj-hegyaljai borvidék összesen 27 települést foglal magába. Ha nyugat felől érkezünk, Szerencs az első település, amely már Tokaj-Hegyaljához tartozik. A borvidék kapujának szánt építményt elhagyva az egykori cukorgyár után könnyen megtalálható a csokibolt, amit úgysem tud senki kihagyni, aki ismeri Gombóc Artúrt. Az üzem ugyan nem látogatható, de a mintaboltok igen, így boldogan lehet vásárolni a betűs, város vagy a Pom Pom meséi sorozatból.

Petőfi Sándor
AZ ALFÖLD

Délibábos ég alatt kolompol
Kis-Kunságnak száz kövér gulyája;
Deleléskor hosszú gémü kútnál
Széles vályu kettős ága várja.

(részlet)

Csontváry Kosztka Tivadar: Vihar a nagy Hortobágyon

KUKUTYIN

HUMOR

„Elmehetsz Kukutyinba zabot hegyezni!” Ezzel a mondattal leggyakrabban a hiábavaló tevékenységre vagy hasznos munkára alkalmatlan személyre szoktak utalni. A szólásban szereplő helységrév kitalált településnév látszatát kelti, de valójában létező helyre, sőt megtörtént eseményre utal.

Kukutyin puszta határa ugyanis egykor zabbal volt bevetve, de egy alkalommal az éppen akkor áradó Maros miatt lehetetlennek látszott az aratásra érett zab betakarítása. A leleményes helyiek azonban nem akarták, hogy veszendőbe menjen a termés, ezért csónakokba ültek, és úgy vágták le a zab hegyét, az értékes kalászokat – ez volt tehát a kukutyini zabhegyezés.

IX.	X.	XI.
XII.	I.	II.
III.	IV.	V.
VI.	VII.	VIII.

A júniusnak is sokféle neve van. Szent Iván havának, nyárelő havának vagy napisten havának is szokták hívni, de napjainkban talán a legtöbbször a nyár első hónapjaként gondolunk rá.

JÚNIUS 24. SZENT IVÁN-NAP

Régebben a csillagászati nyár kezdete június 24-ére esett, azonban a különböző naptármegújítások miatt ez megváltozott. Ma már június 21-e a nyári napforduló, amikor a legrövidebb az éjszaka és a leghosszabb a nappal, a legtovább van világos. Ehhez a naphoz az egészen régi időktől kezdve kapcsolódnak ünnepek. A fény a megújulás, a sötétség pedig az elmúlás jelképe volt, ezért hatalmas tüzek fellobbantásával igyekeztek elűzni a sötétség hatalmát.

ELSŐSEGÉLY „MINI”

A legfontosabb mindig az, hogy légy kellően körültekintő! Igyekezz elkerülni a bajt!

Az égési sérülések ellátása

Nagyon fontos, hogy a lehető leghamarabb elkezdjük a sérült felület megfelelő hűtését. Erre a legalkalmasabb a hideg csapvíz, mert a tavak, patakok vize fertőzésveszélyt rejthet. Mindig szólj felnőtteknek; ha szükséges, akkor hívjatok hozzáértő segítséget is!

PROGRAMAJÁNLÓ

Gyere te is Simapusztára! Légy részese a hatalmas Szent Iván-éji tűz csodájának! Majd tarts velünk a csillaglesre is, amelyet hozzáértő csillagásznunk segítségével tesztelhetünk különösen érdekesen.

Időpont: június 23., 19 óra.

Helyszín: Simapuszta, Tájház (Fő u. 2.).

PÉTER-PÁL NAPJA

Régen az emberek úgy gondolták, hogy ezen a napon a búza töve megszakad, és kezdődhet az aratás.

ARATÓDÍSZ

Az aratás végeztével összegyűltek a gyerekek és a fiatalok, hogy összeszedjék a learatott szalmát. Mindeközben különböző díszeket, apró tárgyakat készítettek belőle.

Az aratás után minden házra és az istállókba is került aratódísz, amely arra volt hivatott, hogy távol tartsa az ártást. A díszben lévő kalászkok magvait gyakorta belemorzsolták a következő évi vetőmagba, hogy bő termést kapjanak.

Szalai Borbála

ARATÁS

Megérett már a búza, az árpa – az egész táj aranyszínű, sárga, s olyan, mint egy végtelen nagy tenger, melynek partját nem látja az ember. Hullámokat vet a búza, árpa – valahányszor szellő barázdálja: mégis békés ez a kalásztenger – nem háborog, vad tajtékot nem ver. Susog, zizeg a búza, az árpa... Kombájnosok jönnek a határba: gépükkel a ringó tengert járják – aratják az érett búzát, árpát.

TUDOD-E?

A búzából nemcsak lisztet készítenek, ami a kenyérsütés alapanyaga, hanem például a búzadara és a korpa is a búza megőrlésével keletkezik.

MÚZEUMOK ÉJSZAKÁJA

A nyári napéjegyenlőség közelében, június derekán idén is megrendezik a Múzeumok éjszakája elnevezésű programot. Ez egy európai kezdeményezés, amelyhez Magyarország 2003-ban csatlakozott. Ennek a napnak az a különlegessége, hogy Budapesten és számos más városban éjszaka is nyitva tartanak a múzeumok, várva a látogatókat. Sőt! Különleges kulturális rendezvényekkel is kedveskednek a látogatóknak.

ÜNNEPI KÖNYVHÉT

Az ünnepi könyvhét immár nyolc évtizede nagy sikerrel zajló rendezvénysorozat. A kezdeményező Supka Géza régész, művészettörténész, író, újságíró volt. Az első ünnepi könyvhétet 1929. május 12. és május 20. között rendezték meg. Azért szervezték, mert nagyon csekély volt a könyvek népszerűsége, és szerették volna, ha ez megváltozik. Olyan könyvvásárt tartottak, ahol árendeménnyel lehetett hozzájutni a könyvekhez, és az írók is jelen voltak.

Napjainkban az ünnepi könyvhét hagyományosan Budapesten, a Vörösmarty téren kezdődik, de számos nagyvárosban is rendeznek ehhez kapcsolódó programokat. Ma is könyvvásár, író-olvasó találkozók és egyéb izgalmas programok várják az érdeklődőket.

ESZTERNEK ÉS PETINEK
JÓ OLVASÁST KÍVÁN
Tünde Kőrösi
2014. 06. 12

TUJTAD?

DEDIKÁLÁS

Amikor a mű alkotója (író, költő) személyesen írásban ajánlja olvasójának az alkotását.

Mit olvass a nyáron?

Békés Pál

A Félőlény

A világ már nem olyan, mint régen. Nincs béke, nincs nyugalom, mert megjelentek mindenféle rémséges rémek, és rettegésben tartják a Kiserdő-lakókat. Köztük is kiváltképp egyet, a Félőlényt, aki félelmében odújába, mesekönyvei közé zárkózik, azt gondolván, így talán megúszhatja a réminváziót. De persze nem úszhatja meg. Annál is kevésbé, mert e rémek éppen benne látják legfőbb ellenségüket.

Rick Riordan

A villámtolvaj

Miért tanácsolják el Percy Jacksont az iskolából? Miért nem hisznek Percynek a szörnyincidenssel kapcsolatban? Miért kergeti a Minótauroszt a nyári táborba? Milyen mitikus lények járkálnak ki-be a lakokba, és miért elevenedik meg Percy görögmitológia-könyve? Az olimposzi istenek a huszonegyedik században is élnek? Ki lopta el Zeusz villámát? – a könyvben mindezekre választ kapsz.

Ajánljuk, mert szórakoztató, és sok élménnyel leszel gazdagabb általuk:

Békés Pál: A Félőlény

Bosnyák Viktória: A sirály a király?

Bosnyák Viktória: Tündérboszorkány

Fülöp Mónika: Röpke – A Lombpalota megmentése

Michael Ende: Varázslóiskola

Fekete István: Tüskevár

Nyulász Péter: Helka – A Burok-völgy árnyai

Lázár Ervin: A Hétfejű Tündér

Lázár Ervin: A Négyszögletű Kerek Erdő

Bálint Ágnes: Szeleburdi család

L. Molnár Edit: Csika manó otthonra lel

Michael Ende: Gombos Jim és Lukács, a masiniszta

Fülöp Mónika

Röpke – Egy lombtündér igaz története

Ki lehet Röpke? Miért lombtündér? Keresd a válaszokat a 88 oldalnyi varázsos történetben!

J. R. R. Tolkien

A sonkádi Egyed gazda

– azaz a nép nyelvén a Házisárkány urának, Rusnyaférged grófjának, Kiskirályság királyának, Egyed gazdának fölemelkedése és csodálatos kalandjai

Gimesi Dóra

Csomótündér

Mindenki tudja, hogy van a világon egy Csomótündér, ahogy tavasztündérek, konyhatündérek, villamosvezető-tündérek is léteznek. De Csomótündér csak egyetlenegy van.

Ő csomózza össze a szerelmes királyfiak és királylányok cipőfűzőjét, hogy örökre együtt maradjanak. Néha a királyfiaknak a világ tetejére is el kell menniük, hogy legyen merszük megkérni a királylány kezét. Néha-néha kell egy kis tündérvarázslat ahhoz is, hogy egy szerelmes óriáslány át tudjon kelni a tizemeletes házával együtt a hídon az ő szerelmes óriásához.

Fogalomtár

detektívregény *fn* (*főnév*) Bűnügyi regény.

gótika *fn* **1.** Középkori művészeti stílus, mely kedveli az égbe törő csúcsíves építészeti megoldásokat. **2.** Korszak.

kódex *fn* Kézrel írott díszes könyv.

krónika *fn* **1.** Az eseményeket tényszerűen, időrendben rögzítő mű. A magyarok krónikája; Képes krónika **2.** Történet. A mérkőzés rövid krónikája.

legenda *fn* **1.** Szentekről szóló történet. Szent Margit legendája. **2.** Jelentős eseményeket, tetteket kiszínezve, túlozva elbeszélő mű. A hős legendája. **3.** Kitalált történet, mendemonda. Petőfi halálhírét cáfoló legendák a forradalom után.

legendás *mn* (*melléknév*) Emlékezetes, legendába illő, hősi, híres, nagyszerű. Legendás cselekedet, legendás költő, legendás idők.

mese *fn* Gyakran csodás elemekkel átszótt, tanulságos történet. A mese főhőse.

mesetípus *fn* A népmese, műmese, csalímese, láncmese, állatmese, tündérmese közül valamelyik.

monda *fn* Személyhez, helyhez fűződő, megtörtént eseményeket feldolgozó, csodás, mesei elemekkel is átszótt, a mesével, a legendával és a mítosszal is rokon elbeszélés, népköltészeti alkotás.

műmese *fn* Olyan mese, amelynek szerzője ismert, szövege írásban rögzített, állandó.

népmese *fn* Népi szájhagyományban élő, esetleg lejegyzett és nyomtatásban is megjelent mese, szerzője ismeretlen, a mesélők szóban adják tovább a történetet.

próza *fn* Kötetlen, nem verses formájú beszéd vagy írásmű.

regény *fn* **1.** Nagyobb terjedelmű prózai elbeszélő mű. A népszerű író most egy regényen dolgozik. **2.** Kalandos események sorozata. Élete valóságos regény.

reneszánsz **1.** *fn* Magyarul: újjászületés. Az ókori művészeti és szellemi értékek újjáélesztésére törekvő, az építészetben, a festészetben, a szobrászatban, az irodalomban és a zenében uralkodó stílus neve a középkorban, az 1400–1500-as években. Az itáliai reneszánsz. **2.** *mn* Erre jellemző, így készült. Reneszánsz épület; reneszánsz zene.

szájhagyomány *fn* Szóban elmondott és továbbadott, szájról szájra járó, szóbeli hagyomány, amely során a népköltészeti mű leíratlanul is fennmarad. Szájhagyomány útján terjed.

történelem *fn* A népek, nemzetek életében történt fontosabb események sorozata; história. (Innen: történik.)

tündérmese *fn* Mesetípus. A tündérmesékben az emberek mellett csodás lények szerepelnek. A főhőst varázserejű tárgyak segítik céljai elérésében. Jellegzetes a mese kezdete és befejezése, illetve fordulatai, kifejezései és a meseszámok.

Tartalom

Varázslatos mesék	3
A tündér (Hargitai Gyula).....	3
Égig érő mesefa (magyar népmese)	4
A csillagszemű juhász (magyar népmese)	6
A deákból lett király (magyar népmese nyomán)	10
Februári magazin	12
Jön a tavasz, megy a tél (Weöres Sándor)	12
Hóvilág, hóvirág (Kányádi Sándor)	12
Tündérek	14
A tündér (Weöres Sándor)	14
A két tündér (bukovinai székely népmese)	15
Tündér a vonaton (Bálint Ágnes)	17
Boszorkányok	18
Banya (Gryllus Vilmos – részlet)	18
Szerencsés Pista (Wass Albert – részlet)	18
Hamupipőke királyfi (Benedek Elek – részlet)	19
A banya (Benedek Elek – részlet)	19
Ártatlan boszorkányok (Kóródi Bence)	18
A királykisasszony találós kérdései (görög mese)	20
Borsószem hercegkisasszony (Hans Christian Andersen)	22
A kíváncsi királylány (Tarbay Ede)	25
A szerencsepróbáló királyfi (Benedek Elek nyomán).....	26
Márciusi magazin	28
Nemzeti dal (Petőfi Sándor – részlet)	28
Tavaszodik (Nagy Bandó András)	28
Tavaszvarázslás (Egyed Emese).....	29
Kiszámoló (Király Levente)	29
Blanka birodalma (Balázs Imre József)	29
Mezőszárnyasi.....	30
Sárkány magazin	36
Ásító szörnyeteg (Csukás István – részlet)	39
Mirkó királyfi meg a táltos paripa (francia eredetű vándormese)	40
A bujdosó (Gyulai Pál – részlet)	40

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy király... (Boldizsár Ildikó – részlet)	43
A didergő király (Móra Ferenc)	44
Programajánló – Mesemúzeum	50
Időbolt.	51
Időbolt (Barak László)	51
Mából a múltba	52
Idő (Ranschburg Jenő)	52
Hónapról hónapra	58
Maszat-hegyi naptár (Varró Dániel – részlet)	60
Naptárlapok (Gyurkovics Tibor – részlet)	62
Mese és monda határán	63
Mátyás király meg a juhász (magyar népmese)	64
Egyszer volt Budán kutyavásár (magyar népmese)	66
Krónika a magyarok dolgairól (Heltai Gáspár – részlet)	69
Mátyás király udvari bolondja (magyar népmonda)	70
Mátyás király és Kinizsi (dunántúli népmonda nyomán)	72
Áprilisi magazin	74
Kerek esztendő (Kormos István)	74
Minden évben (Beney Zsuzsa)	74
Hogyan került a holló Mátyás címerére? (népmonda)	76
Királyi lakomák, felséges ételek (Kóródi Bence)	78
A királyasszony otthona (Komjáthy István – részlet)	80
Mondák.	83
Szent László (Arany János – részlet)	83
Sárkány-kút (mecseki népmonda)	84
Firtos (székely népmese)	86
A Tordai-hasadék (erdélyi népmonda)	88
Szent László füve (legenda)	90
Fűben-fában orvosság magazin	92
Süsü, a sárkány (Csukás István – részlet)	93
Ezerjófű (Nagy Bandó András – részlet)	93
A Tisza eredete	94
Attila sírja a Tiszában (Jókai Mór – részlet)	93

Titkaim	95
Titok (Lackfi János)	95
Májusi magazin	96
Anyának (Móra Ferenc)	96
A nagymamánál (Fecske Csaba – részlet).....	96
Az én titkaim....	98
Csillagszedő Márió (Kiss Ottó – részlet)	98
A titkokat az ujjaimnak mondom el (Ágai Ágnes – részletek).....	99
A titokdoboz (Sebők Éva)	100
Álmomban.....	102
Altató (József Attila)	102
Fordított világ (Erdős László)	103
Néha csontvázról álmodok (Ingrid Sjöstrand)	104
Álomhajó (Juhász Magda – részlet)	105
Barátság.....	106
Társasutazás (Britt G. Hallqvist)	106
Susanna (Siv Widerberg)	107
A fiúk rugdosódnak, (László Noémi – részlet)	107
Legénycsúfolók (mezősegi népi csúfolók)	107
Rád nem lehet számítani (Gyurkovics Tibor – részlet)	108
Hagyomány magazin	110
Én és a családom	114
Kire ütött ez a gyerek? (Janikovszky Éva – részlet)	114
Mamának este nincs ideje (Ingrid Sjöstrand – részlet)	115
Apja és fia (Mezei András – részlet).....	115
A hugom (Nemes Nagy Ágnes).....	116
Az én bátyám (Kovács Barbara – részlet)	117
Jocó mesél: Dávid csuda leleményes (Bakó Ágnes)	117
A felnőttek és én	118
Ha én felnőtt volnék (Janikovszky Éva – részlet)	118
Ha én felnőtt volnék (Janikovszky Éva – részlet)	120
Fülbevaló (Kiss Ottó)	120
Sóderparti (Siv Widerberg).....	121
Én és a világ	122
Miért? (Britt G. Hallqvist).....	122
Egyesek tanulnak, (László Noémi – részlet)	122

Ha nagy leszek (Ingrid Sjöstrand – részlet)	123
A tanító néni azt mondja (Siv Widerberg)	123
A játékban... (Kiss Ottó – részlet)	124
Olvasni jó!	125
Szomorú éj (Petőfi Sándor – részlet)	125
A Virág utcai focibajnokság (Dávid Ádám – részlet)	126
A szegény csizmadia és a Szélkirály (magyar népmese)	132
A magyar tájról magazin	136
Országjárás (Tamkó sirató Károly – részlet)	136
Hortobágy (Petőfi Sándor – részlet)	138
Az Alföld (Petőfi Sándor – részlet)	139
Júniusi magazin	140
Aratás (Szalai Borbála)	141
Mit olvass a nyáron?	143
Fogalomtár	144